

SIX ANNAS EDITION.

వారకాంత.

The Nautch Girl,

by

Raja M. Bhujanga Rao,

BAHADUR, ZAMINDAR.

ELLORE.

కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర బాషానిలయము

విభాగము

విభాగ సంఖ్య 2-27

“ తనకుం బూహ్య లాసంగి నట్టి దనమల్ దగ్గంబులై పోవ నిం
టను భార్యాదులు గుండుచుండఁగను బిడ్డల్ దీనులై యేడ్వఁ జ
య్యన్ మాతా పితృ పోషితం బయిన దేహం బెల్ల జీర్ణింప రో
ననబోడిం గవగూడ నేటికి మదిం దర్కంపుఁడీ మిత్రమల్ ”

2ND. EDITION.

THE MANJUVANI PRESS.

1904.

శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.

వారకాంత.



మొదటి భాగము ఇది

శ్రీ రాజా మంత్రప్రెగడ భుజంగరావు బహద్దరు జమీనారుచే

రచి యింపఁబడినది.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర బాహునియము,
విభాగము శ్రీధునిక - పేర్చుకొన్నది
విభాగ సంఖ్య బి-27
రెండవకూర్పు. ౧౦౦౦ ప్రతులు.

మంజువాణీ ముద్రాక్షరశాల,

హైదరాబాద్.

వలూగు

1904.

Copyright Registered.

శ్రీ

మార్కండేయస్వామి నేనమః.

శ్లోకము.

శ్రీమధ్యాయామిమిధ్యాచకచకవికచచ్చత్యసత్యస్వరూపమ్।
హృద్యంసంతానిజేద్యంశ్రుతిమహితసతీభాగ్యసౌభాగ్యకంగమ్।
సిద్ధంసర్వానువిద్ధంపామశివమయంభవ్యనివ్యప్రకాశమ్।
మార్కండేయశ్విరాఖ్యంతజనసుఖదంభాగధేయంమనీయమ్॥

శ్రీరస్తు.
శ్రీమార్కండేయస్వామి నేనమః

వారకాంత.

ప్రథమవిలాసము.

ఉ. శ్రీమదుమామహేశ్వరులుచి న్నయరూపులు సత్కటాక్షవీ
తామృతవృష్టిభక్తశుజనాళిపయి న్నెదజల్లుచుంగడుర
బ్రేమమెలర్పనేలు మహిభృతులదిపములైన వారును
మోముచునుండుగావుత సముచితకాంక్షితకార్యసిద్ధులన్

సీ. హరితగోత్రపవిత్ర మైకమంత్రప్రసాదావ్యయమం దుదయంబునంది
సతతమార్కండేయ శంభుపావాజ్ఞ సంపేవచే గవితావిశేషమంది
యలరుభుజంగ రాయాభిభానడ వానితలదుష్ప్రవర్తకులొన్ని
మదికి నాశ్చర్యంబు నొదవింపవివరించు గ్రంథమొక్కటి వారకాంత యనఁగ

గీ నేరచించెదనీకృతి కీశ్వరుండఁ యీశ్వరుఁడుగాఁగ నేనువేల్చెండుకలియు
గమునజరుగవికారివర్షమునమాద! వాఖ్యమాసమునందను నాదిదశమి

క. నీదయగలుగఁగనాకిం! కేదికొఱతయనుచు నెంచి యీకృతిజేయన్
మోదించుచుంటి హైమవ! తీవయితా! చిత్తగిందు నీనిస్సృతతోన్

కథా ప్రారంభము.

ఉ. చందురుఁడున్న తిందనగు సౌధతలంబును బూర్ణచంద్రికం
బొందికగాను ధారసము బూడుదాసుని పోల్కెఁగ్రమ్ముచున్
మందగతింజరించుచట వానినందలపూనడేమొయి
చందముమానసంబునకు సమ్మదముం బొనిరించె నెంతయున్

క. రిక్కలువార్త్యముచెంతం! గ్రిక్కిరియఁగఁబాదరసపు గిండియలందుం
బెమ్మలునల్పినపోలికఁ జక్కఁగవజములుదాపు చాడ్చునలరున్

సీ. సౌఖ్యగానీచెంత సోరనగండ్లలో మల్లెపువ్వులగుత్తు లల్లుకొనియె
మురువొప్పసౌపాక ములకిరుప్రక్కల వాకతీవియలల్లి పొరకెంచు
నాచెంతముంగిట నలరులచేసిండి సంపగితీవలు సౌరుమీతె
నచటబుచ్చటగుంగు నంటిపందిరులవై జలగులేదీవకెం జివుగులాపె

- గి. నహహ! యీమేడకువసంతుండనువుమీఱఁబువ్వులఱరించువాఁడుగాఁబోలునింత
దవ్వునకెఱాడవేడుకనివ్వుటిల్లెఁ జెంతకేగిననెంతటినింతయానొ ౬॥
- క. ఉల్లునులలరందావులఁ జల్లుచుమలయానిలుండు సౌధముచెంతకొ
మెల్లనమల్లడిఁగొనియెఁ జల్లనిపూసురటివీచు చందమువాఁడై 2॥
- చ. పక్షనపుతాకునకొస్తబక భారముచేతను మాటిసూటికిం
జవజవలాడుతీవియల చక్కటికేగుఁచుగండుతుమ్మిదిల్
రవనులెసంగఁ బైబడఁదలంచుచు నిండుకయోసరిల్లుదాం
గవియుచునుండెదుర్విటుల కైవడిహర్షముచెంతఁదోటలోకొ ౮॥
- కా గండుంగోయిలపిండురేఁగిపలుసిం గారంపుపెన్దుప్పయిం
దుండెకొమానవజన్తమెత్తితిరి నేనోల్లసముల్మికనా
రండీచెప్పినమాటఁదోసిచనిం బ్రాయంబువ్యర్థంబగుకొ
జండీయంచునుజాటుపోల్కెఁబలుకుం బోద్యంబుగాఁజెంగటకొ ౯॥
- క. కోకిలకాకలిపీనుల! సోకిననల్లఁజరించుసోకుడుమేనం
బ్రాకినఁబువ్వులతావుల్! దాకిననటవిడచిపోవఁదగమేరకగుకొ ౧౦॥
- ఉ. అందలినిల్వబద్దముల యందమువారసివింతవారిలీ
చందముగల్గునట్టిపలు సౌధములిందానమర్చియుందురం
చుందులపోసికొంతవడిఁజూచి యసంభవనుంచునెంచుమి
నందియముందొలంగవిడఁజాలుదురంతటిబుదిగల్గిఁకొ ౧౧॥
- కా ఆసౌపానపరంపరావిసనంబాభితి కాచిత్రశో
భాసంపత్తియు నాగవాక్షపటుశిల్పప్రాధియుంజూచిచే
బాసౌరాభలిరేయయా రెయనుచుంబల్తాఱుగ్గించకే
పోసానార్థముగల్గదెంతిసిరిచే బొల్పొంగుభూజనికికొ ౧౨॥
- క. ఎంతటిజడదారియునా! చెంతకునేతెంచిదాని నిరిఁగాంచినచోఁ
గొంతవడియాగకుండం! బంతంబొనిరింపఁగాలు పై నెటుసాగుకొ. ౧3॥
- గీ. దేవయానంబుఁబోలునీదివ్యసౌధ! తలమునందెంతచక్కని తరుణిగలదో
చూచిపోదమటంచునుదోచకున్నె! యిసుపకచ్చడములుగల్పియునులకై. ౧౪॥
- ✓ ఉ. చక్కనివారులోకమునఁ జాలగనుందురుగాని వారికొ
కొక్కకొఱంతగల్గునుబయోరుహవైరికిమచ్చమేనిపై
నెక్కొనుచాఁగుప్పంగలదుసీరజసంభవుస్పృష్టికిట్టిలో
టక్కడికాంతకుం గొఱతయన్నదిలేదదిమారుస్పృష్టియో ౧౫॥
- కి నకాంగివర్జన.
- గీ. కనకాంగియనఁగనొప్పు! స్వనితారత్నంబుదానివరగాత్రరుచిం
గనుఁగొనునంతనెయిప్పే! రసభిహితంబయ్య నెఱిగినట్టులఁదోచుకొ. ౧౬॥

ఉ. తమ్ములు పాణులార్జవతతమ్ములు చేప్తులు మేలి తేటి మొ
తమ్ములు పెన్నెగుల్ సువితతమ్ములు గుబ్బలు భూతివజ్రభి
తమ్ములు దంతముల్ శశిహితమ్ములు డేకుల నంగ బాణపా
తమ్ములు చూపులంగ రిహితమ్ములు నెన్నెడలంబు జాక్షికిన్

౧౭॥

సీ. తరణులనొప్పింపదలంచు న్నభుడొట వెడలించు చున్నట్టియడిగ మొక్కొ-
మరలనంగముదాల్చి మరుడుత్తుప్పునదల్పదోము చున్నవోద మ్మియొక్కొ-
పగదీరగుద్రునిపై నేయమదనుండుచాయ లేక్కించెడుసాయ మొక్కొ-
పొగ్గెత్తులమరుండుపనిసాగ మిదలంచికొత్తగాఁజేయుంచుక త్తియొక్కొ

గీ. యనంగవొప్పుచు బాల్యకావనములాక్క. సత్తువనుబోరు పోలిపోజవ్వనమున
కించుక జయాశయధిక మైయెసంగునట్టి ద్వాదశాబ్దవయస్సునదనరెనింతి ౧౮॥

చ. ఆరయంగ మోవియూరువు సుభాకర మోకర మోర మోన్నతిం
జరుగునుఖంబు జవ్వనము సార సమర సమా సమానతా
సరసగ శంబుమధ్యమును శంఖమనన్ ఖమనన్ మనందగున్
నిరుపమ వేణి నెన్నెడయు నీరగులన్ రదులన్ దులంగొనన్

౧౯॥

ఉ. పావడంగట్టి నన్న వెలిపయ్యెడ నిల్పంగ దానిలోకజెం
గావులనీ నురైకయైనక మ్మునునూ నె మెటుంగుతెక్కులం
బోవులు సేయుజాతు డినిబొల్పుగుక్కొమ్మడిసారుజెప్పున
దేవుడెటుంగుఁగాక వెడతీపులమాటలు పొల్లువోవొక్కొ

౨౦

సీ. సానబట్టెడు మరుశరముకైనడిగొ త కొవ్వాడికన్నలఁ గ్రుమ్మరించ
ఈడపండులకన్న నించుక హెచ్చుగా గొనబారుపాలిండ్ల కొమయమిం
ఇంచుక పండిన యిత్తుఖండను రీతి నరతీపుగల్గుపల్కమరుచుండ
పూత కోరొదవిన జానివల్లికరీతి బొగుచుండెడిమేనిపొల్పులాప్ప

గీ. ప్రొద్దుప్రొద్దు హెచ్చెడు చుద్దులొక . లేతజవ్వన మొక వింతలీల సేయ
నేపగిది సోరుగల్గునోరేపటికని . మానవులు జూడగా బాలసానియొప్పె

౨౧॥

ఉ. తమ్మికిరంగు వేయఁగ వెడందలపోయుట మేల్లిబంగరుం
బొమ్మనునీటిచేఁగడుగబుద్ధిజనించుట నర్థ మైన ర
త్నమ్మునుదీపసన్నిధిఁగ నందలపోయుట గాదెసత్యమ
కొమ్మకుభూషణమ్ములను గూర్చుదలంపుదయించు తెంచఁగన్

౨౨॥

చ. వెలివలిపెంపువల్వపయివెల్వడిశారదనీరదంబుపైఁ
దగుకులెసంగుమించులవిధంబున నొప్పుచునిండుపండువె

- మల్లెపూదండలుజల్లియునమరించియొప్పుగానొక నాడుకొప్పువెట్టు
 గొజ్జంగిపూవులుకొమరొప్పునమరించియొక నాడుజాల్తుడియొప్పుదిద్దు
 గీ, దినుమునొకయింతియిందుందుననుచుఁజూచు | వారిలకుఁదోచుచుండనబ్బలసాని
 రమ్యహర్త్యాంగణపుదువారముచెంతఁ | గొంతసేపొకవింతగాఁగూరుచుండు ౨౪||
 ఉ. గాగరయొందుగట్టియిదిగారని పేటొకరంగుపావడం
 బాగుగఁబూనియీతరముపయ్యెదకుందగదం మనొందుమేల్
 గాగరఁబూనియందుమదిగల్గక చీరలుబూనసాగు నా
 బోగముచావేళకొకపొల్పువహిలమనుజిత్రభంగి గాక ౨౫||
 సీ. తెలియిత్తియపుచాయతేటవెన్నెలగాయగువ్వుటీల్ వీనులగునయుచుండఁ
 దటఁబెట్టిబాహులదండకఁడెంబులుసాలిండ్లంపిడిఁబనిపునుండ
 నిరజాల్తుపైటలోవరుసఁగాఁగఁవచ్చుమేలికాసులపేరుదూలుచుండ
 నిరిసిననుముననం మకతళతళమెఱయునొడ్డాణంబుమెఱపులీ.
 గీ సరులబంతులుకంతజేకంబువెక్కుమేలిపువ్వులరైకపైమాలియూఁగఁ
 గెంపుటుంగరముఁజ్రవేళ్ళనింపుఁగుల్కమని మోహలక్ష్మీనాసుదతియొప్పె ౨౬||

కనకాంగిచెంతకు నారాయణశాస్త్రిప్రచ్ఛట

- కా. సద్యోముండితశ్చిరగండమబుక శ్చశుగ్రంధుగోపాదమా
 త్రిద్యోతంబగుపిల్లజుట్టునుడతందైవారునీర్కావియున్
 విద్యుచ్చంచలదృష్టుబుంబతిపదావిరూభతదుస్సహితీ
 విద్యాగర్వముగల్గునాపదుఁడొవిప్రపండిండ్లపునన్ ౨౭||
 ఉ. సౌరగుబిళ్ళకచ్చబలుఁకక్కఁగమాటుమమాటిమాటికన్
 మోరులుగట్టుచేతులుగమంగొననేవజనింపనొక్కనాఁ
 డారజమొప్పుట్టికనకాంగిమనోహరగీతమున్ విని
 గోరికగల్గినేడుమనకున్ సుదిఁబనియొత్తగెన్నుచున్ ౨౮||
 క. ఆరూపాజీవవరా! గారనుతెఱపుననెమెల్లగాముపిముసిన
 పూరిఁగఁజీటికిమాటికిఁ దీరుగఁహస్తద్యయంబుఁద్రిప్పుగువచ్చెన్ ౨౯||
 గీ. ఎచ్చునంతటదద్దవాద్యారపార్శ్వ! వేదికనొరంగియున్నయశ్యేష్యమాత
 పాపయనుచిచెంగటిబాపనిఁగని తనమనంబునిట్లతిలఁచుకొనియె ౩౦||
 క. ఈబోడిబాపనికిమా! పూఁబోడిఁజూడవేవక్రబుట్టినదేమా
 సేబాసుదొఱకనేటికి! నాబాసలమెలఁగువెడఁగునరుఁడనిమతియున్ ౩౧||
 కా. ఏమియీతఁడుసానివాడకడఁదానేమేమెకోపద్దముల్
 మోమున్ వెల్వడనీకలోగొణుగుచున్ ముద్దొల్కఁగావచ్చెనా
 రామందస్తితసుందరాననమునోయ్యారంబులయ్యారెకా
 నీమాటాడిచునస్థితిందెలసెదన్ నిక్కబటలచిట్లనెన్ ౩౨||

- ఉ. ఎందలి వారుమీరుకులమెయ్యదిమీదగు నామ మేమిమీ
కిందరు దేరఁగర్జమదియేమిమహీసుకులంచుఁదోఁచెడిన్
పందఁమయ్యయెన్నఁడిటువచ్చినవారలు గాగు నేఁడుమా
యందుదయించెనేమొకొదయారసమం మఱలాక్తిఁబల్కిన్ 33||
- గీ. అధిక సౌభాగ్యమస్తుదీర్ఘాయారస్తు । ధర్మరతిరస్తునుచుఁబల్కదమహానాకు
దీవఁయ్యెసంగ నేలనీత్రితయమందు । నొందుసహజమెతర్వాతరెండుగన్ 34||
- ప. అనినం దదర్శావగతియందసమకుండై తనసామర్థ్యంబునకుం దగిన వెఱ్ఱియరంబున
నవ్వికొనుచుఁ దిరిగితిరిగిచూచుచు మందమందభాషణంబుల నాజరతికిట్లుయె॥35||
మ ననునారాయణశాస్త్రీయందురిచటన్ నన్నోలుసత్సహితీ
ఘననైపుణ్యముగల్గువారకుదు నేఁగానంబునందింత నే
శ్చివఁడందంబలునాశ్శమండిమదినుజ్జంభిం ముందుఁడంగదా
కనకాంగివర గానమాధురిఁగనంగౌతూహలంబెంతయున్ 36||
- గీ. ఎవరు నెప్పిఁబాటయందింతపుణి । లేదనుచుఁజెప్పు ముందుటమోదమొదవ
లలననీకెట్టివసుసగావలయునీదు । నామమెయ్యదిచెప్పుమనంగనదియు 37||
- గీ. చిట్టిపాపయటండ్రున్ జిన్ననాఁడు । నాకుఁగూతురుకనకాంగినాయదృష్ట
మేమనఁగవచ్చుమీగుమాయింతిఁజూడ । వచ్చితిరిలోనిచ్చేయవచ్చుబదుఁడు 38||
- క. మీరేవారొకొకేతే । నారాయణశాస్త్రీగారనంగలరొక్కొక్క
గారవముఁరత్నమునకు । నారూఢింగఱపుచుంగురభియమనిన్ 39||
- క. అహ నేనేయిఁకసం । జేహింపవలసదనుచుఁడెలుపజగతియో
హోహూదయచేయుండని । గేనామనకుఁదోడితెచ్చిక్యతిమభక్తిన్ 40||
- ఉ. గద్దయఁదెచ్చియిచ్చికనకంబి నకన్తోనుఁడంచువేగన
ముద్దియఁదెచ్చియాతనికిఁమొక్కఁగఁజేయు మనయ్యమాకు నే
ప్రొద్దునుమీతలంపెఁదపోడిమిమీకడబాలసానకిన్
విద్యయెకింత నేర్చుకొనవేమికిగల్గెఁటన్న నాతఁడున్ 41||
- నీ తమ్మిజమ్మినపాణి నెమ్మిఁమ్మి వేణికిమ్మిఁగ్రమ్మిఁశ్రోణిగల్గుదాని
వలపులీ నెడులేటమెలపులా నెడుమాటసాలపుఁబూ నెడుపాటసాంపుదాని
విగులసాంపగుమేనుహరులపెంపగుకానుసిరులనింపగువీనుచెల్వదాని
మంధరంబగుఁడనిఁ ధురంబగుతోడబ ధురంబగుమెడబఱగుదాని
గీ. మాటిమాటిఁనొకచేటిపిటిపేటిదీటితనగోటికోటిఁపిటిమీటి
సూటిగానోటికిడు మండఘేటితోటి సాటియాభోటిమిన్న వధూటిఁజూచె 42||
- ప. మఱియుంబాపయిట్లనియె 43||
- క. రత్నమునకుమీరుదయన్ । నూత్నములగుశ్లోకములునునోహరలీలన్
యత్నంబునఁజెప్పంగనయత్న బగుభ్యాతిగల్గెఁదటిలోనన్ 44||
- క. మీదయకుఁబాత్రురాలిది । గాదోయ్యయల్పరాలుఁ ఘనవిద్యలకుం

- బోసెయ్యఁ గాఁదగవోమి। రాదరమునఁజూడకున్న నాదరువెడఁగో ౪౫॥
- కా. అయ్యామాకునుమేళమేతలఁపమేలైనట్టియాధారమా
వెయ్యాఱుల్ సమకూరింక విడివడక వేసానివృత్తింగడుం
జెయ్యంజాలముపారివీరివలె నేజెస్సంగఁగైవారమా
సయ్యాటంబులుగావుసుండువినుఁడీసత్యంబుమితోడుగక ౪౬॥
- క. సంగీతంబునమిక । కాంగియొ చెవిఁగోసికొన్ననల్లరిపనులం
బొంగదుతనసరివెచ్చపు। టంగలెంతెంతసాములార్జిం చిరొకొ ౪౭॥
- ఉ. మీదయిచేతవీణియనుమిటును నేర్పవగాత్రమింపుగా
సాదఁజేసిపాడునుతీతాస్త్రవిధిభరతంబుఁజూపునొం
డేదికొఱంతలేదభివయింఁచుఁదెనుంగున నెన్నియెన్నియొ
రాదొకసంస్కృతభివయరక్తిమమికృపఁబూర్తిగావలెక ౪౮॥
- నీ. తనకుఁదహస్సీఁ దాదుగారొకనాడుపట్టుచీరలనంపఁగొట్టివేసె
మొన్నడ్రస్సగుగాగుగన్నేగువిరులనఁగాసులనఁపినఁద్రోసివెచె
నెలకిందటజవాబునీసు గారునజరీబట్టలంపించిముట్టదయ్యె
నేడుననొకయిఁజనేయబంపించినబాంకునోటులుచేతిఁబట్టదయ్యె ౪౯॥
- గీ. నింతమధురపురంబులో నెంచిచూడఁ దానొకతెయ్మొలేరొకోపానులింక
నీబిగియొకింతదప్పఁద న్నెవఁడుచూచు నిపుడువాకొకనైనైనొచ్చినెవఁడు ౫౦॥
- క. వీటునుగోటునుగలదని వాటనుగానున్నదనుచువలతురుమఱియీ।
బోటుఁ వెలబోటులుపది కోటులువార్జింపకుండ్రొకోవెరవారల్ ౫౧॥
- క. కనకవీణాంవము। వినిపించుముమేడపైకివీరి న్వేగం
గొఁవోయియనఁగ ట్లనె।యొనరింపందొడఁగెనదియునుత్సాహముఁక ౫౨॥
- ఉ. పందిరిమంచపుంబనువుపైనితలాడలుదాపులోప్పఁగాఁ
బొందుగనున్నవీణెనలబోగముచానలమిన్న మెల్లనం
గ్రిందికివేలుదోమతెరగేలనొకింతదొలంగద్రోచితె
చ్చెందనుగాంచిబ్రాహ్మణుఁడుచిత్తమునందడబాటునొందఁగక ౫౩॥
- గీ. ఒకటివాసిపయింగూరుఎండివీణగవిసెలనొత్తిగించిచొక్కంపుబిరడ
లొప్పుగాఁద్రొప్పగుబ్బలనొనరఁజేర్చి శుభ్రులుసరిచేసిపాడఁగఁజొచ్చెపుడు ౫౪॥
- ఉ. తానగతుల్పరస్పరముదార్కొరరాగముసంకరస్థితిం
బూనకరంజిలంగస్వరముల్ గ్రమవైఖరినుండఁబల్లపుల్
తేనియలొల్కఁగల్పనలఁదేజరిలంగవిపంచిమీటెన
చ్చాననవపీతికొరసముజల్లుఁజల్లుమజల్లుజల్లుక ౫౫॥
- ఉ. పాణితలంబుచేతముడువంగనువేక్షజనింపలేస్సగా
వీణియమిటుసందడిఁ వీడుచువీపునవ్రేలుచున్నయ ౫౬॥

- వేణికిపాతపోతములువీచుటనించుకదూఁగుకుంతల
శ్రేణికిఁగల్గుబల్సొబగుఁజెప్పును శేషుడుమాటుపుట్టునన్
చ. తళతళలాడుచుండెవులఁదార్చొనుపంజులకమృతత్వకం
దళరుచివీణమీటుచలనంబునమోమునఁజెంగలించుచు
న్దలఁగొనుచుంబరస్పరమమందగతిందరిత్రోపులాడుచుం
జెలఁగఁగఁజెల్వమీటుచెలిచెంగటనిల్చుటయెంతభాగ్యమో
శా ఆలావణ్యవతీలలామమృదువీణాలాపమునైనెజకం
తాలాపంబునమేళగించిపటకన్వ్యక్తంబుగాకేకమై
యాలింపంబడఁజిత్రముల్లఱఁగుచున్ హాయిఁబరాయత్తము
ల్లాలేకున్న నెటుంగనొఁగదసతీలావణ్యలీలాగతున్
మ పాలుపుంగుబ్బలుగుబ్బ కాయలాగిరాపుంజేయఁగామాటికిం
దొలఁగందన్నచొకింతరక్తిముముపైదోచంగవేమాటును
బొలయన్నిక్కునిమిట్టిమిట్టిపడుచున్ను మంచుబైచీరయు
న్వెలలన్ సందడిఁజేయరవ్వెలవెలందింజూడ నెల్లుండునో
క. బోగముసాఁమొగంబునఁ రాగముదయింపబిగ్గరంబాడఁగఁజై
పైగళముననుబ్బుచునాఁ డీగణమొప్పారువింతతీవిఁలరుచున్
గీ. పార్వతీనాథవినువారభామమేను సాఁగఁగావీణవాయించుసోరుదోఁచె
బాలభూమిరుహంబుపైఁబ్రాకసాఁగు పువ్వుడివియచాడ్పుననివ్వటిల్లి
చ బామవికుపాఞ్చనాటవిరిబోనీకనుంగవక్రిందుమీఁదుగా
దుముకుచువీణమీటుతఱిదోఁచెదదీయకరంబువేడఁజేఁ
గమలముగాఁగ నెంచికొనిక్రందుగవెన్నడుమత్తచంచరి
కములనఁగాఁగనుంగొనెడుకన్నులకుంబెనుపండువిచ్చుచున్
క. శిశువుల్లినరసంబుంబశువులునెటుఁగునటలోకపరిపాటిగనా
శశిముఖియేపాడంగవివశతంబడకుండనతఁడువజ్రమొళిలయో
వ. అంతనప్పండితంమన్యుండు దానిగానంబునకును విలాసంబులకును సమ్ముడువోయిన
మనంబు మఱలఁగొనితెచ్చుకొని యిట్లువి వితర్కించె
నీ బింబఫలంబేమొబింబఫలముగాదు పువ్వురుబోడికెమ్మోనిగాని
కుంభికుంభములేమొకుంభికుంభముగాదు మలాలాగిలసదురోజులుగాని
చించరీకంబేమొచించరీకముగాదు నారీమణిపీక్షణంబుగాని
నిండుచంద్రుండేమొనిండుచంద్రుఁడుగాఁడు రామాశిరోమణిమోముగాని
గీ. యనుచుదలపోయె మండుదదంతికమునఁ వ్యాప్యతేశుకంబుమధ్యసింహంబుఘ్రాణ
చంపకంబునుగచభరనైఁహి కేయుఁడలరియ్యుం పటంబరికించియాడ్విజుండు ॥౬౪॥
నీ. ఇచ్చబుట్టియప్పుడెల్లసంగీతముఁ బాడించివేవివచ్చునుగద
చిగురుటాకులఁబోలుచేతులవిడియంబుఁ దెచ్చియిచ్చిననందవచ్చునుగద

పాతముల్ నెప్పెడుపట్టునడగ్గరి మచ్చికఁగూర్చుండవచ్చునుగద
యలయిక గానున్ననప్పుడప్పుడుదీని పఱపుపైఁబచ్చుండవచ్చునుగద

గీ. తక్కువనులకు నేమి యీతరుణి కేను । గురువునైయుంటకం టెనుగోర్కె యేది
దీనికినిజంబుగాదానుడైనమేలు । కోరియనుననుబలిమినిగురుడనాదు ॥ ౬౫ ॥

క. ఎవ్వార లేమియచ్చును । అవ్వకునొడిగట్టియంఁటిఱంపి లేనాకున్
నవ్వులురత్నమువాడే । యివ్వనితకుగురువునన్న నెంతయశంబో ॥ ౬౬ ॥

క. పాపాయిటురమ్మనీ । పాపకుఁగలబుదికొంతపాటివివిద్యలో
తేపాదిగఁజెప్పెదమర । సాపాదిశ్లోకములనునవలీలనుమీ ॥ ౬౭ ॥

గీ. అవనితఁడుజీతమియ్యనిభటుండు । పానరెనయ్య రెహ్రాసరబాజ్జయనుచుఁ
దలఁచుకొనియయ్యమికిదిదానురాలు । గాఁగఁదలపోసివిద్యనుగఱపవలయు ॥ ౬౮ ॥

జ. అనినవెట్టికుక్కకునుమావిదొరకిన । కరణి నెల్లపనులుఁగట్టిపెట్టి
యొన్న తెలివిబోవఁగొన్నిశ్లోకంబులు । నెప్పఁదొడఁగెననుదప్పకుండ ॥ ౬౯ ॥

ఉ. అతిఁడుజెప్పశ్లోకములఁచ్చటనచ్చటనుచ్చరించుచో
నాతరుణీలలామపగువంతయుఁబోవఁదొడంగుమఁడఁగా
వాతనివిద్యపెంపుఁదెలియంబడివీఁడెడకాఁడుగావిట
ప్రవాతమునైనఁదెచ్చువిడువంగ్యరయేమియటంచునెమ్మదిన్ ॥ ౭౦ ॥

చ. పరిచయమెక్కుడొకొలఁదివారసధూమణినాఁడునాటభూ ।
సురునిఁలక్ష్యపెట్టియొకచొప్పునమాటలవెళ్ళఁబుచ్చుచున్
సిరసుననొప్పియంచుమదిచీఁదరనొండెఁటంచుబదకిం
బొరసెఁటంచు నేడుచదువొల్లనటంచునుబుచ్చెగాలమున్ ॥ ౭౧ ॥

✓ గీ. అలనమనవ జపరిచయంబడిక మైన । నెంత బాఠికినైనను నెచటనైన
నందునుగువలుపెనెలసుందరులటు । వెమిగులఛాందసునిబుంగఁబరపుటరుదె ॥ ౭౨ ॥

కా. వేళాకోళములోనదింపిరతనిన్ వేళ్యమణుల్ శ్లోకముల్
మూలంబట్టెనుశాస్త్రీగారటుపయిన్ లోకాభిరామాయణం
బాలంబించిరిచిట్టిపాపయునుమాయమ్మయికివీఁటిలో
నాలోచించుఁడియద్దుఁడెవ్వఁడగుమీంపుర గవాదీనికెన్ ॥ ౭౩ ॥

గీ. అనియకుగ నాతఁడనియునుదనికుగొప్ప । గౌరవంబనితలఁచుచువారిగూఁటి
చిలుకయైయాడె నేమనిచెప్పవచ్చు । వేళ్యసామ్యయనుటెల్లవెట్టితనము ॥ ౭౪ ॥

ఉ. వారలుశాస్త్రీగారిపనిఁబట్టక యుందురబీదబాఁపఁడం
చారసియీవెడంగుమనకర్థమొసంగెడునంతవాఁడెయం
చూరకయుండిరాతఁడునునొంటిరిగాఁగనకొంగిపాతమున్
నేరుచువేళఁజేపడును నేటవరేపాముటంచునూరుచున్ ॥ ౭౫ ॥

చ. తనమదిఁబెటఁబెట్టునెడఁదప్పగువీడవవేకియందుకో
యనుకొనికాలముంగడపునంతటపాపయుడగ్గరిలి నే

మనవియొద్దగయ్య వెడ మాటయొకిం మకచిత్తగింపుండి
మనమునగోపముంచకుండుమానువివేకముదుర్లభంబుగా

2౬||

వ. అదియొద్దయిన మనకనకాంగికిం గన్నెరికంబాదిగాఁ బురుషునియొడలంటుటయా
కసంపువిరిదుగుముట యయ్యె నిట్లూరకుంట నాకుచితంబుగాదు - మీరుందండ్రే
బోలువాగుగావున నిబ్బాలకుందగిన యొక్కభనవంతుండును రూపవంతుండునునగు
తగులు నొనఁగూర్చుండన దీనికింతదూరంబు దరుమవలెనె యొక్కార్యంబునా
యదియకాదెచెప్పెద నాకర్ణింపుము.

పాప వివేక గావుంగూర్చి ప్రశంసించుట

చ. కలఁడువివేక గానొకఁడుగట్టిపరీక్షలనిచ్చి తేరిమి

క్రిలియూనుగొప్పలొనులగ్గి రివహించిన వాఁడురూపముం
గలిగిన వాఁడు సేర్పరియుఁ గానియతండఁటుకట్టుఁగట్టివే
శ్యలారయంగఁగూడదను సంఘము లోపలనున్న వాఁడనన్

౨౭||

శా. ఓహోయెంతటి వెట్టి బ్రాహ్మణుండవయ్యోవీరు వేసాలకై
సాహంకారముగా బవల్ మిగుల బాసల్ వట్టిదీ పాలతో
నీకాల్ పుట్టమునుంగు వెట్టుకొనిమాయించెలసోదించినం
దేహంబందు మనొక్కచెడ్డగుడిసె శృంగులైతూటరే

౨౮||

మ. అలయా నాయఁడు గారు మొన్న టిడినంబాక్లబ్బుమీటింగులో
వెలయాండ్రంగనరాదటంచుమిగులన్ వేమాటువాదించియా
పలుకుల్ వెంటనెబుట్టదాఖలుగ నాపై రాత్రియాయింటికిం
గులుకన్ వచ్చిరిమాటుతోవల నెలుగు న్నార్చిమాటాడుచున్

౨౯||

వ. ఇట్లువచ్చింజూచి నేఁటంటి.

౩౦||

క. ఆటచెలిఁజూడవలదనిమీటింగునఁజాటితిరటఁమీరగుదురొమీ
బోఁటియొకరొయిదివేశ్యా! వాటముగాదొయిదివారవతయుఁగాదో

౩౧||

క. నానతఁడిట్లనుసించుక! నానందలవంచయిట్లు నలుగురితోడం
బూభిషేకంగవలెఁగా! కానుడులేనిశ్చయంబెయ నెవినుమఱియన్

౩౨||

ఉ. మే మొక పెండ్లిలోగిటను మేళమునేయుచునుండఁజక్కఁగాఁ
దామునువచ్చిచూడకటదారుచునీతెగ వాగుకొందఱా
గీములసందులందుఁగిటికీలకడంగులందుఁపంచలన్
లేమలచెంగటన్నిలచినిన్నఁగ మంగొనసాగిరేమనన్

౩౩||

ఉ. వీరలలోనొకయ్యపదవింగన కాఁగినిఁజూచి నేడుకల్
దేరఁగమాటలాడు మనుదిగ్గు నొక్కఁడువచ్చినీకునీ
తీరగుఁయ్యక్రేయసుదతీమణితోసరసోక్తులన్నం
సారిణీయం మఁబల్కినీజంబను మన్ వెడగుతరఁబిడెన్

౩౪||

- ఉ. కావున నాయెఱుంగనివిగావుగదాయవియట్టిఃష్టలీ
భావము నిట్టిబూటక పుపల్కులుపండుఁడునిర్వహించుఁగా
కేవిధి నైనఁబూరుపులకింతులు వారసమైననూరకే
పోవఁగ నిత్తురక పలుకుపొల్లగుఁజుమ్ముమహీసురోత్తమా
మ, ఆననాశాస్త్రీవచించెసాఁగవికనీయాటల్ వివేకాఖ్యుచెం
తను నేనాతనిఁబెక్కుసారులాక బోల్తాఁబెట్టనూహించియా
పనిసాఁగింపఁగఁజాలనెతినిగదాపెపెచ్చుమియిండ్లకు
న్ననుబోవననిమాటిమాటికినిమాన్వప్యత్నముంజేసెఁగా॥ ౮౭॥
- గీ. నీదుయుక్తుఁగొప్పలైనెగడుచుండు నీతలనుమించునాతనినీలిపల్కు
లింతయేటికిమగవారలంతకటవె వేటొకనినుగ్గడించెదవినుమవాని॥ ౮౮॥
- ఆ. పేరుకృష్ణమూర్తిపెదనెట్టితనయుండు రెడుమాఁడులక్షలుండుధనము
వానితండ్రి నాల్గువారములకుముందు సుసంపాదించువంటిసత్యముగను॥ ౮౯॥
- వ. అనినఁబాపయిట్లనియె. ౯౦॥
- శా. అన్నా యెంతటిమాటయంటికిగదయ్యానా దెసుమ్మిట్టిత
ప్పిన్నాశ్శుంగనుచుంటిరొక్కమగవాఁడీయింటికిన్వచ్చునే
యెన్నఁజూఁలిమంగలిందురకదూదేసుంగడంగూర్పఁగా
నున్నారోకులగోత్రహీననిమిరూహింతురే వేశ్యలక॥ ౯౧॥
- క- ఎలూరుపురనివాసా! బాలేందుక్యతావతంసపాటితదోషా
పాలితమార్గంఁడేయా! యాలీలంబాపవల్కుఁవ్వపుండుక॥ ౯౨॥
- గీ- తబ్బుబల్కితననుచునుదఁచినాల్కుఁగొటికికొనిపాపదీనికిఁగోపమేల
యెఁచికొనిచూడకుందురెమంచిచెడ్డలింతమాత్రమునకెకదాయితదవ్వు॥ ౯౩॥
- శ- నీకూఁతురెనాకూఁతురు! గాకుండునెయదియునొక్కఁగునుఁడగువానిం
జేకొన్నముదముగాదే! నీకొకతెకదానిబరువునేనెఱుఁగనొకొ॥ ౯౪॥
- వ- అనుటయుంబాపయిట్లనియె॥ ౯౫॥

కేశవరావుప్రశంస.

- ఉ- మొన్నఁబభాతవేళయొకముచ్చటకైసెలవిచ్చియంటిరే
యిన్నగెరంబునందుఁగలరెన్నికఁబొందుచురామదాసుగా
రన్నరముఖ్యునందనుఁడయకావనశాలివిలాసియంచునా
చిన్నికుమారువర్తనముఁజెప్పడుతెల్లముగాఁగనావుడున్॥ ౯౬॥
- శా- బొనానాకుఁబరాకువచ్చెఁగదనీకాతండుచిత్తంబునం
దేనాఁడోవినియుండికొమంపురాఁడేభామినుల్ ధీమతుల్
వానింజెప్పెదఁజక్కఁగావినుమునాభావంబునందెంచఁగా
నీనారీమణికాతఁడేతగుగదాయెన్నెన్నియంశంబులన్॥ ౯౭॥

- ఉ. నీవు నెటింగియుందువొకొనిండుబజారునఁదూర్వరోడ్డుపై
దేవునియాలయంబుకడఁ జెల్లగనుండెడుపెద్దమేగపై
సోవడిరామపీఠమునుజక్కనిభక్తినిరామదాసుపూ
జావిధులుత్సవంబులునుసల్పుచునుండునునిచ్చనిచ్చలున్
- చ. అతనిసుతుండురూపునసుమాస్త్రుఁడుఁజిన్నతనంబువాఁడుమి
త్రతకనుకూలుఁడుంజొరవధైర్యముస్వేచ్ఛయుఁగల్గువాఁడుత
త్సతియొకపాటిగానిపలుచక్కనితోమలిగాదుదానిపై
హితమతిమన్నవాఁడువలెఁపప్పటికింగనవచ్చెడుంజుమీ
- క. ఏటేటంబదివేలుగఁ గాటకమునవచ్చెడున్తోఖాసలవలన్
నాటకములుసంగీతపు! పాటలుమేళములునతనిసాణమునుమ్మీ
- గీ. ఇచ్చెనింగ్లీఘలొనఁబరీక్షయొకటి! రెండోయాతనికుద్యోగమొండదేల
నట్టికేశవరావింతిక్రుండనుచుఁ దోఁచునుండెనునీకటుదోఁచునొక్కొ? ౧౦౧॥
- క. అయ్యాశాస్త్రులుగారూ! చయ్యమిరచిటికేగి సానిపయిననా
యయ్యకుమీపలుకులచే! నెయ్యముఁబుట్టింపవలయునేర్పననినన్
- మ. అతిమిత్రత్వమునాకులేదతనితోనైన్-కమదీయోరువా
కృతురత్వంబునవానిలోఁబరచెదన్కాస్త్రంబులంజూచుపం
డితుండన్నకిదియెంతకార్యమిదె వానింగోతిలోఁద్రోతుండ
స్థితమిత్రుండతఁడిచ్చెఁబండుగకునీశీగం మపుట్టంబులన్
- మ. ఇలనారాయణశాస్త్రీగారనుచునన్నీపేరటంబిల్వఁగా
వలదీకార్యముఁజేయలేనియెడనేఁబంతంబుగావింతుఁదొ
య్యలికింగేశవరావుఁగూర్తుననరూపాజీవమీకారయం
గొలఁదిన్మీటినికార్యముండదనినాకున్నిశ్చయంబేనుఁడీ
- గీ. అయ్యమీవలెఁగనకాంగియధికభోగ! లంపటయెకాదుమాకుఁదలంపనిదియె
వృత్తిగదముందుఁజక్కగావెదకిపేరు! గల్గువానినిఁగూడుటఘనతమాకు
- క. వార్షికోత్సవాలెనె! వ్వారగపడిరేనివారి వలచుటమాకుం
గౌరవమొమాతరంబునఁ! బేరొందనివారిఁబొందువెలఁదులుగలరే

సూర్యాస్తమయవర్ణన.

- మ. అటుబల్కన్వినిబ్రాహ్మణుండనియెఁబాపాసఁజకంజాయమి
న్నటుబచ్చెన్మనమింతిప్రాద్దునుబ్రసంగాసక్తిచేనంటనిం
తిటిలోనూయ్యఁడుబర్హవెట్టెక్రియం దానస్తశైలంబుచెఁ
గటికేగెంగదకాలనుల్పమనుచుం గాన్పించుఁగార్యాప్తిచేన్

ఉ, సారసముల్ ముడుంగుతటిఁ జక్కగ మేనులలంకరించిసిం

గారముమీఱువువులుని గారపుకొప్పులఁ దావులీనఁగా

వారవధూమణుల్ గమగువారము చెంగటఁ గూగుచుండిర

ప్పొగవిటుల్ డమి న్నెడఁగుపాటలుబాడుచువచ్చిచూడఁగన్

౧౦౮॥

సీ- ప్రాద్దువోయిదంచుబొలఁతుకయొక్కతె చిడిముడిపాటుతోఁజీరఁగఁటై

గుడరదీ వేళనీకొప్పునాకనుచును దడదడనొకరీతిముడిచెనొకతె

విటులువత్తురటంచువీధిగుమ్ముచెంతిఁ దొందరగాఁదలదువ్వెనొకతె

తొలి నాఁటిదుప్పటిఁదొలగించిచఱచఱఁబరపునఁదెలివఱఁబరచెనొకతె

గీ- చదివెవిటుచీటిరీపంబుసరసనొకతె యొలికైబేరమాడుచునుండెనొకతె

విటునివిరసోక్తి నొక్కతె వెడలఁద్రోలె నొకతెబొజగునుగన్నునెగనొప్పుకొనియె

క- ఇందలిరీసాంకురములుఁ బొందునకైవచ్చునట్టి బొజఁగులజూడం

గ్రంగుకొనుపణ్యవనితల! నుందర నేత్రములునొక్కసాబగునొప్పెన్

౧౦౯॥

ఆ పవనదెఱచినట్టిబహుపదార్థములయ్య! నంగడులనుమూసిరత్తగువులు

విరులువిడిచుములును సరసవస్తువులయ్య! నంగడులను దెఱచిరతివవీట

౧౧౦॥

సీ- పగలెల్లనొకరీతిఁబట్టినమగువల మగలనుంబులు దెగువఁజేసె

వారకాంతలఁజూడవలదనువారికి దిడ్డిగ్రంథలును హైరోద్ధులయ్యె

ధనవర్షములవిటఘనములువర్షింపవెలపొలంతులయిండ్లుతొలుకరించె

బలుజూడలఁజరించుతులువలకెల్లనుపాడుకొంపయెదివ్యభవనమయ్యె

గీ- అనిమిఁదనుదీపంబులలమినట్లు! ఘనపథంబునఁ దారకల్ గ్రమ్ముకొనియె

మడుఁగులఁబయోగుహంబులుముడిఁగినట్లు! మానవులకునుగన్నులుమాటుపడియె॥

క- మగుఁడుచునాతనితోఁద! త్వరివారముదత్త్రియానిబద్ధాత్తులుద

త్వరితఁపితులునుదక్కంబగులంగ్రమ్ముకొనెనిద్రపటుతఁతిమమున్

౧౧౧॥

ఉ రాతిరిచాదతియ్యెద్విజరాజుదయించెడువేళయయ్యెడుం

జేతనసంఘమూరివయఁజేయుటమా నెనుపోయివచ్చెదన్

నాతిరోయంచుఁజెప్పితిననట్టునకుంజ నెవృద్ధవేళ్యయుం

గూఁతురితోఁజ్ఞభోజనముఁగూర్చినొంర్చిపరుం దెనయ్యెడన్

౧౧౨॥

క మునిమానసైశరణఁ! వసుమాశరభూరిగర్వవైభవహరణా

ధననాధసఖ్యకరణా! ఘనకరుణాభరణచంద్రఖండాభరణా

౧౧౩॥

మాలిని హిమనదచలపుత్త్రప్రవేక్షణాంచద్విలాస

క్రమపరనశలోలద్ధాధచేతోమిళిందా

యమరమకుటరత్నప్రాప్తపాదారవిందా

స్త్రీమితసుగుణబృందాతీక్షణబాహునుకుంబా॥

౧౧౪॥

శ్రీ వై. రేవకాయ అంబా
విభాగము
విభాగ సలహా పి-27 ప్రభుత్వ విలాసము
గత్య-

ଅବସ୍ଥା -

ॐ ॐ ॐ

ప్రశ్న.

శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.

వారకాంత.

ద్వితీయాశ్వాసము

24

911

34

811

ఉ - ఆశుగతింజరించునొకఁడల్లనఁచారుచుఁబోవు పేటొకం
డాశలునాల్గుఁజూచునొకఁడచ్చటఁడాఁగునొకండుభీతిచే

శేశము సందియంబునఁగ లేక యధేచ్ఛ నుబోయెనొక్కఁడ

వ్వేశము వీడిపోవు విట వీరులు నల్లడనట్టి వేకువక

క- అలగువిలుకానిపోరుల యలయిక నిదురించు చెలులనత్తటినత్తలో

కలయెండ లెక్కెనిద్రకుఁ గొలనిలలే వేయటంచుగొణిగిరియల్కఁ

౫॥

౬॥

నారాయణశాస్త్రిమరలకనకాంగిచెంత కేగుట.

శా. ఆనారాయణశాస్త్రి వేగ సమయ వ్యాపారముల్ దీర్చిల్లా

తోనిట్లంచుదలంచు వారనితల్దోరంపు నెయ్యింబునక

నేనేదొడ్డునెప్పిందుకొకదీనింజేయలేకుండినక

నానైపుణ్యముకాల్ప నేజననముకొవ్యర్థంబుగాకుండునే

ఉ. ఆకనకాంగిజూచుటకు నైపడియుందుర నేకులట్టిచో

నాకవలీలగాదొరకె నాఁడుసభంబులుమందియుండఁగా

నాకిడెఁజూనవందనమునాకదిచాల దెదీనిచేత నే

నాకొనఁగూడెఁబేరిచటనన్నొకఁడేనియుమున్నెఱుంగునే

౭॥

౮॥

గీ. ఆరియమేనుఁగోపకారార్థముగద వీరికుపకారమొసరించుదారిదొరకె

నేడనుచుఁబీరమునుగాంచు నెపము విట్టి యతఁడుకేశవరావుగేహమునకరిగి

౯॥

సీ. ఒక యోరనవగంధవికసితసంతానసంతానముఖపుష్పసముదయంబు

నొకవంక సత్పాత్రయోజితశ్రీఘ్రశ్రీఘ్రపత్రవిచిత్రరచన

యొకచెంత దేవార్చనోద్యుక్తసద్భక్తసద్భక్తమఖ్యప్రసాదగరిమ

యొకచోటగీతికాప్రకటనయుక్తాలయుక్తాలనేతరభక్తజనులు

గీ. సుప్రసిద్ధరాష్ట్రపదీప్రవీణదీప్రవీణులునొకయెడఁదేజవిల్లు

రామదాసాఖ్యఁడర్చించురామపీఠసన్నిధికినల్లనల్లనజరిగియితఁడు॥

౧౦

శా. మీపీఠంబరయంగ వేడుకమదింబ్రేరేచఁగా నేటికిన్

నాపుణ్యంబుఫలించెనంచుననువొందంబల్కుచుకొరామదా

సోపానీతసునుంబులందుకొనియందున్నట్టితత్సానునిం

దాపైఁ గూర్చునియుండెజన్మమనకుందాపైనమందుండక

౧౧॥

నారాయణశాస్త్రికేశవరావు గృహంబునకేగుట.

గీ. ఆహహ కేశవరావు గారా పులయ్య దగ్గినంబునొసంగరుతమకుఁగ్రామ

మందులేరొకొయీమధ్యమందుమీకు నేమమేమిమ్ముఁ గాంచితిఁజిత్తచులరె ౧౨॥

ఉ. నేనుచుమాకునీడుదయచేద్విజ శేఖర నాల్గోజుతే

గ్రామమునందులేనుమిముఁ గాంగును నేనపుడప్పుడిక్కడే

తామువసించియుంగురొకొతద్దయవచ్చుచుఁబోవు మందునిం

దేమిటికిట్లువత్తురదియేనునకన్క నకాంగివిద్యకై

౧౩॥

ఉ. అంతప్రయాసమేలతమకయ్యయొసేనోకనాడురానిచో

నెంతయొజేతురిప్పనికయేనిటవచ్చుటమాడుపాళ్ళుగా

బంతులుగారుమొన్నమిముఁబ్రస్తుతిజేసిరినాకువారికి

సంతతమైతివారికిమనంబలరుంగనకాంగియన్నచో

౧౪.

కా. అయ్యాయొక్కరహస్యమానుడతిపైవారెందుకన్నెనె

యయ్యోశ్రీహరితప్పమాటగదవేళ్ళల్లారొక్కోవాండ్రెన్

వెయ్యోతేటికిదానియింటిగదపన్నీక్షింపఁదొక్కందునా

కయ్యింటంబలురాకపోకలుగదాయాత్మలకున్మున్నగ

౧౫.

చ. అగుదురుగాకవేళ్ళలుకులాంగనలుస్సరిగారువారికిం

జగతిపయింగులాంగనలెసామలుగాఁజరియించుచుంటన

మగువలకూటిలోఁబడియొమన్నటుగావునవాటపాటలం

బొగడికఁజెందియొక్కగతిఁబొట్టలువోయుచునుండిరియ్యెడ

౧౬.

ఉ. విన్నదిదాఁచనేటికిఁగవిప్రపరాయదియచ్చటచ్చటం

గన్నెరికంబునాటిసుదఁగాఁజరియించునఁజేంజంబొయి

ట్లన్నికేమనన్ శిషివామగపుష్పసుదానికంటివో

నెన్నఁడుఁజాడఁబోదచటనేనునెఱుంగనిచాటుగల్గునే

౧౭.

ఉ. చాటుననైఁబల్కవలెసత్యముగేశవరాయభూమిసా

పాటివరాంగనల్లలరెపండితమండనయట్టులైననీ

బాటమగూరుచున్నమనపల్కలుసాఁగవుతిన్నెపైనిబ

ల్వాటముగాఁగనుండుననివారటకేగిరిచంద్రశేఖరా

౧౮.

ఆ. ఆతఁడపుడువల్కెనతనితోఁగనకాంగియొమివిద్యలభ్యసిం చెమఱియు

నెట్టిరూపుఁగలదియెంతటినియనుదివిస్తరిలపుమయ్యవీనులలర

౧౯.

చ. వలఁబడుచుండెనేతఁడనివంచకబాడబుఁడెంచియాత్మ

నలరుఁచుఁబల్కెనిక్కలికియందముసర్వమునుగడింపనా

కలవియొక్కసారిగననొఁగదనీకువయస్యదానితోఁ

గలపనియేమయామఃకుఁగాలవినోదముగాఁగఁజెప్పఁడి

౨౦.

స్తీ. ఇంతిమధ్యముసొంపునీక్షణంబులపెంపుమృగరాజమునురాజమృగమునెంచు

గలికిచెక్కులతీరుఁగచసమాహముసొరురాజతబ్దమునబ్దాజిగెనుచు

రమణిగుబ్బలయేపుడదనాంశుకముతీపుబంధురాగమురాగబంధునగును

భామవక్త్రముపేలపాణియుగ్మలీలయబ్జమానితమానితబ్జనుణఁచు

౨౧.

గీ. నతిపండకలయొప్పునూగారుచొప్పుగంధనాగంబుఁబటునాగంధమదుము

బడఁతీక్తిల్లడచాలునుబలుకుఁమేలుజఁద్రహసంబుభ్రుహసచంద్రమాను

ఉ. ఆవెలకల్కియందముఁకచ్చివొప్పెడవీణపాటయుం

బూవునుదావిగూడుకొనుపోలికఁజెన్ననొసంగుదానిపె

- దీవః టింపగ్రమ్మనలతేంట్లక్రియంగురులింతతూలఁగాఁ
జేవడిగాఁ టింఁచుసిరిఁజెప్పఁగదీరునచూడఁగావలెన్ ॥ ౨౨ ॥
- క. ఉన్నదిమికడఁజెప్పకఁయన్నన్ మిత్రుఁడననేమియోద్విజనాకుం
బెన్నిధిసుముసంగీతంబన్నన్ నూకలుననుజదువునప్పటినుండిన్ ॥ ౨౩ ॥
- మ. సుమపూజల్ జపముల్లపంబులునుదానుల్ బాడుటల్వేదమం
త్రములన్వాగుటయన్న బావమనుచున్ నాన్వేస్తుమాతండ్రిపీ
తమాటంచుఁదగలేయుచుండెనుసుమీడబ్బెల్లనొక్కింతలా
భముగాన్నించదుబ్రెయ్యు దీనివలనంబాడొటయేలాభమా ॥ ౨౪ ॥
- మ. రమణీయంబుగ వీణఁబాడుకొనుటోద్రామాలోసానిమే
ళములోయియ్యవియోల్డుమేమలకుఁగాల్తేపముల్ లేకవి
త్తములెల్లంజెడరాశ్శృణుప్పలునుమేల్ దైవంబులంచెంచిదం
డములుంబూజలునేయుచుందురరెరేనాకేలఁబైఁజెప్పగీ ॥ ౨౫ ॥
- ఉ. నిత్యమనేకులొకపులనేకపదంబులుజావలీలుసా
హిత్యములన్ స్వరాలుజతులిచ్చుచునక్కొమరాలుఁబాడఁగా
నృత్తిమునేయఁగానరసి నేడుకృతార్థులమైతిమండ్రొగిన్
సత్యముగావచించెదనుసంకునఁబోయక తీర్థమానొకో ॥ ౨౬ ॥
- క. మీఁగడవలెఁబ్రాయమువిద్యాగౌరవమొక్కచోటనరిదినుదతికిన్
రాగముగ శమున వెల్వడుదీగనుగమ్మునందుఁదీసెడుకరణిన్ ॥ ౨౭ ॥
- చ. ఇటుకపటద్విజుండువలియించుచునుండఁగనంతకేశవా
తటుకునరమ్మటంచుఁడనతండ్రియెలుంగిడలేచియాతఁడుం
బటపటపండ్లుదీటుకొనిమాగృహమందదెపుట్టిమునైని
ప్పటికిఁజనుండటంచరిగెఁబ్రాప్తాణుఁడుంజనెవేశ్యయింటికిన్ ॥ ౨౮ ॥
- క. ముగుసలివెలయాలింగనియిదెమనయత్నంపుతీవనించుకపువ్వుల్
బొదలెనుచునాద్యంతముఁకొదుకకయప్పుడమివేల్పుగులుకొనిచెప్పెన్ ॥ ౨౯ ॥

వాసకాటువర్ణనము.

- కా. అంతంతంజెరగంటిత్తోవనలమెన్ హర్ష్యంబులంబోలుచున్
దంతివ్రాతముచాడ్చునంగురుమహీధ్రంబుల్వలెన్వాహినీ
కాఁతుండోయనంగుఁబెల్లగుతరంగంబుల్వలెఁబ్రోల్లన
త్కంతారంబులపోల్కనందలిమ్మగేంద్రంబుల్వలెన్ మేఘముల్ ॥ ౩౦ ॥
- మ. పవలున్ రతిరియొక్కరీతిఁడనరంబల్పిఁక్కుటల్ గార్కొన్
దివినెల్లన్ మొగులావరించియనిసాండ్రీభూతవర్షాంబుబిం
దువులంజల్లఁగనందుఁదోఁచెనురువిద్యుత్కాఁతులధంబునన్
రవిదీప్తుల్ గనిరామినిల్పిరవనీరంధ్రంబుగాదవ్వెలన్ ॥ ౩౧ ॥

- క. అభినవగతినొకచెంతకొనుభగుభగర్జులంగవానగురిసినమనకున్
విభుజేరవలసుపడదనియభిసారికమనమువజ్రహతిచేగుండెన్ 3-౨॥
- ఆ. పగలునిశయువేలుపడరాకయయ్యెడవీర్లురాత్రియామఁదేజరిల్ల
భోగలాలసులగుపొలఁతులుఁబురుషులమేలివానకాటుమెచ్చిరపుడు 3-3॥
- గీ. మున్ను నిర్మలమానింగిమొయిలుగ్రమ్మిమల్లినమైతోఁచెఁబుడమియుజలముగ్రమ్మి
తళతళఁపుటంచుఁబెంఘాళిదరిగియొప్పెనారవన్నెగమక్రియావ్యత్యయంబు 3-౪॥
- వ. అట్టిప్రాప్యటాకలంబున నొక్కనాఁడు చిట్టిపాప బాఁపనింజూచి యిక్కాలం
బు తరుణ జన దుస్సహంబు మన కనకాంగి నుడువ సిగ్గుపడుంగాని మనంబునం
దోడిచేడియలం జూచి ముచ్చటల మురుగుచుండు నిక్కార్యంబు మఱచితిరేయన
నాకు మఱపుజనించునే సమయంబు వేచుచుంటింగాకయని కనకాంగి వర్తనంబు
నం గేశవరావు మనంబు రంజించువాఁడై యొకింత చింతిచి బయలు వెడలి తా
మదాసుకడకుంజని యిట్లయె 3-౫॥

శాస్త్రీ కనకాంగిమేళమునకై ప్రయత్నించుట.

- ఉ. వ్యాజసుతేనిభక్తిగలవారలుదుర్లభులెంచిమాడఁగా
నీజగమందునుండ్రుదమకీడగుభక్తులువేలలోపలన్
మీజనంబు సార్ధకముమెచ్చుటకుందగియుండెనారయం
బూజలునుత్సవంబులునుబొప్పుగసాగునెపీతసన్నిధిన్ 3-౬॥
- క. నావుడునాతిండిట్లను నోవిప్రవరేణ్యతాపకోరుక్కుపకమా
దేవునినిత్యోత్సవములు గావించుచునుంటి నెట్లు గానగునొపయిన్ 3-౭॥
- ఉ. ఇప్పతఁగానరాదొకనికేనియుమాగృహమందుఁదీనిపైఁ
గన్జముగాఁగఁదోఁచెఁగదకాలమవృద్ధతవచ్చెనాకుఁగృ
హ్లాప్తమిచేరవచ్చెనెటులొనొకొయ్యుత్సవమంచునెంతువి
స్పష్టముగాఁగదేహమునఁబాటవమున్న సువీడనిప్పనిన్ 3-౮॥
- ఉ. వైదిశ్శుఁడిట్లుబల్కునికవద్దనిక నెరవేరునిట్లులా
పేదియురాదుమీశపథమిట్టిదికృష్ణజయంతినాఁడుపూ
జాడులున్మత్తగీతములునొఁగదయయ్యతలంపువచ్చెమీ
కాదినముత్సవంబునకునెతగుమేళను సిద్ధమయ్యెనే 3-౯॥
- ఆ. చిట్టిపాపసానిపట్టియాకనకాంగి వీణవిద్యయందుగాణమిగుల
నభ్యయంబుదానిహక్కుముల్లియసుఁడీ శ్లోకములనుబట్టుసాగనగులుక ౪-౦॥
- క. దానింబిలిపించిచో జానుగనయ్యుత్సవంబుజరుగునుమీకున్
నేనుడువ నేలఁగాంచిన చోవచ్చుంగాదెదానిచోద్యంబెల్లన్ ౪-౧॥
- ఆ. మీరునాకుఁబ్రాణమిత్రులగావున దాని నెఱిగియుంటిగానింత
నొక్కచెప్పవలసెఁబెక్కిలనటపైని జిత్తవృత్తిరీతిఁజేయుఁడనిన ౪-౨॥

- ఉ. వాడుకగాగనిచ్చటికివచ్చుపద్మముమేళమైననో
బాడబవర్యచూతమొకపారియదేమదినచ్చేనేనియున్
హాడుకఁజేతమంచతడువల్కఁగనల్పధనవ్యయంబుచే
గూడికఁజేతునేఁడెయనిగొబ్బుననేగఁబ్రమాదమందుచున్ ౪౩॥
- క. ఈరీతియెల్లఁబాపకుధారాశముగాఁగఁబెల్పెధరణీసురుఁడుం
జేరంజనేఁగృష్ణాప్తమివారాంగనయచటికేగఁబయనంబయ్యెన్ ౪౪॥
- ప. అయ్యెడఁబాపకునకాంగికిట్లనియె ౪౫॥

- సీ. నన్నదువ్వెనదువ్వినన్ననికొప్పుపైనించుకచేమెఱుంగుతచవమ్మ
తొలుతసబ్బునఁబుట్టుపెళపెళవాయమోముననత్తురుమెఱుంగునుపవమ్మ
పచ్చకప్పురతావిహెచ్చగాఁగణికతోనిద్దంపుకాటుకదిద్దవమ్మ
మిరిమితో,గుంతుమమెదిచిసన్నశలాకఁదిన్నగానునుబొట్టుదీర్చవమ్మ
గీ ఆంగములురైకబిగువునఁబొంగియుండబెడబెడలుగ్రమ్ముచల్వపావడకుఁబైని
గలదులేదనుపయ్యెదనిటుపవమ్మచీరచెఱఁగునుగాంచికఁజేర్చవమ్మ ౪౬॥
- సీ పలురంగుగలతీవసనిమిఱునొడికంపుకుచ్చెళ్ళపానడఁగుదియఁగట్టి
బటువుగుబ్బలసౌరుబైలుఁబెట్టెడుసన్నరంగుబుటేదాయరైకఁదొడిగి
కలదులేదనఁదనకానునకనయామనీటైనవెలివల్వపైఁటవైచి
జవ్వాడుకాఁదీవనోవ్యమం గామురుఁగంతయానొడ్డాణమమరఁజేసి
గీ. సబ్బుదోమినమోముసౌరుబ్బుదేరిమిసమిసలుగ్రమ్మమెసపుమెఱుంగువెట్టి
మోవికాపికఁదోడుతాంబూలరసముచాలదనియెంచిలాక్షారసంబుఁబూసి ౪౭॥

- ఉ. కన్నులసౌరుహెచ్చనునుకాటుకఁదీరిచివాఁడినూదితో
నెన్నదుటకవిశేషకమునిల్చియక్ష్మిత్రిమశోభయమ్యము
న్నన్నవిగాకొన్ననగలోపికతోనొరవుంగ్రహించియ
క్కన్నియయొప్పెఁదియ్యవిలుకానిమెఱుంగుకటారిపోలిక ౪౮॥
- చ. బొమగవయందుఁగాటుకనుబూయుటఁబల్కనరంగఁజేసిరం
గమరఁగఁబల్చనొనరలయందొనరంగనుగెడుముఁదొస
రములిడికొప్పువెట్టివెడరంగునునక్కియనొప్పుసాగితచీ
రముడుదలొప్పుదేహమునుగ్రమ్మఁగఁబాపయుఁదానువెల్వడె ౪౯॥

- చ. నడుమజవాడుచుండలలనామణియప్పుడుభూతలంబున
దడుగిడుచుండనయ్యదటుఁటిపయోధరయుగ్గమెప్పుగా
బడిబడినబ్బితూలిపడెబాటనెదుర్పడుపిన్నప్రాయపుం
గడుసరులెల్లగ్రమ్మననెగాదిగఁజూచుదుడిలపోవఁగ ౫౦॥

కనకాంగి రామహనుగృహంబునకు వచ్చుట.

- నీ. నీగనిగలాడు పెన్నెరిగుంపుకీల్జడమల్లెపూసరులతోజొలెమమర
జిలుగుబుటేదారుచీరచెంగొకప్రక్కలేగాడ్పుచేనొక్కలీలఁజూపఁ
బయ్యెదనమరెడుబంగారుకంటియందరుమగుబ్బలుతూలఁదన్నుచుండఁ
బాపటదరినిరుప్రక్కలవంపులైముంగురుల్నొసఁటికిముద్దులీన
- గీ. మాటలవిలాసములునుమేల్పాటరసము! మాటలబెడంగుమనముననాటఁజేసి
వానినేరీతిఁగఱఁగింతువోనతాంగి! యనుచునచ్చెలిఁదెచ్చెనుజననియటకు ౫౧॥
- వ. మఱియుంగొందరు వాఁమఱ్ఱలును జిట్టిపాపయు మార్దంగిక వాంఛకవైతాళికా
దులుంగూడ నన్నాగవాసంబు రామపీఠసన్నిధికిం జనియెనంతట ౫౨॥
- నీ. తనమేనినెత్తావితరుణనిమ్మటపుష్పలదభిబృందంబుఁబిల్చుచుండఁ
దనచూపులెదురై నమనుజునిపైఁజల్లుమొల్లంపువిరిసరుల్చల్లుచుండఁ
దనతనుచ్చాయలుతలుచుగాఁదొలుకాటుమింపులైదెసలావరించుచుండఁ
దనదులావణ్యంబుగనుఁగొనుజనములవీక్షణబృందంబునెంటఁదగులఁ
- గీ. గుసుమశరవీరుఁడేపునఱురళికావి హారములునల్పుచునునేర్పలమరఁద్రిప్పు
నసిలతయంగమీటునకునుమమృద్విరహణియొడఁగేశవరావుగాంచె ౫౩॥
- క. కనకాంగిమేళమనుచుం గనుఁగొనవేడ్కలుజనింపఁగానప్పురియా
వనయుతులుఁబిలువకున్నం జనుదెంచిరిదీముకడకుజంతువులువలెన్ ౫౪॥
- నీ. పండువెన్నెలరీతినిండువారెడుజరీఖండువానవరించుచుండునొకఁడు
ఉంగరంబులతీరునంగిరిజాలనుప్పొంగుచుదిద్దఁగడంగునొకఁడు
వాచిజేబునలాగియీచెలి నావంకఁజూచునోయనిపైముఁజూచునొకఁడు
అంచులుచేఁబట్టికంచుకంబునుగట్టుపంచెపైదిగసవరించునొకఁడు ౫౫॥
- గీ. వెడఁగునుడువులనొక్కఁడునడఁపఁదొడఁగె నచటితరుణులుపలుపోకలందిరిట్లు
వారిననవేలయావనవైభవంబు మించియెంతటివానినాడించుదొక్కొ ౫౬॥
- క. పుల్లాబజేత్రపదమునఁ ఘల్లనియాకన్తికముగగజ్జెలుమోయెన్
జల్లుమన్నియేవజనంబుల యుల్లంబులుచెదరిప్రకృతినొందకయుండెన్ ౫౭॥
- క. ఈమెయిందొలియడుగుననే యామనుజులమనములెల్లఁటుచెదరెఁగదా
యేమేమియభియంచెనో యేమేమియుఁబాడెనోయడెట్లగుఁదెలియెన్ ౫౮॥

మేజువాణిస్వారంభము.

- గీ. మద్దెలకుమొక్కి-గాజులుసద్దునేయ సభకుమొక్కింగఁగొందఱుసాహసిరచి
కైకోసిరియంతభంగ్యంబుగలదెమనకు నెందుకునయూరకుండిరికొందరచట ౫౯॥
- మ. శ్రుతులంజక్కఁగమేళగింబగళు ల్పొక్కంబుగాఁగూర్చియు
య్యలివల్పాడుచునుండ వేలుపడియయ్యబాక్సీకంతస్వనం.

- బతిరమ్యంబుగఁగిన్నెరంగలియుచున్వాయంఘటించెబయో
గతమైమిఁగడఁగూడినిల్చిసీతాఖండంబుచందంబునన్ ౫౯॥
- క. గరిడిన్మారుడుద్రిప్పెడుచరియయొయతఁడాడుచుండుచొక్కపుచెందో
తిరిగెడుతత్తురగమొయసభరతమతానుగతివాట్యపటిమంజూపెన్ ౬౦॥
- చ. అభిరుచిన్నబిల్వైసనవాదరమొప్పఁగపైగఁజేసెనా
కభిముఖియాచునవ్వెననునందముమిఁగఁజూచెనంచునా
సభఁగలవారలెల్లఁబలుచందములందలపోయుచుండఁగా
సభిసయరీతిఁజూపెనహహాయదిచూడనిజన్మమేటికిన్ ౬౧॥
- ఉ. అక్కసకాంగితాళగళిందముమిఁగఁగొండ్లిసల్పియొ
కొక్కతఱిలదుదన్నిలచియొక్కకపాదమువెక్కివేయుచుం
జిక్కనిచెచ్చుటలెడలఁజిమ్ముచునలెడలింఁచివేళులన్
ముక్కరయెత్తుచుండుగచెహాపులుపయ్యెదచీరచెంగునన్ ౬౨॥
- ఉ. తావులఁగమ్మనూగువులతాకుఁజన్గవయుబ్బుచుండఁగ
న్ద్రేవలువాడునూపనొకకేలవరిగ్నమునందమర్చిమై
దీవియగొంతకొంతలపుదీరఁగనొక్కరుమాలచెంగున
నీవఁగఁగాంచుమండువకువృద్ధునకైవిగాళమెత్తదే ౬౩॥
- క. తరుణిపలువరుసలంబలువరుసయొకింతగనరాఁగఁబాడుచునరగన్
గిరగిరఁదిగుగుమనిలచుచునొరఁగుచుమగుకీలుబొమ్మయొననొప్పెన్ ౬౪॥
- ఆ. ఆటవెలఁదిగీతకతిచెమత్రియనిచ్చెభిన్నభిన్నపాదవిన్యసనము
ఆటవెలఁదిగీతకదియుక్తమాఁగదభిన్నభిన్నపాదవిన్యసనము ౬౫॥
- మ. కనకాంగీనతిస్సత్తవైభవమొయక్కళ్యాణిలావణ్యమో
వనితారత్నమలంగనంగలుగునవ్యాంఘావిశేషంబాయే
మహాచోఽఁగలబాలవృద్ధులునుతెస్పార్వంగనీదయ్యెదకా
వనపంతుల్దమతెవ్వరోయెటుఁగుటబ్రంబామఁదోచెందుదన్ ౬౬॥
- క. అదితంకుమొక్కెనంచున్మదిఁజొంగుచున్మ్రీమాటిమాటికిరాగం
బిదిగాదదియదిగాదిదిపదములుస్వరములునుగ్నితులుఁబల్లవులనుచున్ ౬౭॥
- ఆ. చెలువనీకునేనుజెప్పినశ్లోకంబులెచటఁగలవటంచుహెచ్చరించి
హాయిహాయియనుచునానందరసమునఁగలఁగిమనిగితేలఁగాఁదొడెంగె ౬౮॥
- ఉ. పాపతనూజయపుతఃపయ్యెదచెంగొడిగట్టిమద్దుకేల్
మోపకమోపితీవియలపువ్వెలుదున్నియొడిఁఖటించుచున్
జోపినతేంటకుల్కిపడిసుక్కిరిగిక్కునమశ్శుచుండిపు
ష్పాపచయంబుఁజూపెదనయందుసభాసదులైకృమందఁగన్ ౬౯॥
- క. కాశనిభగాత్రశంకరయాకాఁడయొనటించుననియొంచెడున
కేళవరాయనిచెవియందాశాస్త్రీయునేమొయేమొయలగుమఁజెప్పెన్ ౭౦॥

- నీ. పల్లులలోఁగల్పవల్లిచందంబున రాత్రులలోపలరాకరీతి
విద్యలసాహిత్యవిద్యవిధంబున నుర్రలఁకృతులలోనుపమఁబోలె
భూషణలోశిరోభూషణమణిరీతి నదులలోపలవియన్నదియుఁబోలెఁ
గృతులలోనాటకకృతివిధంబున నెల్ల గోవులలోనిఁద్రుగోవువలెను
గీ. వాక్కులందెల్లఁగనసత్యవాక్కుగతని సరసులందున మానససరసిపగిది
గీతులందెల్లఁబల్లవగీతిరీతి నాతులందెల్లఁగనకాంగిఖ్యాతిఁగాంచు 20||
- వ ఇట్లుజరుగుచుండ నాశాస్త్రి ఛాత్రకింగనీటుటయు నాసన్నయెఱింగి యదికేశవ
రావుదిక్కుమొగంబై 'నిన్నేనమ్మినానురా' యను జావళీయభినయించుచు నత
నినుద్దేశించి తఁయునురాగం బెఱింగించునదియుఁబోలె నిట్లు చెప్పించందొడఁగె||
క నిన్నేమఱినిన్నేయిఁక నిన్నేనిన్నేయటంచు నేర్పలరంగా
సన్నలుసేయుచునుండఁగ నన్నాతిఁజూచియిట్టులనుకొనెనాత్మక 21||
- క బౌరాయాచక్రందనమారాయాగావిద్యయా రాపాయం
బీరామసృజించియు బెర వారులఁజేయంగ నానల్యకులేదో 22||
- క. సారప్రచురమురుచికా సారప్రచురమునునాభిసారసమునడల్
హారప్రచురముఁగునీ హారప్రచురముపయంటయా రాచెలికి 23||
- ఉ తేఱినపాలనిగ్గుగడిదేఱినవిద్దలపెంపుగాళియం
దేఱినమావిపండునసదేఱినమాక్తికరాశిభూమికే
తేఱిఁతారచెంతకరుదేఱిఁతంగెడుజన్న సాంలం
దీఱిఁమేలికెంపుపువుఁదేఱిఁతేనియయింతిచూడఁగన్ 24||
- మ జగతిందీనినిఁగూడుభాగ్యమునకైజన్మించియుండ్రద్దటో
ముగురోవారలుదక్క సర్వజనసంబుల్ వ్యర్థమల్లావెచె
న్నగలోకంబులక్షులుండుగదిసానుల్ సానులే గాకయీ
యిగురుంబోడిపదాగ్రరణువులతో నీడొదురేయెన్నఁగన్ 25||
- ఉ ఈజవరాలి కేలవిడెమిచ్చితి నేనియుసారకంబగున్
నాజననంబొకింతయనిన ర్థివీడెముఁదెచ్చియిచ్చియీ
రోజున నీకతంబున నరోజుముఖీవిపులొత్సవంబుమే
లైజరిగెంజుమీయనఁగ నతఁతోడనుబాపయిట్లునున్ 26||
- చ కకమమి నొకరగుగాయిదిదుర్లభయానెమాంబుం
గనికరమంచుఁడీయటుపి కానుగనైఁనునొక్కసారిద
ర్శనమిడకుఁటిరేనెలవొసంగుఁడటంచువచించి వేగఁద
జ్జనుకునియాజ్ఞమేళమునిశాంతమునొందెనిశాంతి వేళకున్ 27||
- ఉ. మాచుచునున్న వారిమనసుల్ మాటపీతముచెంతశోభయున్
దాచియట్టికేశవునిధైర్యను నక్కఁకాంగికొల్లగా

- దోచిబలంబుమీఱఁదఁ తోఁగొనఁ పోయెనొయంగు సర్వముం
 దోచెఁగఁ శాఁహీఁ మగుతోయజశత్తుఁ మూర్తికెడడికొ ౮౦
 గీ. శాస్త్రియప్పుడువీటిప్రసాదములును వారొసంగఁగఁగొనితనవసతికేగ
 యోగమెటలం డెనోవాఁడుతీగెపగిది మాకుమానిసియెయ్యం డెమరులుదగితి ౮౧॥

శాస్త్రికేశవుని మోసపుచ్చయత్నించుట

- ఉ. దాఁయొయూరమందలఁచుదానివనోమధురత్వమెంచుద
 ద్దాఁరసాయనంబుదనకర్ణములంబ్రసరించునట్లుగా
 ధ్యానమునేయువేలుపనులందుఁబరాకువహించునేబరా
 ధీనుఁడనేమిసేతునఁ తీరఁకొందలమందునాత్మలోకొ ౮౨॥
 వ. అటఁ మ్మిత్రఘ్నుండును దనమఁబున ౮౩॥
 క. మనసుఁడినవిజ్ఞానం బొఁగూడుచునుండునదియునొ గూడినచోఁ
 గననగుయొక్కయుక్తము జనుఁడెంచగదానిచేసాధ్యుండుగదా ౮౪॥

కేశవరావు విరహము.

- క. కావుననీయెడఁగేశవ రావునకున్ నునసు చెడితిరముగాకుంటన్
 నావెరవుపెంపునన్వలలో వేసెనననుచుఁతనిలోగిఁటికిఁ టిగె ౮౫॥
 క. ఒకలకుఁజొనెచెఱచుం బిరబిరదుష్టుండితరులమృగయునివశమై
 తిరిగెడుదీపకమృగములు పెరమృగముల నెల్లవలఁచెట్టెడురీతి ౮౬॥
 క. అతఁడాతనితోన నెఁజూచితివేకఁకాంగివిద్యజెల్వమువయసుకొ
 మతికెక్కనెనావాక్యము వితథముగాదుగదయనినవిరికేశవుఁడుకొ ౮౭॥
 ధ్రువకోకిల ధరణిలోపలదానికీడగుతన్విలేదుగదయ్యమీ
 కిగుణచేఁగఁ సుఁగొంటిమీకుంకారమేమియొనర్చెదం
 బరమమిత్రులుగానదాచకపల్కుచుఁటిరిమికడం
 దిరముగాదుచుంబుసుందరిఁ దేటిచూమటయాదిగాక ౮౮॥
 గీ. అంతరంగంబునెట్టికార్యంబునందు హత్తుకొల్పినఁచెల్లియందెనిల్చు
 నెత్తెఱంగునఁద్రిప్పిననుత్తరదిశ నెల్చుకంపానుపోలిక నెమ్మికాఁడ ౮౯॥
 క. ఆచెల్లికినాపయింగల నచ్చికయేగీతగలదొనాతులనునమల్
 జెచ్చెరఁగఁబుఁగవగదసొరపొచ్చెములేనట్టిసరుఁ పొందికకైకొ ౯౦॥
 వ. అనిన నవ్వించుకుండిట్లనియె ౯౧॥
 చ. కలుకటయొగతిందలఁపగాదుగదాపరిపాటివేశ్యగా
 నిటువలపోసిపల్కునిక నేమనాఁడఁపిడలేకయి
 చొట్టనినువీడిపోయికడుఁసుక్కుచుమానద నీతలఁపుని
 ప్పటికినినాదుపట్టిపయిబాసయొనర్చెదఁ మ్మనేనియుకొ ౯౨॥

చ. ఆదివినియాతఁడుంబలిక నానల వెట్టుటమీకు న్యాయమే
యదిమనఁబడికొ మఱలఁపటనప్పటవచ్చుటజే
యుదువెవయస్యపుణ్యమగునొద్దికమజ్జనకాంతరంగమున్
వదలకత్రిప్పమయ్యశనివారపునేవకువచ్చుటగన్

౯౩॥

మ. పలుకున్ కాస్త్రీయునింతదూరపు పనింబట్టుగ నేలానిరా
కులతవ్వచ్చుచుఁబోవుచుఁటతగదొక్కొమీకుదానంటికిం
గలికింజూడఁగవచ్చుచ్చ మెయిఁబల్కవచ్చుగానామృతం
బెలమింగ్రోలఁగవచ్చుఁగొకొదవుఁజేయిచ్చటన్నావుడున్

౯౪॥

ఉ. ఆక్రియనిచ్చమైఁదిరుగ నాత్తకుసాహసమందఁగల్గునే
యక్రమకార్యముందలఁచునంతట నెల్లరుఁంతవారికిన్
వక్రగుణబుగ్గెల్లచెడువఁడుదయిచెటంచుఁబల్కునా
ప్రక్రియయోర్విఁగాఁదరమైపైఁబడుమాటమరల్పవచ్చునే

౯౫॥

మ. అనినంబకుఁగనన్వయాతఁడను నాహాసాహసంబింతిచే
కొనకట్లెంచునిచ్చినీకుటకులోకులేదన్న నేమందురో
యనునాభీతికిఁజాలదవ్విదెయకృత్యంబంచువీడంబరాం
గఁలఁగూడుటలెంచదుశ్చరితమల్ గావోజనుల్నువ్వ

౯౬॥

క. పుడమికిఁనుకూలంబుగ నడచుటవశ్యంబెమీజనకుపితంబుం
జెడుగులుగొండరునవ్వుదు రుధురుదురెయింతమాత్రమద్దేశ్యంబుల్

౯౭॥

నీ. బుచ్చివెంకిటరావువెచ్చపువెలఁగులనెందఱినుంచెనోయెఱుఁగివొక్కొ
మాధవరావొక్కొనూసంబుక్రిందట మణికియింకెంతమోయిచ్చె
నానందరావలయన్మృతంబునకుగొప్ప మేడఁగట్టించడేమిన్నుఁజుట్ట
రామామణికినిచ్చెరాజీసరావొక కట్టుకాసులపేరుపట్టుచీర

గీ. వీరికిందరికిఁకీర్తివిస్తరిలెనె క్రొత్తగావుఁగొన్నాళ్ళుగొణుగుచుందు
రంతమాత్రాననేపాటిహానివచ్చు గణికచుంచుటనరునకుఘనతగాదె

౯౮॥

క. వీరేమోయనుకొంగురు వారేమోయందురనుచుభయమునముడుగన్
ధీరతజేడితిరిగిఁచో సారములేకరుగువానిజన్తంబనినన్

౯౯॥

గీ. నీవుజెప్పిదంతయుఁజమెకాఁదయైఁదలదండ్రులేమనియందురొక్కొ
దేమిచేయుదురోయనియింతిచోరనపుట్టకున్నదియనవిఁభూసురుండు

౧౦౦॥

కా. జొనొన్న పరిక్షలిచ్చి వివేయాత్మల్ పరీక్షించిత
జ్ఞానంబేముదుసళ్ళునొక్కలుఁడంచంజాలువారేరినన్
మైనా ర్మీడఁగిదండ్రుఁ సుతున్నారొడ్డఁగానాధ్యులే
నేనేమందనోయంబల్కెలేకగాకీమాత్రముఁగావే

౧౦౧॥

గీ. కొడుకుఁకుదండ్రీకినిమఁకొన్నాఁడఁ బడ్డవ్యాజ్యంబుగమునుగాభానుమూర్తి
గెల్చుకొనెఁపువెంకయ్యగిజగిజమనితఁయుఁడిదుగంజినీశ్వరాద్రావుచుండె

౧౦౨॥

- వ. అనితం గొంతవడి తలవంచి కేశవరావిట్లనియె ౧౦౩
- క. ఓనారాయణశాస్త్రిగారుమదిమిదూహించురేమేమొనె
నానాతిఃఖలుమారుఁగాంచుటకునెయ్యసక్తిఁగొంటెల్లవి
ద్యానైపుణ్యవిద్యోదమందఁగఁజఁగీయన్యంబుగాదన్ననా
నా నేనంతవివేకహీనుఁడనెయిట్లాడంగనీకేటికిన్ ౧౦౪॥
- క. నీయిచ్చకొలఁదిఁజేయుము పోయెదనిఁకనుచుఁజెప్పిపుల్లముఖుండై
పోయివడి జిట్టిపాపకు నాయంశంబెల్లఁజెప్పెనాద్యంతంబున్ ౧౦౫॥
- కేశవరావుమరలనిరహమునెందుట.
- మ. అదిటంగేశవరావుతనొకవిక్తారామముంజెందినా
కచటంబోయెవివేక సంపదద్విజుండేతేరువేశకమరుల్
ప్రమరింబొనియెంచిమాటుపడఁగావాక్రమచ్చితస్వేష్టినై
యుచితంబేయాదిసత్యమంచతఁడువేటొండేమిగావించినో ౧౦౬॥
- ఉ. ఇంతపురంబునందును నేరెసతీనుణియట్టిప్రేమమున్
సుంతయెటుంగలేకవెడచొప్పుగఁబల్కితనింతమాత్రనే
యింతటింగఁగిపల్లితెగునాతెగనెనియువచ్చిపోవుదున్
దొంతరిగామరుల్లాటపుదుంగదనాదగునేర్పపెంపున్ ౧౦౭॥
- క. పువ్వారుబోడియింటికి జివ్వననేరుగఁగాంచిచెలికాఁడైన్
అవ్వయొరింపకుండునె యెవ్వండేతీరువాఁడొయెటుగందరమే ౧౦౮॥
- మ. జనకుండెచ్చటికేగియుఁటివననేచందంబునంబొంకుదుం
గనకంగింగిననేగెఁంచొకఁడెటుంగంజెప్పిన్ నాతలం
దునుముం గాకిఁకనిల్వనీఁడుగదనాతోయంబువాఁడెల్లన్
జనువొప్పఁబరికించెరాదరిణమున్ సన్నఁబగున్ భార్యకున్ ౧౦౯॥
- క. అలరువిలుకఁడుపగయెనిలువం గానీడికేమి నేర్చెదవెరవుం
గలగఁగ నేలాఱుగతిఁగలవుగదాబ్రాహ్మణుండుగఁజిపినపలుకుల్ ౧౧౦॥
- క. రేటనోయెల్లుటనో చేపడదేమంచివేళచిటుకునఁబోదున్
నాపాపమేమిథలఁచెద తేపకుఁదేకునుబోవుతీరొదవగుగా ౧౧౧॥
- క. కంబడెదక్కింపం జానొప్పఁగనొక్కమంచిసమయంబహహా
యానొనయారెయచటికి నేనికమార్పింగువాకు నెపమునఁబోదున్ ౧౧౨॥
- క. ఈగతిదక్కించయతండాగరితంజూమివేడ్కన్నముమీఁదన్
భోగములందున్ విముఖత వేగించెన్ శేయివేయివేలేండ్లక్రియన్ ౧౧౩॥
- సీ. నీటుగారతనాలమీటుగాయఁ నొప్పులేటుగార్కొనుమంచికోటుఁదొడిగి
బంగారుగొలుసుచేబొంగారువాచినిసింగారమొప్పుజేబుంగుదర్చి
దీరుమాడ్కి నెసఁగిపేరుమాత్రముగలచేరుమాలొక జేబుసూరుఁజేర్పఁ
జాలగానిడునుంగరలుగాయివియనమేలు గారెదుగిరజాలుదీర్చి

కేశవరావుము స్త్రీబుచ్చేసికొని కనకాంగియింటికి వెళ్ళుట.

- గీ. యేపుమీఱఁగ నొక చిన్న టోపి బెట్టి సొగసు మేజోడు పెబూట్టు జోడుఁదొడిగి
కచ్చకుచ్చెళ్ళు జీరాడి ముచ్చెనంట వెడలెఁగేశవరాయఁడు వేడ్క మీఱ ౧౧౮॥
- సీ. మేలిమిబంగారు మేలైన సరిపణుల్ మురువులచేంగట మురువుఁజూప
దివ్వెల్లపోలికఁ దేజరిల్లెడుమంచికమలముల్వీ నులదుముకుమండ
మిలమిలలాడుచు మేలైనయతలఘనొక్కాయయొక వింతసొంపునింప
గమగమయని దెసల్ గ్రమ్మెడునత్తరు తావులుతానేగుదారిఁదెల్ప
గీ. మించి గేదంగిరేకులసంచునొంచు తమ్ములపుటాకులొక్కహస్తమునందు
మొసలతో నొప్పమరుని పూములుగలనఁగ వేశవాటికకరుదెంచెఁగేశవుండు ౧౧౯॥
- ఉ. జేబులతోపలందనదుచేతులమర్చిశ్వర జనంఁగఁబై
జీబుమరుత్పటంబుగతి చేతులవెంబడినిల్చియాడము
న్నేబయలేగునోయచటికేచసివేటొకత్రోనబట్టివే
వేబరులంగ నుంగొనుచు వేడ్కభయంబు నుబోగులాడఁగన్ ౧౨౦॥
- ఉ. ఎవ్వఁడొవీఁడునన్నర నె నేమొకొమిత్రుఁడువోలెవచ్చెదా
దవ్వులవేగఁబోయెదనుదార్కొనెనీతఁడుయోగుఁడంచునా
పువ్వులవింటివాఁడు వెనుముట్టిబడింబడిదోయుచుండఁగా
రివ్వునసానియింటికికరీరముక్తొంజెమరంటఁగాఁజనెన్ ౧౨౧॥
- ఉ. ఈగతివచ్చువానిఁగనియించుకనవ్వొలయంగఁబాపవే
వేగనెవచ్చిగద్దెయిడివేడుకగల్గెనొయిందునేటికెం
దేగుచుఁదోవఁదప్పితిరొయెన్వరియిల్లనివచ్చియాండిఁ
బోగముచిట్టిపాపయిదిపుత్త్రికయఁగానకాంగిదీసికిన్ ౧౨౨॥
- క. ఈగేహముదీనిదినుం! దోగోబాగోయటంచునొకపటిఁజూడం
గాగడిదేరిభయంపడ! కీగడనవెలందియింటికెటువచ్చితిరో ౧౨౩॥
- వ. అనిష్ఠఁగేశవరావిట్లని వచింపందొడంగె ౧౨౪॥
- ఉ. అద్దిరయెంతమాటయిటులాడఁగ నీకనుకూలమేకదా
పెద్దలచాటువఁడఁగనిపెంచినవారలొసంగిఁట్టియీ
హద్దుననుండఁగావలెఁగదాయెటులైనను మిమ్ముఁజూడఁగా
నిద్దెసకేగుదెంచితిసమీహితసిద్ధియెసంగనేటిన్ ౧౨౫॥
- శా. నాటఁగోలెనునీతనూజవరగానస్వానమాధుర్యము
ఱ్ఱూటల్లాల్పమమానసంబునకు నెట్లోయుండెనెప్పాటన
ప్పాటన్నేమరువంగనేర్చెదనుపాపాయిట్టిపాపన్ గనెన్
బోటుల్ భాగ్యముగల్గివారలి నీబోటుల్ మహిన్ లేరుగా ౧౨౬॥

- కా. ఆవామాక్షీయుఁగానరాదెటఁజనెన్ హర్తంబునఁజల్లగా
వావీణంబలికిఁగువారెనరొయ్యబ్జక్షీయాన్కొక్కయే
తీవన్ రోయదుఁద్దిపాదములకుఁ దెల్లంబుగాఁజుట్టెవీ
కావాదంబుపినంగొఱంతపడియుండన్ నేఁడుచేకూరఁగా ౧౨౩॥
- గీ. వాఁగనజ్జఁతాంగననాగయాన కడకువిచ్చేయుఁడనియతిగౌరనమున
వెంటఁగొనిపోయిపట్టికివినిచెవీరు అతివకేశవరావుగారనుచువేడ్క ౧౨౪॥
- ఉ. దిగ్గుఁలేచియ్యతివదీనిపయిందఱుజేయుఁడంచునా
డగ్గురనొక్కపీతమునిడన్ వెనకందుపవిష్టుఁడయ్యెనా
దిగ్గుజయానయిట్లనెమదింగ్కపగల్గెనెనేటికిందుఁదా
రెగ్గుడెఱుందువత్తురనియెంచుచునుంటిననుక్షణంబనన్ ౧౨౫॥
- ఉ. లాతినె నేనునీవిటువలంతువువిఘ్నముగల్గెవీణకున్
నాతిరొమాటలేటికినినందగఁబాడఁదొడంగనింతయున్
ద్యోతరణీక రాగ్రపరిధూనితనుంజావిపంచికారవ
ఖ్యాతిరమాతిధూతిసుపమాతివిధూతిక రాతిభూతిగాన్ ౧౨౬॥
- గీ. అట్లుపాడఁగవిఁతృప్తియానెయతివ వచ్చితడవాయెనిఁకఁబోయివత్తుననిన
మగలదయచేతురేయనీతిరుణివానికరముచేఁబూనివిడెమిచ్చెఁగరముమెఱయ ౧౨౭॥
- చ. పడతుఁచేతబట్టితనపాణితలంబునవీడెముంచఁగా
నొడలుచెనురెచ్చనాతనికినొక్కమొగింబులకాంకురంబులుం
బొడ మెమనంబుమాయమయిపోయెనిఁకేమిచెప్పవచ్చున
చ్చిడినుడిపాటుసంతసమొచింతయొభీతియొకల్గెత్తటిన్ ౧౨౮॥
- అ. కొంతవడికిలేచియింతరోయెగెన మాటజెప్పఁదలచిమఱచినాఁడఁ
బోయివత్తున్నఁబూబోఁడిమరువకు వెడలెదనువెలందివెళ్ళివత్తు ౧౨౯॥
- ప. అనుమం గడువెడగువడువుననుడివిన నుడువులే వెడవెడ నుడువుచు నడుగులు
తడబడ నడుచు నెడదం బడిబడినడలుచు వెడలియెన్నటికిం దెల్లవాలు మఱల
నెన్నటికి వత్తునని చింతించుచు నల్లుసేరెనంత ౧౩౦॥
- క. ఇటులన్వచ్చుమఁబోవుమఁ గుటిలాలకయెరనుదివిలికొడుకకియతఁడి
ప్పటికిన్మానసథఁమును బటిమంబునుదొఱగిదానిపాలాసరించెన్ ౧౩౧॥
- నీ. ఒక నాఁడుచెల్వతో నుగ్గాసముఁబాడునొక నాఁడుసరసోక్తులకుగడంగు
నొక వేళఁజతురంగమువిదమెచ్చెఁగఁగట్టునొక వేళఁబగడసాలకుఁగడంగు
నొకయెడఁబువ్వుతోటకుదాసితోఁజనినొకయెడమేడపైనొకరఁదిలుఁగు
నొకటశృంగారకావ్యకలాఁముఁబరించునొకటఁజిత్రకధాప్రయుక్తినలరు ౧౩౨॥
- గీ. నటులఁబచ్చన్నగతిపటిసమీప వచ్చిపోవుచునుండెడువానిగాంచి
బోసియాటనుమాటలపోడిమివెడఁ బాపదొడలుతాటింబిపలుకసాగె ౧౩౩॥

పాపకేశవరావుతో తనకూతునకుంగల యనురాగముందెల్పుట

- క. పగలిటువచ్చుచుఁబోవును నగుచుంబరిహాసములనునడపుచునుండన్
పగలాడిమనముమీపైఁ దగిలిమరల్పంగ రాకతద్దయుఁగుందున్ ౧౩౩॥
- ప. ఆయ్యా యియింతమున్న మిమ్మెటింగియుండుటంజేసి నాఁడుత్సవంబున మిమ్ముం
గాంచి మోకటాక్షంబున కగురుచూచుచు మీకుంగబురువెట్టుమని నమ్మంబురికొ
ల్పవారుదుర్లభులని నేనుజెప్పినం గోపించుచు నారాయణశాస్త్రీవలన మీవృత్తం
బుందెలియుచు నిచటికింజనుజేర మీరు వెఱుగుపడుటెఱింగి వెతంగుడుచుచుఁ
గొంతకాలంబునకుం డమరాకపోకలకలగుచు నిప్పుడు ౧౩౪॥
- క. నిబ్బిలిచేనుడువగుగా కబ్బామితోడఁగూడియఁగిపెనుచుం
డబ్బిబ్బుఁజెందమదిలో నుబ్బుచునుండెనుమనోభనోజ్వలయాపా ౧౩౫॥
- క. మగనాండ్రకువలెమాలో మగువకునీడొదవనొకనిమచ్చికమీఱం
దగువానిఁజేరియుండుట యగుఁదిమర్యాదబాసయానెదమీపై ౧౩౬॥
- గీ. పడుపుకూటికినైపాలుపడుటయేల కూటికినిగుడ్డకునొకింతకొడువలేదు
కడుపుగడుపంగ విద్యయుఁగలిగియుండె ధనముఘనమానెమర్యాదఘనముగాక॥
- క. ఆర్యులఁగొందుటమాకున్ మర్యాదయటంచుమఱియుమఱితరుముటయుం
గార్యంబుగడయేనూచర్యలెఱింగించకు న్నె శాస్త్రీయసంగన్ ౧౩౭॥
- శా. నాభాగ్యలబ్ధిక నేనునంద్రజగతీనారీశిరోరత్నమా
శోభాశాలినిదావరించెనటయచ్చోహృద్యగాంధర్వవి
ద్యాభారంబుననొప్పునంటమఱియర్థాపేక్షలేవన్యనిం
దాభావింపదుదీంతోడనుఖమందం గాదొకొనాకికన్ ౧౩౮॥
- ప. అనివితర్కించి యాతండు జగతకిట్లనియె ౧౩౯॥

కేశవరావుపాపతోఁ దనకుంగల యనురాగముందెల్పుట.

- శా. నీకుంజెప్పకదాచ నేమిటికిమీనీరేజపతాక్షిపై
నాకుంగల్గినరాగమెంతయనియెన్నన్ రేబవల్దానితో
నేకీభావముగాఁగనందమనిలో నెంతుంబరాయత్తుండం
గాకిన్నాభృంహింతు నేవరవునఁ గార్యంబుసాధిం చెదన్ ౧౪౦॥
- ఉ. దిట్టడఁగాను వేగఁ దగ దెంపులు జెయఁగ నేరారేపటం
బుట్టినయింటికిన్నఁగొనపోవునుభార్యనుదల్లిదండ్రులుం
గొట్టినపాములట్లుపడికూర్కు విహింతురుగాననన్వడి
పట్టునకేనువత్తుంటుపైదలపోతముపైయుపాయమున్ ౧౪౧॥
- చ. అనియతఁడేగియింటికిడశ్యానిరాకకు వేచియుండగొ
బ్బునఁదొయిన్నదైవతముపోలిక నాతఁడవచ్చివెల్లెలిం ౧౪౨॥

- గొనిచ నెనిట్లభీష్ట మొనగు డెఁహోయను మక్షరహింజగి
 ర్చిఁమదితోడ మేఁగఁగఱు నేసిది నాంతముగోరు మండఁగన్ ॥ ౧౪౩ ॥
- ఆ. ప్రాద్దుగుంతునంత భోజనంబరఁజేసి తండ్రీపీఠ నేవఁదవిలియుండ
 నాకులత్తరువుఁబోకఁబఁగొనిచ నె వడిగ వడిగ నాలుగడుగులుగను ॥ ౧౪౪ ॥
- ఆ. చనినయతనికెదురుకన కాంగియేతెంచి యడుగులకును వేగ మడుగులిడ్డుచుఁ
 జాలమోద వారిలోలలాడించుచు నతనిభోగరసములందఁజేసె ॥ ౧౪౫ ॥
- సీ. దంతంపుతిగోళ్ళవంతగు లెక్కుడుపట్టు పట్టెడగ్రమ్మినపట్టెబెడఁగు
 పట్టెలవైనాల్లుప్రక్కఁబగ్గముచు డంబుగానుబ్బుపరాణిపరపు
 పరపుపైఁబురంగుపనిమించిజీ రాడియొప్పులుగ్రమ్మెడుదుప్పటంబు
 దుప్పటంబునఁజీకప్పడంబుగలీబు లురువొప్పు మండుమేల్తరముదిండ్లు.
 గీ. దిండ్లపైఁబట్టుకుచ్చులుదేజరిల్లు దోమతెరయునుజాలగుదోగుమండు
 మానినీమణిపండిరిమంచమందునుకురసాంబుధిలోనతఁడోలలాడె ॥ ౧౪౬ ॥
- సీ. మగరాలకన్ననునిగనిగ బాడెడు విగోళ్ళనీ నెలవెలిచివెలిచి
 వెన్నుచుద్దకిన్నినున్న నైయెసఁగెను ముతైపుసున్నంబుహత్తిహత్తి
 యరచంగ్రునిఁబోలనమరెడుమడతఱా దీరుగానడిమీనిఁదీసితీసి
 చివురుటానులకన్ననవకంబుఁజూపుచుబెడఁ గారుప్రశ్నచేమడిచిమడిచి
 గీ. చిలుకముక్కులపోలికఁజెలఁగఁగొన్ని యనఁటిబోమలపోలికయమరఁగొన్ని
 కత్తెరలపోలికనుసొంపు గాంచఁగొన్ని యాకుమడపులనందిచ్చెనతనికతివ ॥ ౧౪౭ ॥
- ఉ. ఎంతటివంశమందునుదయించెనోయెంతటివానిపట్టియో
 యెంతవివేకవతుడతఁడేమననిన్నియుసున్నఁజుట్టెఁగా
 కాంతయెమోసక తైవెలకల్గినిఁజెప్పఁగ నేలఁదత్కటా
 త్కాంతనిరీక్షణక్షతననుంచితధైర్యులుగాతెయ్యవగున్ ॥ ౧౪౮ ॥
- శా. హేలాపట్టణవాస వాసపవిధిశ్రీశార్వీతాంఘ్రిద్వయా
 శైలాధీశసుతావిధేయవిమలస్వాంతప్రసర్వద్దయా
 హేలాపాలితభక్తలోకమృదులాహేయస్ఫురదోగభా
 గాలీధామలవిగ్రహోగ్రహపతిశ్యామాధిరాట్పుకకా ॥ ౧౪౯ ॥

దోధకన్యత్తము

త్రైపురదానవరాడ్వరశిషా కోవిపాటితఘోరవిపత్తా
 కాపురుషైకవిఖండనదత్తా తాపసచిత్తనియంతసమత్తా

౧౫౦॥

గద్య-

ఇది శ్రీమన్మంత్రప్రసాదవశపయ్యసారావళ రాకానుధాకర రాజవిరుదాం
కత భుజంగరాయామాత్యసాత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర దుర్గామల్లికా
రుద్రప్రసాదరాయవరపుత్త్ర శ్రీమార్కండేయ వరప్రసాదజనిత
కవితాధారేయ బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనానుగ్రే
య ప్రణీతంబైనవారకాంతయును చాటుప్రబం
ధంబు నందు ద్వితీయవిలాసము.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర బాషానిలయము, శ్రీ శ్రీ శ్రీ

విభాగము

విభాగ సంఖ్య 21-27
శ్రీరస్తు

శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.

వారకాంత.

తృతీయవిలాసము

- క. శివసర్వలోకగుతయుప నవమూర్తివిరాజమాననలినాక్షశరా
నవగుముదినీశచూడా భవభవసాశాపహరపటుతరనామా ౧౫
- గీ. చిత్తగింఘముపైకతః శిత్తమలర నాశః డత్తగణీమణియందుఁదగిలి
య్యమెఱుంగకప్రతివిశమటకువచ్చి పోవుచుండెను భోగినీభోగపరత ౨౫
- క. పలుకుంబలుకునఁదేనియ లొలుకస్తాటాడు రంగముట్టిపడంగఁ
గలకలనవృన్దోకస్పృడు తలతలయనియందునందుఁదార్కొనుచుండుకొ ౩౫
- నీ. ఖేటిమనోభవఘోటీమంశన ధూటీవిలాసమల్ద్రోచిత్రోచి
చేటిః రానీతపీటీరసామోద సాటీరగంధముల్ మూటిమూటి
శాటీలసత్తులాకోటీమణీమయి కోటీరముల్ దగఁగూర్చిగూర్చి
ఆటీకితద్రుమచాటీకినత్పరీ పాటివిహారముల్ బరపిపరపి -

- గీ. చక జకలనీనుమణిమయమకురనికర సుకరబహుబింబవిమలశీతకరదర్శ
నకరణావిలాసనుల్ ప్రకటపరచి పల్లవాధరత న్నశిఃగొల్లలాడె ౪౫
- చ పడపుమెలంతవన్నియలుబాల్పడ వెవ్వరికేనియొక్కమా
టొడలిరియించినీల్లుమటియొక్కడసోఁగనుకల్విడల్చిక్రొ
మ్మడియిడుబారుచున్నచనుపుట్టముపైసమరించునందయల్
గడబడెంచొయారమునదందడిమైసవరించునొక్కచోక ౪౬
- ఉ. మోహమునందుమాడ్కినర మోడ్చుకగన్దవమారు బారికే
దాహమునొందుపోలెక్కడనమ్మ నూర్చులువుచ్చుల్లక
బాహువులూచుచున్నడమఁబాపముకేశనరావువీనిచే
దోహలమైనుంబనిలధూతపటంబుక్రియంజలింపఁగ ౪౭
- ఆ. చుంబకాశ్చమందునూదితాకిఁపోలెక్క సంతరంగమింతినంటియుండ
మాత్తుఁగొన్నరీశిఁబొత్తువీడఁగలేక దానియింటనువికితలుచుజేసె ౪౮
- చ. గుసగుసలాడుకొంచునొకకొందఱుచుట్టలుమెల్లమెల్లఁగా
హసనముజేసికొందఱువయస్యులుకేశవరావుగారికిం
పెసఁగునెయంచుఁగొందఱిటులెచ్చటికేగదరంచుఁగొందఱు
ల్లసములనాడసాగిరిచలంబునుఱుకునుడాచశక్యమే ౪౯

కేశవరావుభార్య అత్తమామలతోఁజెప్పి యేడ్చుట.

- వ. ఇట్టి బుర్వార్తపెనుగాలిందూలు శాల్తలీతూలంబు చదంబునం జెదరి యెల్లెడలం
గ్రమ్మి వానియిల్లాలగు లత్తీచెవింబడిన నామెయుఁ జెచ్చెర నత్తింటికివచ్చిమగని
చేట్టలంగనిపెట్టి యత్తమామలచెంతఁ గన్నీళ్ళంగుక్కుకొనుచుండ వారలిట్లనిరి.
- క. అత్తాకన్నలనీరువెట్టెదదియేలాయెల్లచుట్టంబులక
సమ్మదంబుననున్న వారలుగదాశారీరసౌఖ్యంబులో
పముంజెందకయందు నేవిభుండునిక బాధింపకుండెంగదా
యిచ్చాడ్కిన్యగపొందవెన్నఁడును నేడీచింతయేలాయనక ౧౦౫
- ఉ. నాకుశరీరసౌఖ్య మొక నాటికిఁదక్కువగాదుసౌఖ్యముం
జేకొనిరెల్లబంధువులుఁ జెప్పఁగసిగ్గునుచుండెఁ యెడక
మికొమరుండొఁర్చుపనిమేకొనియూరకయుండఁజాలర
యోకనకాంగియంచొకతెయుండెనిఁకేమనివ్నివిచెదక ౧౦౬
- క. నావుడుగుండెలుజల్లన భావంబులుతల్లడిల్లివణఁకొదవంగా
నీవంశపుగీర్తులుజెడఁ గావీడజనించెననుచుఁగలఁగిరివారల్ ౧౦౭
- ఆ. తల్లినీవుమాకుఁదనయపోలికి నుంటి వేమిచేయనచ్చునీదురాత్తు
నుందలిఁతునుమ్మమాశక్తికొలఁదిని నూరడిల్లుమనిరివారలపుడు ౧౦౮

ఉ. వారలు పుత్తులతోఁగలరవంబులుమాఱుడఁబల్కుసాఁగిరొ
రారదురాత్తనీకిటులయాగడమేటికిసంభవించెరా
నీరికదైవమిచ్చుకొలఁదిందిసియూరకయుండఁజాలవే
వారవధూటిపొందెటులవచ్చెరయెవ్వఁడునీకుఁజెప్పెరా ౧౪॥

గీ. హితెలసెనారయలబాహ్మణాధనుండు నేస్తకాఁడయినీయిల్లునీటగట్టె
కాస్త్రీయటవానిచదువువెల్లచట్టగాను దానిమేళంబుతోవెంటఁదగిలివచ్చు ౧౫॥

నీ. పెట్టెలోఁగలరొక్కమిట్టెమాయంబైనఁ బడమొత్తితిమినాఁడుసాలివాని
చిన్నసాపనిచేతిచిరియుంగరమునకై దండించితిమియింటదాసినపుడు
కోడలితెలిపట్టుకోకకైయొకవేళ బంధువుఁబాపంబుబల్కినావు
రామపీతమసయిహేనుపాత్రమునకై పరదేశిసపవాదఁబరపినావు ౧౬॥

గీ. జొరయివియెల్లదానికినర్పణంబుఁ జేసితివినిన్ను నెవ్వఁడుచేరియుండు
నింటిదొంగనుగాయంగ నెవ్వఁడోపు సనినఁదలవంచిమెల్లననరియెనతఁడు ౧౭॥

ఉ. గిట్టనిదుష్టమానవులుకిల్బిషమున్నదిలేనిదెంతయుకా
నెట్టనఁగల్గి చెప్పనదినిక్కనుగాఁదలపోసియీగతిం
దిట్టఁగసాగితిందులకుఁదీర్చుటలేవ్వరుసాక్షులెవ్వరో
పట్టివిమర్శమెత్తుచునిపెసయినేగెనుమెల్లమెల్లఁగన్ ౧౮॥

ఉ. ఏజనుఁడేనిదన్నఁగనిహేళనమాడుచునుండనిందకుకా
భాజనమైరహింగుడువఁబజ్జుకిఁజేరకతండ్రితిట్టఁగా
భోజనమజ్జనాదులునుబూర్వపురీతిఁబురంధ్రిరత్నమే
రోజుచుభక్తిచేనడుపతోతకునైయొడిగట్టిగట్టిగాన్ ౧౯॥

రామదాసు తనకుమారుని చెడ్డతనమును మాటుపరచుట.

చ. నలుగురువిన్నసిగ్గుదుగునన్నిఁకనెవ్వరు నేమిసేయఁగాఁ
గలరొకొచాటుదీగిననకైనలాడ్డసమస్తవస్తువులే
మలఁగకదానికిచ్చుచపమానముమానమునొక్కరీతిఁగాఁ
దలఁచుచుజ్ఞానపోలెనదెతాననియాత్తదలంచునిచ్చుటలే ౨౦॥

క. జననీజనకునునప్పుడు మఁకొక్కఁడెకొడుకుగానమతిమతివీనికా
మనసెరియనుందలించిఁ జనునోయెబకేనిననుమిషఁశయపడుమికా ౨౧॥

క. మెలమెల్లఁజెప్పనిచో నలతహస్తీల్దగుగారియాత్తజువలెనే
యిటువెడలిపోవఁజేయం గలదేమనిమిన్నకుండ్రుకనుఁగొననిక్రియకా ౨౨॥

ఆ. ఇట్లుజరుగుచుండ నెవ్వరేఁయువచ్చి కొడుకుదుడుకుతనమునుడువుచుండ
రామదాసు గారు నేమిసేతుంటంచుఁ బన్నిబల్కి రొకయూపాయమిట్లు ౨౩॥

కా. నేతనైర్థ్యమదూలిపోవనొకఁడొసిదాంతిమావాసికికా
ద్యోతీయాకకకళత్రయోగమునుచున్వాక్రకువ్వఁగానెంతయుకా

భీతిం జెందు మ నేయు పాయమునఁ దప్పింపంగ నొనఁచునీ

రీతింబూ నెఁగి కేమి చెప్పఁ నుచుంగేఁగిం చిపల్కుండగన్

౨౩॥

ఆ. వాయిగ్ర మ్మియున్న పాఠకూపంబొక్క పాదవిపట్టుచున్న బోసి పులియొ

యఁగ నొక్క నాడుకన కాంగిజనయితి పానఁగ రామదాసు పుత్తుడాసి

౨౪॥

ఉ. అల్లుడ నేడునీదుప్రియురాలుత్ర పాకులితాంతరంగయై

తెల్లము గాఁగ నీకడను దెల్పక నాకడ నైనఁగొంతుచు

నైలఁది వైపండుగ సమీపముఁ జెందెను మేనుదీఁకుం

బల్లవరాగ మేరుపరుపందగునంచువచించెనావుడున్

౨౫॥

కేశవరావు వరాలపేరుందెచ్చి కనకాంగికిచ్చుట.

ఉ. ఆతఁడుబల్కునీవడుగునంతకునీగ తిమారకుంటి నే

ఖ్యాతియొయస్వతంత్రుడను గావుననించుకొంతు మంటినీ

రాతిరికోర్చియున్న నవరాలొంగూరి చికట్టిఁటిమా

తాతలనాటిపేరొక టితప్పక తెచ్చియొసంగుదుంజుమీ

౨౬॥

మ. ఆ యారాతిరియింట నే పడక వేయన్ మేరుతుల్యంబుగాఁ

గనకంబబ్బినబోలె. లక్ష్మీయును వేడ్కంగూడియుండంగ జ

య్యఁనీచె. తవరాలపేరునిట తెచ్చుంచు న్నెఱంగందియి

చ్చిఁబ్రత్యూషమునందె తెచ్చెనొసఁగ నీప్రభుంబుగాదానికిన్

వ ఆయ్యెడ

౨౭॥

నీ. చిందులాడెడుమేటైలందెలు మేళమైకరముసాంపునగళ్ళుగళ్ళుమనఁగ

సమయంబుఁగని పెట్టిచన్దవముదరంటదొక్కినలే గొనుసుక్కుచుండఁ

బ్రతిబదంబుఁదూలిపడుచుదూగాడుచుబిరుదుపైజడకుప్పెబిరుదుచాలు

ఎచ్చుతక్కువయాటనించుక వేళ్ళ చేసారిం చుపయ్యెదజారుచుండఁ

గీ. జిగుగవువెన్నెలలుతమ్ముఁజేరుప్రియుని దృక్పకోరములకువిందుదేల్పుచుండ

మోదముప్పొంగవచ్చియత్తద్దుగుమ్మ గాఢతిరముగఁగేశవుఁగొంగలింఁచె

౨౮॥

పాప కూతురగు కనకాంగికి నూయోపాయంబులుదెల్పుట.

ఉ. పిమ్మటఁ బాపయొక్కతఱిబిడ్డను జేరఁగజీఱియిట్లునున్

నమ్మతిఁబుట్టఁజేసియునుజయ్యఁగోపనఁజూపివారిచి

త్తనుతిరక్తినున్నయెడఁదార్కొనజాగొనరించియుండగన్

నెమ్మదిమీఱివెత్తెను నునేర్పనలాగఁగఁజూలవేమఁన్

౩౦॥

గీ. సానబిడ్డవుగానిసంసారిణివఁటె చిన్నదానవనీకన్ని చెప్పఁగలను

కలిపివెట్టిరయన్నంబుఁగఱపిఁట్టి బుద్ధియునుమాఁపులకేమి పుష్టిఁజేయు

౩౧॥

క. జవ్వఁముశాశ్వతంబే యివ్వడిదేహంబునందునించుకతగ్గన్

గివ్వకుమారవునుమ్మి యెవ్వడుఁగ న్నెత్తినిన్నునీక్షించఁడుగా

౩౨॥

క. వేవేగమెధనమెల్లన్ వేవంగవలయుఁగాదెతీపున్నపుడే
 తీవీయబోడిమనమిక నేవిధమునబాగుపడుదుమెంచుముబుదిన్
 మః తరుణీమొన్ననుప్రపాయమొందిదితురత్వంబెంతయో నేర్చిన
 సరియకాపల్లవపాణియేపుమొయిమేజస్త్రీటువారిన్నిరం
 తరమున్ జేబునవేసిలఁచుమలకుందాఁగానియొందున్నరా
 సరియేడాదికివేయిరౌప్యకములున్నాధించలేవేమనన్

33||

క. బెల్లుసరిన్ ధనమునురాఁబట్టుమతఁడురాగమింటిపడఁతుకయందుం
 బుట్టించోనీచేతం బెట్టఁడుపైసయునునిన్నువేషించుఁజామీ

34||

వ. అసినవినియట్లచేసెదనని

35||

ఉ. కన్నెటికంబువాటిసుదగానినుఁగోరుమనెన్నయెన్నియో
 యెన్నుచునుంటి నేటికిమదీప్సితిముల్సమకూరెనీవునే
 నెన్నఁడుబాయకుందమిటులిప్తమయెనియుబాసఁజేతమం
 చన్నలినాక్షివల్కనతఁడట్లొనరించెవినిశ్చలాత్తతన్

36||

కనకాంగి కేశవరావుతో లక్ష్మీపై నిదలుమోపి చెప్పుట.

గీ. అకటననుజూచివలవలలాడుచుండు నేమిచేసితినిభార్యకేటంచుఁ
 గొండెములువల్కికేశవాఖ్యునకుసాధ్వియఁడునెయ్యముదొలఁగంగనాడుచుండు||

క. ఒకవాఁడుకేశవునికం శుకముఖమాషలనుదొడఁగిసుదతీమణిపీ
 ధికిఁబోకుదృష్టిదోషము నకులొఁబడుదువొయటంచునగుచుంబలికన్

37||

క. ఆరమణునినొకవేళం జేరలతోఁగనులుమూసిచెప్పుమునేనే
 చీరంగట్టితిరవికయు నేరీతిదినీనునేర్పునెంచెదననియెన్

38||

ఉ. చుట్టలుచెంతనుండనొకచోనునుకాటుకకన్నుదోయికిం
 బెట్టుచునుండఁగేశవుఁడుమెల్లనఁజాటువచ్చిచేలముం
 బట్టుకులొగనుస్సమనిబందులుచూచుచునుండెరయ్యయో
 యిట్టులవేగపాటుగదయెల్లపుడంచునొకింతనవ్వెడిన్

39||

ఉ. వెన్నెలబైటసజ్జపయివేడుక కాఁడుపవిష్టుఁడైనచో
 గిన్నెలగందమత్తగువొగిన్ మొయిఁబూయుచునింతియిట్లునుం
 బెన్నిధివాకునొక్కటిలభించిననాజనయిత్రియాశదీ
 ర్తున్నునునెన్నఁడేనియునుదొందరజేయకయుండుడబ్బుకై

40||

ఉ. ఇంతటివేళదాకయెటకేగితివీగఁగసోఁగతొశితో
 జాంతిమలేటికింజెదిరెనంబరమేలనలింగనిట్లుమే

నెంతయువేసబఁబడఁగ నేమికతంబొనిజంబుఁజెప్పుమే

కాంతకునోముపండెనిగద్దటియటలువల్కనొక్కడన్

41||

మ. విటుఁడేతేరెడివేళఁదాగియతఁడు న్వేవచ్చియబ్బాక్షితా
 నెటఁకొయేగెనటంచుశయముతోనీక్షించుచుండంగవె
 న్కట్రితోనంజనినెజ్జఁజేరియతనింగొంగింటలొఁజేర్చి
 నెటకేతెంచితివంచునాకులతతోనీక్షింతునొక్కొయనుకొ

౪౦॥

వ. ఆప్పుడప్పుడక్కేళవరావు మానసంబు వశపరుపం దలంచుచు గగకాంగివానికి
 నిట్లనిపల్కుచుండు.

౪౧॥

క. నోచితి నెంతయునీకై యీచక్కందనముఁగాన నితగులకన్యలో
 బూచుటగదెన్నున్విడఁజూచితివేనియునునిడువఁజూతుందనువుకొ

౪౨॥

కనకాంగి తనతల్లిచర్య కేశవరావునకుం జెప్పట.

క. నినువిడచియన్యఁగూడం జనుమనుమాతల్లిధనముసంపాదించుకొ
 నినువిడఁజాలకొనీవా ధనముందానికి నొసంగితగఁబ్రోవునకుకొ

౪౩॥

క. లోకులకువెఱచియుంటం గాకభవద్దేహమందుగదియొకటియిడకొ
 నీకడనేనివసించెద నాకసుఖము లెల్లమిగులనందఁగవచ్చుకొ

౪౪॥

ఉ. ఇక్కడనుండిసొమ్మునకు నేడ్చుచునుండును నాదుతల్లి నే
 నొక్కక్షణంబునీకడనయుండినఁబిల్చుచునుండు సౌఖ్యముం
 దక్కను గాననానుడివిందగుమీభవంబుచెంతనా
 కొక్కగృహంబుఁగట్టియిడనుంగునునిన్నెడబాయకెప్పుగుకొ

౪౫॥

కా. నాకుంగన్నెటికింపునాధుఁడిటనున్నంగీముబంగారమే
 కాకిట్లుండె నె సౌధవర్యమతఁడేఁటిం చెనేనన్యనిం
 జేకొఁజాలకయుండియుండితుదకుంజేకొంటిమి మ్మెంచుచుకొ
 మీకున్నాపయిఁబ్రేమలేదుగద నెమ్మింజూతు రేపూరుషుల్

౪౬॥

ఉ. ఆపణవీధినీవు సరిగంచులదోవతిఁబూనిరాఁగనీ
 వాపునకేగుదెంతుననిదాపుడుసొమ్ములుఁబట్టురైకయుం
 దోపుపటంబుఁదాల్చుకొనితోనరుదేంగవేడ్కనుంటి నే
 నాపఁగఁజాలనైతిమదినప్పటినుండియునిన్నుఁజూడఁగకొ

౪౭॥

గీ. పాపదైవంబునన్నునీభార్యఁగాఁగఁజేయకీపాడువేశ్యగాఁజేసెఁకట
 యిరువురికినొక్కకులమైన నేలచేయఁడొక్కచోఁదినియొక్కచోనుండుముగద॥

గీ. బాసలొనరించిప్రేమముఁబరఁగఁజేసి యొక్కకపటంబుఁబన్నియిట్లూరకుంటి
 ప్రేమగలవారివీడుటవృజియముగద పురుషులకునీతియనుమాటబొడమఁబోదు ౪౮॥

క. నాపయిమీపొరుషముం జూపుటపిచ్చుకకుఁబైనిఁజాఱచుటబ్రహ్మ
 స్తోపాయమునన్నిట్లుగ నేవన్నేఁజేయఁగలదియేదియుఁగలదే

౪౯॥

వ. ఒక్కనాడొక్కనకాంగి కేశవరాయని పచ్చవేళంగని యధాపూర్వంబుగా నుండ

- క కిలకిలఃస్వచ నెదురేగక కుపితచిత్తయుఁబోలేసున్న నక్కాముకుఁడువచ్చిచా
నింగాంచి గుండియలుజల్లుమన నిట్లనియె ౫౫॥
- ఉ. పాణిసమాననీవువిషయంబున ద్వారముచేతనుండి నా
పాణితలంబునీదుకరపంకజమందరించినవ్వుచుం
బోణిమిమితహర్షమునుబొందఁగఁజేసిమనోహరంబుగా
వీణియమీటుదానవిటువిన్నదనంబుననుంటివేమొకో ౫౬॥
- క. ఎలనాగలెమ్మనీవా క్కలనాదామృతరసంబుఁగణకయుగదో
ణులనానకుండనోర్వఁ గలనానాతోడనీకుఁగలనాచెపుమా ౫౭॥
- ఉ. అప్పుడుచిట్టిపాపవిషయాధ్యయుఁబోలేవచించెనిట్లుగాఁ
జెప్పెదఁజక్కఁగావినుమిసీయిదిమైఁజొగరెక్కియూక్రియక
దిప్పురఁబెట్టాచుండెమదిదృష్టిజనింపకయానపడ్డచోఁ
దప్పుకనిందఁజెందునుగదాపురుషుండువఘాటియున్మహిన్ ౫౮॥
- పాప తనకుమార్తెకోరిక కేశవరావుతోఁజెప్పుట.
- గీ ఒకరియింటవివాహమహోత్సవమున నాగవాసంబువిజయాఖ్యనగరినుండి
వచ్చెవారలుదొడఁగినపలకపూస నేవళంబులునవరీతి నెగడుచుండు ౫౯॥
- చ. అవికలయంగఁజూచితనకట్టివిగావలెఁంచుగట్టిగాఁ
బొవులుచునుండెగేహనునఁబుత్తడిచుద్దలుపుట్టఁబోవురేఁ
బవలునునిన్నసొమ్ములనబాధయొనర్పఁగ నోరురాదుగౌ
రవమిటులైనచోఁదనకురాదుగదాయికఁదెల్విగల్గునే ౬౦॥
- ఆ పసిఁడిపూతగిండిపగిదిగానొకరీతిఁ గాపురంబుమెఱుఁగుగానరాఁగ
మెలఁగివలయుఁగాకపలుపెద్దపోకలు బోదురెనికూలిపోరయేరు ౬౧॥
- చ. పొసఁగనిపట్టుఁబట్టియటుపొక్కుచునుండును నేటికీవునీ
బసకరుదేరనిన్నియును బాగునుటేపటికంచుఁబంచయి
ముసలిదిపట్టికన్మఱలబోధయొర్చయధాస్థితంబుగా
నెసఁగఁగఁజేసికాముకునకిట్లనియెన్మమనాటివేమవన్ ౬౨॥
- ఆ గట్టిగుండెగలదిపట్టినిదూరంగఁ దగుదుగానీరుఁద్రావకుండె
నన్నమంటకుండెమొన్నటినుండియుఁ జేయుబోనదనిచెవిఁజొరదు ౬౩॥
- మ. పరులస్వేదఁగనుద్యమింపదుగదాపాణింబుతోనుండియే
కరణిఁజూడఁగనోర్తునోర్తుఁగదనాగర్భంబునంబుటైఁగుఁ
తురుమున్నాళ్ళుపవాసమయ్యెనుమందుఃఖించెగన్నీరుబి
ట్టురలన్వేల్వెలబూటకంబులితరుల్యోజింపఁగానేర్తురే ౬౪॥
- క. అదివినికేశవరావనుఁ బదఁపడినీవితచింతఁబడకుమపాపా
యదియెంతటివెలఁగలయది పదునాఁనూటులోకోతెలియఁబుక్కుమట్లన్ ౬౫॥

- కా. అల్పాంబునఁ జేతఁ జేరునదిగాదట్లొట నేనీకడం
 చెల్పంబాలక యూరకుంటినిమిముం దేతెమ్మనకొశ్శిరులే
 కల్పాంబులెమిరుకాపురములం గాపాడఁ గావద్దొమి
 పొల్పేమాకును పొల్పొమిరుచెడమమ్ముంజూతు రేయెరఁక ౬౩౪
- క. గొడ్డుదియును నాకటవెతఁ బడ్డజనునిజూచిమిగులవగఁ బొండుఁగదా
 చుడ్డెలఁగన్నదియట్లుపై బిడ్డకునిత్రొస నెతవెతనొందునొకొ
 క మక్కువనాకుంగలదని కక్కురితింజెందునదియుఁ గాదిదియెంతో ౬౩౫
- క. పొక్కుచుఁ జెప్పగఁ సాఁగెన్ నిక్కంబుగ నూరకుంటుండ్యము నాకున్ ౬౩౬
- గీ. అనుచుఁదలపోయుచో జరద్యనితివల్కు నాసపడియా వుపొదుగెల్లఁగో నీపట్టి
 చందమగునిన్ను దానికిఁజాలినంత సొమ్ముఁ దెమ్మనొకయుపాయమ్మువినుము ౬౩౭

పాప కేశవరావుతో వస్తువుకిమ్మతు చెప్పట.

- చ. అదియొక వేయిరౌప్యములయర్జునునందనరారుచుండుము
 ప్పదిపదులైఁకొక్కమునుబట్టుక తెచ్చియొసంగితక్కుడె
 బృదిపడులప్పుగొంటిపరిపత్రిము వ్రాసియొసంగుమయ్య నే
 నదిగిరవుంచియొక్కయెడనర్థము దెచ్చెదచూతమాపయిన్ 2౦౧
- క. ఎటిఁగియొయెఱుఁగకొయంటిన్ మటియొక సంశయముమీరుమదియం చకుఁగీ
 కొఱతధనము నాకుంజే కుఱమింబత్త్రంబుమిమ్ముఁగోరన్ వలసెన్ 2౦౨
- మ. అకటాయాతనిలోకికప్రతిభయేమైపోయెనో వారనా
 రికిలో నైసమస్తముఁ జనునుగూర్చిన్ దానిమంచంబుచెం
 తకువేవేగ మెయేగిమమ్మునిటులందంటాలఁబెట్టంగనీ
 కొకలాభఁ బటెలేచిచెప్పమి దెనీయుల్లాసముఁదీర్చెదన్ 2౦౩
- క. ఏమేమేమలతంగి యేమేయామోదరుచిరసీమకరవక్త్రా
 యేయేతామరసాక్షి యేమేమోమెత్తిచూడవేటికయలుఁగన్ 2౦౪
- క. అననమ్మద్యమెల్లన స్తనతటవిస్త్రస్తపటముసవరించుచువీ
 డినకొప్పులుడిచికొనుమం గినుకదనుకుమండ నెట్టకేలకులేచెన్ 2౦౫
- ఉ. లేచియొకింతయూర్వలచలింపఁగ వానినిబుల్కుపుల్కునం
 జూచియిదేమియయ్యపలుసోదైము నాతలనొప్పియెత్తిఁగా
 నోచెలయేచసాగిరిముహూర్తమునకొశయనింపనియ్యారే
 మీచెవి నేముకోనిచెచ్చుత్యువునాకిదితల్లిగాదుగా 2౦౬
- ఆ. మేనజబ్బువొడమొకేలనాబాధ యెదుటఁబుల్కుచుందురింపుగాను
 గన్నుమాటువడినఁగావలెనేమోకు నాదుబాధమఱియునాతలంపు 2౦౭

కేశవరావు కనకాంగియభిప్రాయమడుగుట.

- అ. అనినబడవుకత్తెకాతఁడిట్లునుజిత్తు బాధనలనమేనిబాధవోడము
నొందుగల్గనీకునొందుజెప్పఁగ నేల నీదు నెగులుఁజెల్పునిశ్చయముగ 22||
- చ. నిను నెడబాసి నేతఁణమునిల్వఁగ జూలను నామనంబునా
ధనమును నాదు ప్రాణములుదప్పక సర్వమునీ వెనుము నె
మ్మనముననమ్మ వేనియునుమానక బాసయొనర్తుఁజూడుమి
ట్లనకుమసహ్యభాషితక రాహతిఁగూల్చఁగ నీకు న్యాయమే 23||
- ఆ. ఇట్లుబల్కు మన్నయెమ్మె కానినిఁజూచి పడవుపడఁతిమఱలఁబలికెకన్న
నడుగ నేలమీకునుదువదేమాయమ్మ యఱిఁగియుండియడుగు టేమిసాగఁసు 24||
- అ. అంతఁగాంతుఁడింతిమంతనంబునఁబల్కె నింతపంతమింతవంతయేల
గాంతవింత గానుగాంతు వేనాచెంత నింతయంతరంగ చింతమాటి 25||
- వ. అనియొక్క నాఁడు 26||
- ఉ. తండ్రియుగర్భగేహమునదాచిన పేటికఁజొంగివృత్తి నె
వ్వఁడ్రునుజూడకుండఁగ రవంబుజనించకయుండదైర్యముం
దీండ్రిలనాటుతాళమునఁదీసిశతత్రయరాప్యముల్వడిం
గాండ్రియతండుదెచ్చిగణికామణికప్పనసేసి వెండియున్ 27||
- క. పత్రంబును వేశ్యాజన యిత్రికఁదనచేతవ్రాసెయిచ్చిధనంబున్
ద్విత్రదినంబులొనా చిత్రాంకారమునకుఁజేర్చియొసంగెన్ 28||
- వ. ఆపిత్రంబునం బండ్రొందువన్నెల మెఱుఁగెమ్మ రుక్తంబువిలిచి నాడెంపు చేతం
బ్రసిదుండగు నొక్కనాడింధమునిచేత నొక్కనాఁడునువిడువక కొన్నిదినంబులకా
యాభరణంబుంజేయించి యిచ్చెందదఁంతరంబ 29||
- స. అది మొదలాసరోజముఖియఘృణముపాద్యమునిచ్చుచుండి నె
మ్మదికిహితంబొనర్చుచునుమాటికినవులుహాస్యవాక్యముల్
గొదుకక నుల్పమన్మరుట కొల్పియనేకవిచిత్రభోగసం
పదలనుగొన్ని నాశ్చరినిభావముమెచ్చఁగ వేడ్క సేయుచున్ 30||
- మ. ఒకనాఁడొక్కవసంత కాలముననత్యుచ్చాగ మామేడ్డపై
నకలంకస్థితిఁబండువెన్నెలలుగాయందావులన్నిఁముగటాం
తికహాతింబులుజల్లనులెవిరులన్నిండైనపూసజ్జనా
యకుఁడుండందగఁబ్రక్కఁజేరిమధురవ్యాహరముల్వల్కుచున్ 31||
- క. నాకుఁగలకొదవలెల్లన్ నీకడవివరింపకుండనేర్చదనెప్రియా
వాకొందుననుచుఁగొఁగిటఁ జేకొనియమ్మధురపణిచెప్పఁదొడఁగెన్ 32||
- ఉ. నాజనయిత్రిదుర్భిధంబున బ్రాణములంకఁజెట్టు నే
పూజయొనర్చిదీనికినిబుట్టితి నోకడ ప్రాణనాయకా 33||

రోజునొక్కపైసయునుతోయిడఁజాలదికేమి నేతునే
యోజనభీష్టపస్తువులనొం దెడు సౌఖ్యమునాకుఁగ లెడున్
కా. ఆశీతాంశుముఖిన్ వేచించెతఁడిట్లొలాగునఁ దేహ మే
లాశోభావతి నేనుగల్గఁగనునోతొల్యంబువీడందగుం
బైకాచప్రతిబంధమాయననున్నతఁడైబాధించుఁగా
కాశంకంబడకున్న నీగృహమునిష్టార్థంబులన్నింప నే
చ. దినదినమొక్కరొప్పుకము దెచ్చియు సంగుదునంచుఁ జెప్పిమె
ల్లనఁదనతఁడైమంచపుతలాడకడంగలబీగ మెత్తికొ
ట్టునఁగలధాన్యమప్పుడపుడున్ వెలకిచ్చుచుఁదదనంబున
వ్యవజముభీశిరోమణికివైశిక వేళనమిచ్చుశంక రో

౮౮౫

౮౯౫

౯౦౦

రామదాసురోగగ్రస్తుడయి చనిపోవుట.

- అ. ఇట్లుకొంతకాలమేగుచునుండంగ దైవయోగ మెట్లుదప్పవచ్చు
రామదాసుదేహమామయగ్రస్తమై పీఠపూజయనెడు పేరుమానె
నీ. జయగంటలునుతాళచయమృదంగంబులు విలిచితాంబూలంపువెలకునిచ్చి
పూజసల్పెడుపాత్రములనుబంధకముంచి మేలిచీరలకఁగిమెలఁతకొనఁగి
వెండిసంపుటములు వెలువక చెఱపించి కింకిణిలొమదితకుగీలుకొల్పి
కఁకవిగ్రహములుగఱఁగించిదానికి హస్తకంకణములనమరఁజేసి
గీ. కొమరుడీగతిఁదండ్రదేహమునఁ దెవులు పెఱుఁగుకొలఁదినిబీతంబుఁదఱుఁగఁజేసె
కాముకులుమంచిచెడ్డలఁ గాంతురెట్లు గణికనొక దేవతనుగాఁగగణుతిసేసె ౯౦౨||
క. అమలమతిరామదాసుం గ్రమమునక్షీణించియొక్కకాలమునీతా
రమణునిమదిలో నెంచుచు నమరవరపురప్రయాణమమరంజేసెన్ ౯౦౩||
అ. వారిభూరివిత్తవారియించించుక పొరలిసంతపొరలిపోవుఁగాక
యింకముందుసలచుటేగతిఁజేకూరు దిట్టమైనయట్టిగట్టువిరిగె ౯౦౪||
వ. ఇట్లు పితృవియోగంబైన లోకంబునకు వెఱవవలయుననుచు లేనిదుఃఖంబున నిం
చుక చింతించి వెలిబెట్టుచురను భీతిన్వొల్లియొల్లుఁగా నార్ధవృక్షహికం బాచరించు
చునివాసంబులయెడ నిదియేటికిని సంతించుచు నట్టిదశరాత్రమధ్యంబున వా
క్కునాడు ౯౦౫||
చ. మదిగనకాంగిపెఁదగిలిమాటివ వేసముగల్గియుండుటం
బెదరకయర్ధరాత్రమునభీకరసంతమసంబుతోడుగా
వెదకుచువచ్చిదానిగృహవేదికి చెంగటఁగల్చిమెల్లనం
గదిపెఁగవాటనూజరత్న గుక్కునదీసివచించెనాతనిన్ ౯౦౬||

౯౦౧||

౯౦౨||

౯౦౩||

౯౦౪||

౯౦౫||

౯౦౬||

పాప కేశవరావును మందలించుట.

- క. ఇటులేలవచ్చితయ్యా కటకటనీ చేయుకర్త కాండంబెల్లం
దటుకునఁజెడిపోకుండు నె కుటిలఁపు పనిఁజేయ నెల్లొకొరికబుట్టెన్ F2||
- ఆ. ఇంటవెలఁది నైన నెనయరీదిసముల వారవనితసొందువలతువయ్య
యశున్వివేననిన్ను నంటంగమాకంత పాపభీతిలే దెపదుముపదుము F3||
- వ. అనిన నాతండ్రిట్లనియె F4||
- ఉ. పొందు నెయిట్టిపల్కొక్కఁడువోయిననొక్కఁడుమెలనేగతిం
జెందునుజెందెనేనిపెనుచీకటికైవడివచ్చిక్రమేనే
హిందువులిట్టివెట్టిబడియేచెదరన్యులకేలలేదొకొ
కొందటిమేనుభూతములకూడిక చేజనియింపలేదొకొ ౧౦౦||
- వ. అనిననదియు. ౧౦౧||
- చ. పదపదయిట్టియుక్తులనుబల్కక కొందఱుతెల్పుఁగొందఱిం
పొదవుచునుండ్రువల్గుచునొక్కఁడుయోగ్యుడునొక్కఁడుండుగు
ర్తరుఁడయియట్లుధర్తములుమాటుతప్పొకొయుక్తులేలనీ
సదనముఁజెందుపొమ్మనిఁజయ్యననాతఁడువోయెనెంతికిన్ ౧౦౨||
- గీ. పోయియాతఁడుపదిరెండుప్రాద్దుఁ తగట్టిగాఁబట్టివెడలించియెట్టుకేని
పడపుచెలియింటికేగుచోఁబాదయుగముఁ బట్టికన్నీరువిడచుచుఁబలికెలక్ష్మీ ౧౦౩||

లక్ష్మీ కేశవరావునుచేఁగొని నీతిచెప్పిన బెత్తముతోఁగొట్టుట.

- చ. నినుసముఖోపగించకుఁడు నేనొకవిన్న పమాచరింతున
క్రమమిదిమాసమేనియునుగాదుమహత్తరులైనతండ్రిగా
రమగులవీఁటికింజనిరిహోయినదీక్షయొనర్చువారుస్వ
ప్రమదనుగూడకుండురొటవారవధూటులపొందుయుక్తమే ౧౦౪||
- ఆ. పెద్దల్కొన్నయపుడుపిన్నవారలుమీరు వారలిపుడుమారమెరిగాన
నెంతికాధ్యులొటహెచ్చెనకీర్తులఁ బడయవలయుజన్మఫలముగాదె ౧౦౫||
- క. అనదండతాడితంబగు ఘనతరకాలాహిపగిదిఁగనలుచుసాధ్యం
గనుఁగొనినాకడనీవేవెనుదీయకధర్తములనువినుపింతువహా ౧౦౬||
- చ. వెఱపొకయింతలేకపదవిన్ ననునడ్డముదాకిధర్తముల్
గఱపుచుఁబ్రేలసాఁగితివికావొకొపైదలినందుదంతముల్
గొలుకుచునాకునిట్టిపలుకుల్ గొఱగావనితూలఁబొక్కచుం
జుఱచుఱఁజూచిబెత్తమునఁజుట్టునవీపునవైచెనాసశిన్ ౧౦౭||
- వ. ఇట్లువైచిన శివశివాయని మఱియిత్తకయినఁజెప్పక గృహంబునందుండి భతక
కుంబూర్వరీతి శుశ్రూషఁజేయుచుండె నాతండుగడఁకతైయింటికిం బోయిదా

నియడిగిన సొమ్ములెల్ల నిర్మి తోధంబుగ నిచ్చుచుం దదేకాయ త్తచిత్తుండై యుం
దుఁత ౧౦౮॥

ఉ. చెంగటివేశ్యకల్లవిట శేఖరుఁడిచ్చెను బ్రేమమీఱని
న్నంగనగొమ్మటం యనుబవారసు చీరయొకండు దెచ్చివా
రాంగనయెట్టులుండెననియోగడలెస్సయటంచత దనం
గొంగునఁగొట్టితీర్చితివి తోరికసంచధరంబువంచుచుకొ ౧౦౯॥

క. నీపాటినాణెమెఱుఁగుదు నోపినవెలజెప్పుచునుటనొకవందపయికో
రూపాయలేఁబరియనఁగ నోపుదుకన్నే నియిట్టియొక్కలుసెప్పకొ ౧౧౦॥

గీ. అనికనియింతగీర్వాణమాడనేల గావలయునిట్టిదనితెల్పఁగావలవదె
యనుచుకన్నాదితప్పకయనువుమీఱు చీరఁగొనితెచ్చియిచ్చెసింగారవతికి ౧౧౧॥

సీ. ఒకనాఁడుతీరంబునకుఁబంపవేయనఁ బాయకనూఱురూపాయలిచ్చుఁ
బండుగవచ్చెనేబ్బంగిసాగునటన్న బాయకనూఱురూపాయలిచ్చుఁ
బంధుగృహంబునఁబరిణయంబనిచెప్పఁ బాయకనూఱురూపాయలిచ్చుఁ
మ్రొక్కుకొంటిమిస్వామికొక్కనాఁడనిపల్కఁ బాయకనూఱురూపాయలిచ్చుఁ

గీ. అవికలకునంచుఁజెవికెంపుతొలకంచు సత్తులకంచు మెత్తనిమెత్తకనుచు
డిండులకునంచుఁబన్నగుగిండికనుచు వానిసొప్పెల్లరాఁబట్టెవారవనిత ౧౧౨॥

క. కనకాంగికాముకునితో ననుకూలతనొక్క గేహమందుండఁగబ్ర
క్కనయంగఁగంబునంద జ్ఞననియుఁబ్రస్తావనావశంబునవంతకొ ౧౧౩॥

పాప కేశవరావువినునట్లితరవారకాంతలయాన్నత్యమొక.

నేస్తకత్తెతోఁజెప్పుట.

గీ. కేశవునివీనులందుసోకింపఁదలఁచి పాత్రివేళినితోనిట్లుబల్కసాఁగె
నప్పచూచితెకలవాణియొప్పులెల్ల మొన్నమొన్న టిక్కుట్టియొన్ని నేర్చు ౧౧౪॥

కా. దాసంబ్లిడరుగఁగొకానొకరుచేతంబట్టిరా నేరుజే
మోనానాటనుదీపబూచినక్రియకొముత్యాలరత్నాలనిం
పానానావిధభూషణంబులను దేహంబెల్లనిండెన్నమీ
దీనారఁబులపెట్టెగాదెయదిభ్యాసంజెం దెనవీఁటితోకొ ౧౧౫॥

చ. చదువులనెంత నేర్చిననుజక్కఁదనంబదియెంతగల్గినకొ
మొదటనువార నారులకుమఖ్యముగాఁజతురత్వమున్నచోఁ
దుదకుఁదృష్టమాపయనిదోడగునంతటిప్రాధిమంబులే
మదవతికబ్బునెంతఁబలుమాసి నైననువంచునింతతోకొ ౧౧౬॥

క. అక్కరొదానికిఁగల్గిన చక్కదనంబెంతదాని సొంతటిదా
వొక్కపరిజ్ఞాచిదానికి మిక్కిలిరొక్కంబులీకమిగులునెయవఁడకొ ౧౧౭॥

- నీ. ఇట్టైవచ్చినయట్టియింజనీయరొకండుమేలైనయద్దాలమేడఁగట్టె
నున్నట్టులుండంగనోవరుసీయరుపేరైనకాసులపేరులిచ్చె
నిప్పుమొన్ననువచ్చియున్నయక్కాంటగుఁజాగొబవారసుబట్టిచ్చె
సరసంబునొకతూరిసల్పివాజరుగారు. పదియుంగరంబులుగొదుకకిచ్చె
- గీ. గడనకత్తెయనంగనప్పడఁతిగాక యున్నవారలపేరేమియుూరు నేమి
యింతటిదిగాక యున్నచౌదంతియుకతె పల్లవముకర్తుమిక్కిలిప్రౌఢముమ్ము॥ ౧౧౮॥
- క. నాకుంగలదొకతనయవి వేకమునొకయింతయైనవెఱువుగలదిగా
దేకరణిబ్రదుక నేర్చునో నాకాలంబెట్లుగడపివానొయ్యెఱుంగవే ౧౧౯॥
- ఉ. మంచుగుణంబునంబఱుగు మానిసికేశవరావుతన్నుఁగా
మించెనుగానవానిమదికెక్కడుచో సరసంబులంగఱం
గించియునుగ్రహంబతనికింగలిగించినమందువెక్కలం
గాంచెడువాఁడుగాఁడుతన కాశీతములో సనుకూర్చుకుందునే ౧౨౦॥
- మ. అననామాటలువీనులందవులఁగానాకేశవండాత్తలో
నినుమానించుమవీరికెన్నఁడును నేనన్యాయముంజేయుమం
టి నెద్రవ్యంబునుగోరినంతయునురెట్టింపుకొసమర్పించుచుం
టినిగాదేయిఁకవీరికిం దనివి బుట్టింపంగనాశక్యమే ౧౨౧॥
- నీ. అబ్జముయండ్రగుంపోవరించినయట్లు పనసపంటికిఁజర్తమెననెనట్లు
రత్నంబుపైఁబొరబొక్కినవిధమాన ముత్తెంబుపైగబ్బువాతినట్లు
ఁటెంకాయపైఁబెచ్చులంకెంచియున్నట్లు నెటకైవాలంబునిదినట్లు
కిన్నూరిపైఁబెట్టిత్రిగమ్మిపోలిక మట్టిపెఘాతంబుమట్టినట్లు
- గీ. వారంతమినియనుభోగ్యవస్తువులను వృధమాతయనందగుపెద్దపిడుగు
నిచ్చులునుగాంచియుండఁగఁగొచ్చుటాను కోడెకాండ్రకువేడ్క-చేకూరఁగలదె॥
- క. కొదువయొసంగితిభూములు సదనమునంగల్గువస్తుచయమమితివా
సుదతి న్నంగళనూత్రము తుదగాఁగలతోడవులెల్లదోచియొసంగితికొ ౧౨౩॥
- కా. కోశంబెల్లనువీరికిచ్చితినిసఁజూచంబులేకుండనా
కాశంబంతటినోరుసాపితుడకుంగైబడ్డనన్నింగఁగా
భాశఁజెందుచునుండెనిప్పటియుపాయంబెద్దియోసర్వముకొ
నాశంబందిననెచ్చెలిస్వదుటప్రాణత్యాగమైతోఁచెడకొ ౧౨౪॥
- ఆ. అదియొకగాకతనకుఁబదిలక్షలబ్బిన నన్నెనమ్మియుండెనన్నతాంగి
దీనివిడుపుకన్నప్రాణంబువిడుచుట మంచికార్యమనుచునుదినదోచు ౧౨౫॥
- క. కంకున్ననటయొకనిం జేకొన్నందీనికెంతసిరియబ్బునోకో
నాకన్నఁగతినుఁడెవ్వం దీకన్నెవ్వసువోసంగకేమిచునుంటికొ ౧౨౬॥
- వ. అని యిటుతిలపోయుచు నత్తరుణుండుతన యింటంగల వితంబు తగ్గుటంజేసి
యిగితిగ్గిన సంగవలన నప్పడపుచ్చేడియలకుం దనయందు గౌరవంబు తగ్గుచుండెన

నితలంచె వల్లెన నాతనికిం గవకాంగిపె యనురాగంబున కించుకయు గొఱంత
తేక సంచరించుచుండె నంత నొక్కనాఁడు ౧౨౭॥

చ. ఇరువురునొక్కశయ్యపయి వేక తమంబవళించియుండఁద
త్కర సరసీజమాత్తకరతామరసంబునఁబూనియింతియ
త్తగుణునివల్లటాలకును దారిచి మెల్లవాని వేలియొం
గరమునుదీసికరముగాట మొనాదుకరరబు గాటమో ౧౨౮॥

ఉ. కాంచెదనుంచు నైజకరజంజకనిష్ఠికయందునవ్వుతో
నుంచితదంగులీయక మనోప్రియవల్లభనీదుహస్తమున్
మించెను నాకరంబనుచు మేలములాడుచునన్యముంబ్రసం
గించఁదొడంగెనాతఁడునుగిమ్మనఁదాయేశశాంక శేఖరా ౧౨౯॥

ము. సరిగంచుల్లలఖండువానొక పుడంపద్వంద్వముంజేర్చియా
సరనుండుత్సుకుడైచటించుతటిఁజంచచ్చంచరీకాక్షిత
త్కరమాలంబముగాఁగఁదోనరిగిచిక్కంబట్టియమేలియు
త్తరచేలంబును మెల్లనంబయటగాఁదారిం చిడబ్బాటుగన్ ౧౩౦॥

క. ఆయుత్తరీయమాతఁడు చయ్యనసవరించుకొనఁగ సాగినవహహా
పయ్యెడలాగుచు నాతో సయ్యాటములాడుటేమిసాహసమనినన్ ౧౩౧॥

క. ఔరాయీచాతుర్యం బేరామలయందునుండు నేమొకొయిస్సీ
వారాంగనతోఁగూడని వారరణ్యకులుగాక వైభవయుతులే ౧౩౨॥

గీ. అనుచుదలపోయసాఁగెమూఢాత్తుడతఁడు పక్షులెత్తుకపోయెఁబైబట్టయ నెడు
రీతిచేకూరెకం చునుప్రీడిఁజెందఁ డొర కామాంధులకుఁగాంచసానెయొకటి ౧౩౩॥

క. ఈకరణీసర్వధనముం జేకొనియాతనిగృహవశిష్టుంజేనన్
శోకించిరింటనన్నముఁ గోకయులవడకతల్లిగులసతియఁగఁగున్ ౧౩౪॥

ఉ. ఎంతటిభోగసంపదల నెంతప్రతిష్ఠలఁగంటిమయ్యయో
వింతయెసంగఁన్నియును వ్రేల్చిడివల్చిడిచుయ్యెడవమా
వంతయెసత్యమయ్యెకభవచ్చరీతంబునకడ్డుగల్గునే
నంతతమొక్కరీతిఁగడ సాగునెయెంతటిమంచిహానికొన్ ౧౩౫॥

క. అనియటుమఃఖించెనున వ్యుతారత్న ములవగువవలదనువారుం
గవకాకుండిరిపుడమిన్ ధనములుశాశ్వతములనుచుదలఁపన్వశమే ౧౩౬॥

చ. త్రిపురవిదారదాగపరిదీపితనిర్మలదేహదేహభృ
న్నిపుణవిహారిహారిపదనీరజసేవకర కర కప
క్షుపణనిదానదానవనిఖండంలంపటబాణబాణదే
త్యపురనివాసవాసరనికాధిపవహ్ని సదక్షుడక్షుపా ౧౩౭॥

శాలినీవృత్తము.

శ్రీగౌరీసంకుదచిత్రాబృథ్పంగా వాగీశాదిధ్యేయభవ్యస్వరూపా
సాగేంద్రాస్యప్రీణనప్రేష్టచిత్రా నాగేంద్రాధీమాప్షణవ్యాప్తదేహా

౧౩౫॥

గద్య-

ఇది శ్రీమన్మంత్రప్రేగడవంశపయల్లపారావార రాకానుధాకర రాజబిరుదాం
కత భుజంగరాయామాత్యపాత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర దుర్గామల్లికా
ర్జునప్రసాదరాయవరపుత్ర శ్రీమార్కండేయ వరప్రసాదజనిత
కవితాధౌరేయ బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధే
య ప్రణీతంబైనవారకాంతయను చాటుప్రబం
ధంబు నందు ద్వితీయవిలాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.

వారకాంత.

చతుర్థవిలాసము.

క శ్రీమార్కండేయేశ్వరావ్యోమాశుగవహ్నిశంబరోర్వీదినరా
ట్యోమయజమానమూర్తిధీనజ్జవినతదేవదేవమహేశా
గీ. అవధరింపుముపైకధహర్షమెసంగ రామదాససుతుండిటుకామవృత్తి
దనదుసర్వస్వముమభోగవనితపరమః జేసిసంసృతికైగాసిఁజెందుచుండ
ఉ. ఇంగితచేప్టలంగనిమనీషితుడుంబటుబుద్ధిశాలియా
సంగడికాఁడొకండెవదజాలిజనింపంగ వానికిట్లుమన్
భంగమురాకయుండఁగనుపాయముజెప్పెదనోముమిత్రమా
వెంగలివౌచుమించినదివేమరుద్రవ్యఁగఁబోనుమెప్పుడున్
ఉ. చేసినదేమొచేసితదిచెల్లుగఁజేయుచునిప్పుడెవనా
దోసపుత్రొత్తుపేసిమదిదొరఁగనీయకవాదుపెల్కులం
బూసనుగ్రుచ్చిఁటుమదిబొందిక నేయుమునీకునీపయిన్
వాసియువన్నెయుంగలుగుబుధుజనంబులుమెత్తురెంతయున్

౧॥

౨॥

౩॥

౪॥

- కా. పాపైయింటివిరెండుమాడగుఁగీతాంశంబులన్ బుదియున్
భాసింపెన్ పిశదఁబుగామిగులసంభావించురుద్యోగులన్
వాసిన్ విస్మితృగౌరవంబువప్పధావ్యాపారములానియా
యాసంబుంబడఁబోఁనొక్కపనికైయత్నఁబుఁగావించుమా ౧౧
- క. ఆకటఁగుందిరితలియు నాకులకాంతయునుమిగులనాకులపడుచున్
నీకదిశ్రేయంబగు నే యేకరణినొయింతయన్నమిడఁదగుఁగాడే ౧౨
- కా. అన్నంగేశవరావునాహితునిపల్కాల్లింపించింతించిలా
నన్నయన్నభివాక్షివీడుమనెవీడక్కార్యముఁదక్కనే
మన్నంజేసెదదానివీడినయెడన్ వ్యాపారమింకేలనా
కన్నంజేటికిఁజుట్టలేటికేదెదఁబ్రాణంబులింకేటికిన్ ౧౩
- గీ. అయినీతనితోడఁగాదవఁగ నేల యట్లదేసెదననివీనిసంపిమఱలఁ
జేయుపనిమానసన్నమినేయునీతఁ డనుచునుద్యోగ వాంఛతోనతనికనియె ౧౪
- మ. చనువుండెన్ బహు నాశ్చర్యమిడియునిరస్తాదారుతో నాకుని
ప్రసారం గాదరఖాస్తుఁజేయనొక యుద్యోగంబునీకుండు నే
మునుమాతఁడ్రొనిఁజూచి గౌరవమునంబూజించునట్లొటనే
యనుమానంబొక యింతలేదుపనినాకైఁట్లు గానముమీ ౧౫
- క. ప్రస్తుతముఁజూతునుచున్ కేస్తుమగ స్తలవానిననిచిన పుణతఁగార్య
ప్రస్తావఁజేయంగని రస్తాదారుకడకేగిరియమునఁబలికెన్ ౧౬
- ప. అంతరంబానిరస్తాదారుండు వీనియవసరం గటకటంబడి దైవగతి కబ్బురంబు
నందుచుం బుణ్యనశంబున నిరుపది రూపాయల నెలసంబళంబుగల యొక వ్యా
పారం బవకాశంబగుటంజేసి యది కేశవరావునకిప్పించెం దదనంతరింబుంగన్ ౧౭
- చ. అది మొదలాపనిన్ని పుణుడైనెర వేర్చుచువచ్చునామ్మలా
బదితనయింటిఖర్చుకనిపారఁగ వైచుచుఁదల్లిచేతులా
దివెలయాల్కిచ్చుచునువారలదన్నునుజుల్క-నేయఁగా
వదిలక దానియింటికినివచ్చుచుఁబోవుచునుండెనిచ్చుటన్ ౧౮
- నీ. ఈ వేళబద్ధకంబెవయుచునుండెనీ యల్లాలుచెంతకు నేగుమనుచు
నీవిచ్చునీవికినీ నాటికింతయె చాల్ఁజూతునుసరిసంబులనుచు
వచ్చెనుఁడపీన్దువలెనంచుసఱుఁగుచుఁ బెళ్ళవెళ్ళయిన నెటికలనవిరుచు
నొక్కనితోఁగూడియుండినమాకింకఁ గడుపునిండెఁటంచుఁగనిటుచుండున్ ౧౯
- అ. నిన్నియేపగింపులెవయుచు నుండియువారియిల్లువిడుదా నేనియింక
నిశ్చయముగ మేననిల్వవు పాణింబు లనుచునెంచునాతఁడబ్బరంబు ౨౦
- గీ. కేశవునితల్లిమిగులదుఃఖించిఁకట వీడుదుశ్చేవలిపుడునువీడకుండె
నేమినేయుదునురలంగహితముఁజెప్పి చాతమనియెంచి మెల్లనూనుఁబిలచి ౨౧

- క. నాచెప్పెడుపల్కులుతం ద్రీచక్కగవీనుమునీదుడెందమునెవ్వం
దొచ్చెడఁగొట్టిరిగదనే నాచటచినసిట్టిచేప్తవదలకయుండున్ ౧౫॥
- ఉ. ఇంటికిబెద్దవైతివిటులిచ్చఁజరించుటనీకుధర్తమే।
యుంటినిగానినేనుమృతినొందినదాననెభర్తతోడనీ।
కంటకమేలనీకుఁబర కామినిఁబొందుటమేలుగాదుము।
కగంటికినైననీదృశులఁగాఁచకయుంటిమెయెందఁతొంపటిన్ ౧౬॥
- క. అంతటికాపురమంతయు నింతకుఁదెచ్చితివినిన్నునేమనవిధియే
పంతముఁబట్టెనొమనపైసంతాపముఁబొందెనేనిచక్కఁబడునే ౧౭॥
- చ. పడపుపొలంతులెందఱినిఁబాడొసరించరుభూమినెవ్వరుం
జెడిఁనువాండ్రకేమిపలుచిక్కులఁబెట్టుచుమాయలాడుచుం
గడనయొనర్చుచుండెదరుగాకికీనొప్పియెయెద్దుపుండుపెం
పడఁగినివారి నెల్లఁడనాడెదగంతటిమానశీలునిన్ ౧౮॥
- ఉ. మాయలుచేప్తలెల్లనెడమాటలకర్తములేదుసత్యముల్
తోయమలానివ్రాఁతలగుఁదోచ్చెపుమాటలువారిసొమ్మలే
హేయపువృత్తి నైనధనమేగడియించుటయందుదీక్షును
మ్మాయరవిందనేత్రలకుఁగ్గమునైచెడకుండరెవ్వరున్ ౧౯॥
- క. నామాటనమ్మచక్కఁగ నీమదినుహించుకొనుమునిశ్చలవృత్తిం
గామించువారిఁజెరచుం బాములతోఁజెలిమివారభామలపొందున్ ౨౦॥
- గీ. అనిననాపల్కులకునుమాతాడలేక శిరమునొక్కింతవంచుచుసిగ్గుగఁదురఁ
దస్కరునిపోల్కెఁబాగుముల్ధరణియందు నల్లనల్లజరుపుచునవలఁజనియె ౨౧॥
- క. తెల్లివచించినపల్కుల నుల్లంబునమఱలమఱలనూహించికడున్
దల్లడపడుచుంజరిగిన దెల్లందలపోసికుండునేకతమతఁడున్ ౨౨॥
- మ. ననునారాయణశాస్త్రీయింతదశఁజెందంజేసెనిక్కార్యమం
దుసపాయఁబొసఁగూడుఁచునుదిలోదోచెందుదందానియా
వనమ్మచక్కిఁదనంబునావలపులావల్లుపులాప్రాధిమం
బునునన్నిట్లుగమత్తుమందులక్రియన్మోసంబునొందించజే ౨౩॥
- నీ ఒకనాఁడువీణపాటకుమదిసొక్కించు చేతిరొక్కంబెల్లఁజేరఁదీసె
వివిధభోగంబులవివశతనొందించి యొక నాఁడుమాన్యంబునొడిసికొనియె
దరిఁజొచ్చియొక నాఁడుపరిహాసమత్తత నుండంగమరుగులనూడలాఁగె
వ్యజనంబునొక నాఁడుహాయిగావిసరుచు మగరాలతమైట్లుమాటికొనియె
గీ నుత్తరీయంబుకొంగునొక్కినాఁడు మడిచియున్నట్టికసులుమోహపెట్టి
విడియమిచ్చుచుమెల్ల విప్పికొనియె నివియుమఱతొనొత్తస్కరన్మత్తుతానొ ౨౪॥
- శా. ఆమాణిక్యములెందుఁబోయెనునానీయంబైనభూషణం
చేమెపోయెననర్థవస్త్రవహంబెందుండెనోయక్కటా

- యాముక్తాఫలహారముల్పడిసెనెందాభూములేమయ్యెనో
యేమందున్నకలంబునిక్కముగనాహేమాంగికింజేరేనే ౨౫||
- మ. ఆకటాయెంతటికల్లలాడితినినాహస్తంబుతోనేనుదా
నికినేమిచ్చితి నంతెకాకమనయింటంగొల్లగాదోచెనే
క్రకటంబొప్పగమప్పిత్యేణములకున్నాల్లయ్యెమువ్వంతుగ
న్నకలార్థంబుగనిచ్చినాదొరకరాచంబ్రాస్యకీడొసటుల్ ౨౬||
- క. వీమైకంగానిమ్మాభామామణివిడతునేనిఁబాపమువచ్చున్
నామీదకొమనసుంచుచునేమానిసి నైనఁగంటనీక్షింపదుగా ౨౭||
- గీ. మునుపఁటిగౌరవముడిగెంగనకాంగికిఁదల్లికేమికారణమొక్కొ
మనకున్నారికిభేదంబునుగల్గునెగారవంపుపొరలేమిటికికొ ౨౮||
- వ. ఆదియునుంగాక ౨౯||
- ఉ. త్యాగముతగ్గుచున్నయెడఁదగ్గకయుండునెచానివెంబడికొ
రాగముచంచలాక్షికిధరఁబరిపాటియెగాదెయిట్టువ
రాగమవేళలందటెనులప్రతిరోధముగాఁగవచ్చునా
భోగముగ్రీష్మకాలమునఁబొల్పటిపోవకనిల్చియుండునే ౩౦||
- ఆ. తండ్రినన్నమాన్పఁదలఁచియోపకపోయెనాఁడుదానిమాటయంతకన్న
నధికమానెయింతయరణ్యంగనేటికి. ననియధాపురంబుగనుజరించె ౩౧||
- క. అటులుండఁగనగ్గణికాకుటిలాలకఁజూచితల్లిగొణుగుచుననెనీ
విటునంసారణినలెనొకవిట్టుతోనుండంగబ్రతుకవెరవేమియగున్ ౩౨||

కవిరాజవిరాజితము.

- కనఁబడెఁగాయలుగాల్చినమామిడికైవడిఁగేవరావతఁడి
చ్చునెవరహాలనుగోకలుమాడలుసొమ్ములునేమనివానిపయిం
గొనకొనిమక్కువవీడకయుఁటివిఠోయఁగోటివిటుల్గదయే
పుననితఁడందొకఁడొంటుగాదొకొపునైనుగట్టెనెకంతమునకొ ౩౩||
- నీ. పల్లవరాగంబుపలుగప్పుఁగవకున్న. బల్లవరాగంబుఁబడఁచునగునె
నీవి నోదములెల్లనెరపకయుంటివా. నీవి నోదముజేయుత్రోవగలదె
పలురూపుగాన్పింపఁగిలకిలనగకున్న. బలురూపులనుమాయఁబరపుటెట్లు
తియ్యనిమాటలఁదేల్చకయున్నచో. దీయనీవశమానెధీగుమనసు
గీ. ఈపిటులనేయకుండిననిందువదన. యేవిటులునిన్నఁజూతురుభావమలర
గానవమ్ముమునామాటకాననమ్ము. వేన్నెలవుగావునుమ్మునీవెన్నెలవున
నీ. ఒకనితోమాటలనొప్పుగానాడుచు. నొకనినివేగలోనికిఁబెట్ట
యొకనితోఁబరిహాసయుక్తులునెప్పుచు. నొకనికిఁగనుసన్నయొనరఁజేసి

- యొకనికివీ డెంబునొ సంగునుసంతనొకనికినవ్వుచు మొక ముఁజూపి
యొకనితోఁ బ్రాణ నాయకుడవీచనిచెప్పియొకనిపైఁగోపంబుప్రకటపరచి
గీ. యొకనితోనిన్ను విడియుండ నోర్వననుచునొకనితోఁక్కయఁబూర్తి సేయకయెవారి
చేతఁగఁగొక్కమంతయుఁజేరఁడిసి పంపదేనియునదియేటిపడఁపుపాలఁతి. 3౫॥
- క. కొంతెతనంబులు వెలశాల్లంటికిజన్మంబుతోడఁగల్గవలెంగా
కంటునెచెప్పినమాటలు మంటికినెవ్వండుసెప్పెమునపైవాఁడిన్ 3౬॥
- క. కావుననెవ్వనికాపుర మేవిధమునఁజెడినసంశయింపకవేవే
వేవేలుజేర్పఁగావలె వేవుగువిటులకునుగిటుకువెట్టఁగవలయున్ 3౭॥
- ప. ఒక్కనాఁడు నీయందనురాగంబున డపూర్ణతీకలెక్తరయియున్న నాయఁడుగారు
వార్తంబంపియుండిరి నీవప్పుడు మేళంబునకుం గ్రామాంతరమౌదుండుటంజేసి
వారియుద్దేశంబు నెరవేరదయ్యెంగావున 3౮॥
- ఉ. ఆయతవిత్తవంతుఁడుయశోధికుఁడున్సకలాధికారియున్
నాయఁడుగారునీపయిఘనంబుగఁగామముగల్గివాతకలం
బాయనివేడ్కఁబంపెనునభాగ్యమిఁకేమనిచెప్పవచ్చునా
రాయణశాస్త్రినంపినరయంబునవచ్చునటంచుఁజెప్పినన్ 3౯॥
- క. ఆస్త్రీరత్నంబతనికి శాస్త్రీంబిలువంగఁబంచిచాతుర్యమునన్
వస్త్రాదిఘాషలన్మరు శస్త్రంబునఁగన్నుగవకునమ్మదమొసగెన్ ౪౦॥
- చ. జలజలలాడునెన్నెరులసంపఁగినూ నెమెఱుంగువెట్టిబల్
కలకలలాడుసోఁగయగుకన్గవఁగాటుకఁదీర్చినిద్దమై
మిలమిలలాడురంగుపనిమించెనుపావఁడగట్టిదానిపైఁ
దలతలలాడునొక్కజలతారుబవారనుపైటఁజేర్పఁగన్ ౪౧॥
- క. అయ్యంతిఁజూచువేమక నయ్యుద్యోగస్థుడధికహర్షంబురం
దయ్యివిలుకాఁడుదరుమం జయ్యనఁజయ్యనననంగఁజూచుచునడచెన్ ౪౨॥
- శా. ఈలీలంజనుదేరినాయఁడపుడాహేలావళింజూచుచున్
బాల్కరత్నముతోడనేవిధమునన్భాషించెనోదానిప్ర
శ్నాలాపంబులకేమియుత్తరముదాకందిచ్చెనోదానతో
నేలీలన్విహరించెనోయెఱుంగఁడాయెంజిత్రమా నెంచఁగన్ ౪౩॥
- ప. పవనద్యోగపుకార్యముల్వడివడింబాటించినస్సారస్సెం
ధవముల్తందగతింజరించునుచుందర్కించునాభామతో
నవహేలారతిమందమందకృతులన్వతిన్చివన్రేలుతా
నవలీలంజనునంచునెంచునటనాయఁడద్భుతప్రక్రియన్ ౪౪॥
- క. పలుమారునాయఁడేగతి లలనారత్నంబుతోవిలాసమునలుపన్
వెలవెలఁజూరుచుమదిలో నలకేశవరావుచితనందందొడఁగెన్ ౪౫॥

- ఉ. అొమ్మనఁ బాలుద్రావితుదఅొమ్మనఁ గుద్దుడురెన్నిభంగులన్
నమ్మగ రాదుజారలలనామణులకొమ్మనదండ్రెచెప్పెమా
యమ్మయునింతిబంధువులునాపుటుఁ జెప్పుచునుండిరిన్నయున్
సమ్మతిఁ జేయ నైతిఁ విసత్యములైకనవచ్చెనీయెడన్ ౪౬॥
- గీ. బ్రాహ్మణునిఁ గానిపొదనకొపలుకువోయెఁ గులసతికిబోలెభర్తనాకునునొకండ
మనునుడువులెల్లనున్నయయ్యెరుదలతప నిన్నువిడఁజాలననుమాటనీటఁగలసె ౪౭॥
- క. అంతటిసంసారమునా కింతటికిన్వచ్చెనీనినెఁయుటచేసి
చెంతకుఁబోయినవారిఁ బంతంబున నెవరుపట్టిపల్లార్చిరొకొ
చ. గతమునకీగతిన్ వగువఁగార్యముగల్గునెనాకుదీనిపై
మతివిడఁకుండెనిప్పుడుమమాఁగఁజాలనుడేనిపొందునా
కితరవధూటులప్పురసలేనియుఁజిత్తముఁందుఁబట్టరా
చతురతయావిలాసములునామ్మగురూపమునెందుగల్గునే ౪౮॥
- ఉ. ఎంతటివారుగోరినను నెన్నిధనంబులనిచ్చిరేనియా
వంతయువారిపైనిమనసంటిఁకూరిమిగల్గినేరద
కాంతకునిశ్చయంబుధనకాంక్షమెయిన్ వివరించిఁగాకత
త్సాంతమునన్నఁబాయదొకదానెవరించినవాడనొటచేన్ ౪౯॥
- ఆ. నాయఁడుండె నేమినన్నేమిభాధించెఁ గానదీనివిడువఁగాదునాకు
ననుచుమనసుఁద్రప్పిలొనియెఁమ్ముగుండు వారకాంతవలపువంచదెవని ౫౦॥
- క. నాయఁడుక్రమక్రమంబున తోయిచెలికిఁగేశవునకురూఢిగనెపుడుం
బాయనితిమకముగలదని చేయవలయు నేమటంచుఁజింతిలెనుమదిన్ ౫౧॥
- సీ. తప్పులేకున్న నుదడవియాఫీసులొబొసఁగనిమాటలవిసువుమందుఁ
గనకాంగిపొందువద్దనిపరోక్షంబుగాఁబెరవారిచేతఁజెప్పింపుమందు
లెస్సడిపూటీకలెక్టరునిన్నఁగోపించు నేమనియనిపించుమందుఁ
నదిరిపాటునఁద్రోవ నెడరైనవిడువక మణుమణిచూపులఁజూచుచుండు ౫౨॥
- గీ. గేశవునిమీఁదనాయకుకినుకఁబొడమి చేయగలచిక్కులెల్లనుజేయఁసాగె
నేకఫలకాంక్షగల్గిన నెంతవారి క్షేఁగలఁతలుబొడముటయద్భుతంబె ౫౩॥
- చ. ప్రబలవిరోధమివ్వరుసఁబైఁబడియెన్ ధనహానిసంభవిం
చెబలగ పుంజునల్దరినిసీయిరైననువీడఁజాలఁడ
య్యబలనురామదాససుతుఁడొరపయోరుహసంభవుండువా
రబిసమహాక్షిమోవిమధురత్వముస్వీయ్యులమోవినుంచఁడో ౫౪॥
- చ. సరసపుష్కలవ్యసతసల్పుచుఁగేవలపుతోడని
బృరముగనుండియుండియునుబాలునసాయదుగారి నెన్నుచున్
వరగుణఁడచ్చరూపుఁడనివర్ణనసేయుచునాతఁడిచ్చునం
బరములుసొమ్ములున్నగలుమాటికిఁజూపుచుసంతసిలెడున్ ౫౫॥

ఉ. తోయరుహాస్యకేశవునితోవిహరించుచునంతలోపలన్
హాయిగ నాతఁడున్నతటిహాయిటకెవ్వరొవచ్చుచుండిరా
నాయఁడు గారిమాటలువిసంబడెనల్ల దెయూరకుడుమా
పాయుటమేలులేదికయపాయమటంచునుదిక్కులారయున్ ౫౬॥

గీ. ఆరసాభాసమేమనియనగవచ్చుఁ గేశవుండంతలోపలగినుకభయము
నేవయునుజిందులాడంగభావమెఱియఁ జేయుపనిలేకయిట్లనిచింతనేయు ౫౭॥

చ. పారపారయేమిచెప్పవెలయాండుకృతఘ్నలు నేనొసంగునం
బరములయూరువేరులునుమానెనెసామ్మలడంగిపోయెనే
సరసవిహారముల్లిగులఁ జప్పనివయ్యెనె నేటికీకలె
క్తరుసుగుణుండుదాతయునుగావలసెంగదకాలమెట్టిదో ౫౮॥

ఉ. చక్కెరనోటయున్నతరిస్వాదువుగానికఱంగియంతలో
గ్రక్కునమ్రింగినట్టిరుచిఁగానఁగవచ్చునెయిట్టిరీతినీ
కక్కసపుంబొలంతులకుఁగామితవిత్రములిచ్చునప్పుడే
మక్కువగాకఁబూగియొకమాత్రముతగ్గినమోముఁజూతురే
మ, అనిచింతించఁగనింగితంబెఱిఁగివేశ్యావాతయున్ వేగనా
తనితోనిట్లునునయ్యిపాపికినైతప్పెన్నఁగాఁబోకుండీ
ఘనుఁడుద్యోగియటంచునొప్పవలసెంగామన్నఁగోపించునో
యననత్యంబనియెంచిబాలిశతబూర్వాకారుడైయుండఁగన్ ౬౦॥

క. వానిందొలగించెడువెఱ వానాయఁడుదలఁచివీనికపకృతిఁబోలెం
గానఁగిరాకుండంగా నేనొకటియొనర్తుననుచునిశ్చితమతియై ౬౧॥

ఉ. ఈతరుణీలలామనితఁడెన్నఁడువీడకయుండెవద్దనన్
నీతియుఁగాదుచేయగలనేర్పులనెల్లనుముందుజేసితిన్
జీతపువ్వుద్దిపైనతనిఁజేసెదట్రాన్ స్ఫరువేఱుచోటికీ
భూతముదీనితోవదిలిపోవునటంచొనరించెనట్లుగాన్ ౬౨॥

కేశవరావునుబదిలీయొనర్చుట.

వ. అట్లాకేశవరావునుబదిలీయొనర్చిన నాతండును నాయండొనర్చిన కపటంబునకుం
జింతించుచు నకటా ముందువచ్చిన చెవులకన్న వెనుకవచ్చిన కొమ్ములు వాఁడి
యన్నగతి నీతండు నన్నుదొలగించి కనకాంగి నాక్రమించెనేయని చింతించుచు

ఉ. వద్దనజాలవేతనమువర్ధిలుచుండఁగవీడజాలన
మ్మదియ నేమి నేతు నెటఁబోదునటంచొకకంటగుఱుముం
దద్దయునొక్కకంటనుముదంబిడిదానినిఁగొఁగలించియో
ముద్దులగుమ్మన న్నరువఁబోకుము నేనటఁబోయివచ్చెదన్ ౬౪॥

వ. అనవుడు. ౬౫॥

- క. బుడిబుడిగన్నీ రేగతిఁ బొడమెవ్వొయ్యిపియుండవచ్చిపోదువుగాక
ప్పుడపుడటంచుందద్దన ముడుగుకకొనుతలఁపుఁగలిగియొరంజెప్పెన్ ౬౬||
- చ. ఆతఁడునుగొంతదవ్వుగలయన్న గరంబునకేగియప్పనిం
జతురతఁజేయుచుండిదివసంబులుమాటికి లెక్కఁజూచుచుం
బ్రతిరవివాసరంబుననురైలపయిందగవచ్చియింతిక్త
యతిశయమైనవేతనములఱ్ఱదిరూప్యమలిచ్చినిచ్చెచేన్ ౬౭||
- ఆ. ఒంటిపొద్దుభుక్తియునుభోగహీనత భానువాసరమునవ్రతమునాకు
ననికలెక్టరునకుహద్దుచెప్పిపొలంతి కేశవాఖ్యుఁగాముకేళిఁదేల్చు ౬౮||
- కేశవరావుకనకాంగికితనమీద ప్రేమగలదనుకొని సంతసించుట.
- ఉ. నాపయ్యఁగూర్చిచేసుదతిశాయనితోఁగపటంబునెప్పెనం
చాపఁగలేడుసంతసమహర్నిశముందఁయందుఁగూర్చియా
నోపణమందుఁగూర్చియగునోనివరింపఁగఁజాలఁడయ్యెము
న్నాపదిమాత్రమిచ్చునపుడందిగౌరవముందలంపఁడో ౬౯||
- క. ఇటునుందరినాయనిచెంగటమిక్కిలిపేర్తిజేందిక్రిమముననతనిన్
మటుమాయలఁబన్నుచుదిన పటమునముడివేసికొనియెఁబ్రజ్ఞావతియై ౭౦||
- నీ. ఎంతశిక్షాపాత్రుఁడేనియొదనహితు నించుకలోవిడిపించుచుండు
నెంతయనర్హునకేనియువ్యోగంబు నించుకలోనఁజెప్పించుచుండు
నెంతదుష్కరకార్యమేనిలంపముఁగొని యించుకలోనఁజేయించుచుండు
నెంతమహత్తకుండేనియొదనవైరి నించుకలోఁజాపించుచుండు ౭౧||
- గీ. బలుపురీయింతినాత్రయింపఁగఁదొడఁగిరి కలికికినుకకునెగజగజవడఁకిరి
చానచాతుర్యమగ్నింపసాగిరపుడు దానిభాగ్యంబువర్ణింపఁదరమేశర్వ ౭౨||
- క. తోవెలఁదికి నెలజీతముఁ గావించెంగేశవాఖ్యుకిరణిన్ సర్వం
బీవేయనఁడదియధికం బీవేయనఁదతఁడుజెందఁడీవేడుకయున్ ౭౩||
- క. ఈకరణినుండనచ్చట నాకేశవుఁడాదివ రమస్తమదినమం
దేకాకనడుమనడుమన్ రాకుండేనిదేనియనుచురగులుచునుండెన్ ౭౪||
- నీ. నీలముల్ శుద్ధశైవాలములె్వడవిల్లు జాలముల్లుంగురుల్పాలమంటఁ
జెండులెబంగరుగిందులెదానిమ్మ పండులెగుబ్బసాలిండులదరఁ
దూఁపులోమన్నధుప్రాపులోయెలదేటి రూపులోయనఁగ వాల్జూపులమరఁ
దారమైనిల్చుసింగారమైపూవిల్లు సారమైనుండరాకారమొప్పు ౭౫||
- గీ. నడుగుడుగునందుఁదడబడిబెడఁగుఁజూపఁ గిలకిలనునవ్వు మొలకలువలపుఁదెలుప
వచ్చియచ్చెలిమెచ్చుచుహెచ్చిగుచ్చి కాఁగలింఁచెడిభాగ్యంబుఁగంటినెపుడు ౭౬||
- క. చుటుకుచుటుక్కునమోవిం గొలుకఁగనీకింతదురుసుగూడునెయనుచుం
గొటకొటలాడుచునంత నె మఱిమఱిననుఁగొఁగలింఁచుమానిని నెంతున్ ౭౭||

కనకాంగిదలంచుకొని కేశవరావుచింతించుట.

- సీ. ఆ వేశబూదోటయలరుగాడ్పులువీవ సౌధతలంబునసంచరించె
నానాడునుదురోక్తులొడుచుసరసను గుడురైనగదైపైఁగూరుచుండె
నాప్రాద్దుననుదలయంటిసీరారంగఁ జెరలాడుచునుసోగ నెరులువిప్పె
నాసమయంబుననందంబు గావీణ మీటుచుగళమునబాటఁబాడె
- గీ. ఆస్పదీచర్య లెల్లనునన్యతమయ్యె నిపుడుమదిలోనఁబొడకట్టియేచుచుండె
విసముపోలిక నేమియువెరవుదోప జేమి నేయుదుఁబ్రాణంబు లెట్టువిలచు ౭౬||
- క నాభాగ్యమునాముల్లియు నాభవ్యతపల్లఫలంబునాపుణ్యంబున్
నాభూరిరాశియహహో శోభావతివయసతండుచూటంగొనియెన్ ౭౭||
- గీ. ఉవిదతోఁబొందునాకులేకుండె నేని గ్రామముననున్న నిత్యముఁగనులఁగాంత
మామునవె చెవాడతిక్రామఁడగుచు ననుచుదలఁపోసీవెతిగుందుననుదినంబు ౭౮||
- సీ సారంగమోమత్తసారంగమోకాదె యతివకుఁజూపులుయానములును
మాకందమోశ్రీరమాకందమోకాక వినులాంగిపల్కులువీనుగవయ
వాలంబులోధేనువాలంబులోయకాయ చానకుఁబెన్నెరులోజంఘులరయ
సరములోతారాసరములోకావచ్చు నలి నాక్షిబాహువుల్ నఖరములును
- గీ. అనుచువర్ణించెదగినట్టిహంసయాన స్వప్వముననైనమరుమగఁజాలకుంటి
నెవరితోఁజెప్పుకొనియెద నేమి నేతు సమయమును వేచియేచఁగ సాఁగెమరుఁడు ౭౯||
- క. ఇవిధముననొక వత్సర మవ్వనితకుగుగుఁడులాభమందువసిం చె
జివ్వునద్వాదశ రాశికే నవ్వయసంజేరకుండునాతలపోయన్ ౮౦||
- మ ప్రకటంబొప్పఁగ భానువాసరమునన్భర్తాంగిఁబొందంగఁద
ప్పకయా కేశవరావువచ్చుననుచుంబల్తాటువాదంబుతో
నొకకర్ణేజపుఁడాపుఁడైతెలుపఁ గాహుంకారముంజేసి నా
యకుఁడా రాతిరిగద్దించిపిలచెన్ ద్వాగంబు చెంతంజెలిన్ ౮౧||

నాముడురాగా కేశవరావును కనకాంగి తలుపుచాటునదాచుట.

- క. పిలచినఁ గేశవుఁపుడొక తలుపు వెనుకఁడాచిసరగ ద్వారముఁదెరువన్
నలుప్రక్కలరసి నాయఁడు చెలువయతం డెవ్వఁడొక్కొచ్చెప్పుమటన్నన్ ౮౨||
- క. ఆయ్యయెన్నఁడురానివాఁడితఁడునేఁడాదిత్యవారంబటం
చియ్యారంజెలి కాండ్రఁజూచుటకుఁనైయేతెంచిమాటుంటము
న్నెయ్యంబుండుటఁజూచిపోవఁదలఁచెన్ నేఁడేవడింబోవునాఁ
డయ్యెంగావునరాత్రివచ్చెనఁగానాతండుకోపంబునన్ ౮౩||
- చ. పటపటఁబండ్లుదీటుచునుభి'నుదినంబుననీకు సదృశం
బటెయిదితోత్తదుష్టవెలయాండ్రగునీతియుజాతిఁగల్గునే

- యటులిటుబాదరించితిగ దాయదియంతయుఁగాలిఁబోయెనే
పటువిభవంబుఁగుక్కుడిఁబైజనియాకులు నాక కుండునే ౮౪||
- ఉ. బాఁపఁడవంచునీదుపనిఁబట్టకయుంచితినిన్ని నాశ్శుమూ
రాపలుగాకినీదగుమ కామువిడక సెలవెవ్వఁడిచ్చెనీ
లోపములెల్లనోరుచుటలాంగకయుంటివిమీరు నేచ్చగా
నీపయినుండవచ్చునననితియుఁగాపయిఁబల్కిరంతటకొ ౮౫||
- గీ. తప్పొనరింపనిదండన మొప్పుగు నేమీరుకోపముదుగుఁడుమీరే
తప్పుసహించనియెడమే మొప్పగిదిన్నిల్వవచ్చు నెంచుఁడటన్నకొ ౮౬||
- ఉ. జీతమువృద్ధిఁజేసితినిఁజేయఁగఁగూడనితప్పులెన్నియొ
న్నోతలపోయకుంటిమునుపున్నది నేఁజెడఁజూతు నేనియుకొ
నాతర మేమటల్చుటకునాకునునీజనకుండుమిత్రుఁడం
చీతటినోర్చియుంటినియేగెనతండుస్వగేహసీమకుకొ ౮౭||
- ఉ. అప్పురుషస్వభావుఁడుదయామతిదూరముఁజూచువాఁడునై
యిప్పగిదికొసహించెననియెంచఁగవచ్చునెనిశ్చయంబుగా
నొప్పులకుప్పపైనతనికుండెడురాగమువానిచిత్తముం
జప్పునఁద్రిప్పె నేర్పుగలసారధిదుష్టహయంబునుంబలెకొ ౮౮||
- ఆ. అతివయందుఁగల్గునురాగమతనికె బూర్వమార్గముననెపొదలుఁగాని
రాచకార్యములనురమణికిచ్చాగతి జేయఁడయ్యెమనసుచెదరుకతన. ౮౯||
- చ. అరఁగులపైనిఁగానబడరాశ్రితులెవ్వరులంచమిచ్చువాఁ
డరుదయితోమచుండెవినయంబునమాటపచించువారలుకొ
దొరకకయుండిరచ్చెలికిఁదొత్తునకుకొశివమెత్తెనేనియుం
బరగఁగ మొక్కదప్పదనిపాటియొనర్చిరిపూర్వమాక్రియకొ ౯౦||
- క. ఆతండ్రిసఁగుచునుండెడు జీతముగాకొక్కగవ్వచేతంబడమికొ
నాతికినాయఁడుభారం బైతోఁచెంబరులరాకకడ్డంబగుటకొ ౯౧||
- ఉ. మానకయుండెఁగేశవుఁడుమానినియింటికిరాకపోకలకొ
సానియునాతనిన్విడువఁజాలకయుండెధనంబుపెరుచిరి
బూనినయట్టిపంచశరభూతముఁద్రోయఁగ నెట్టియాజయకొ
లేనిదినంబునందురమణీమణిచెంతకవచ్చియుండఁగకొ ౯౨||

నాయుడుకేశవరావునకు బర్తరపువాయియుట.

- ఉ. దైవవిధానమెవ్వరికిఁదప్పఁగశక్యమెనాయఁడంతలో
నేవిధినోయవేళఁజేయింటికివచ్చిహారాద్గతింగనెం
దీనియబోడిఁగేశవునిఁదెల్లముగానపుడెన్నిభంగులం
బోవుచుటన్నశిల్పకగిరుక్కునమల్యేమహాగ్రహంబునకొ ౯౩||

- ఉ. చేతఁగలఁబుగొంటయవశిష్టముగాఁగఁదలంచయప్పుడొ
రాతిరి వేళబర్తరపువ్రాసినీశాంతముగాకమున్నెయ
త్యాతతవృత్తిఁగేశవునకంచితదాదిగన్నెఁదేనియున్
తోతెఱవంగనుంగొనుటరోతయటంచుఁదిలంచెనాత్మలోన్ ౯౪॥
- గీ. నాటినుదఁగేశవుండును నాయకుండు నిడుచునుండెనునుండువలుడిఁగెగాన
బెట్టెలోవిత్తములువ్యయపెట్టటకును జేయిసాఁగకయనుండెఁబ్బెలువకపుడు ౯౫॥
- ఉ. ఆకొనియున్నయట్టిరుండంబలియేనియుగంజియేనియుం
బాకముగానిదేనియలవడ్డయెడందొఁగోరుపోల్కెగా
నాకలకంతయున్ వసుసమార్జితృప్తిజనింపకుండుటం
గోకయొసంగు పానికినిఁగోరికఁదీర్చెగ్రమక్రమంబునన్ ౯౬॥
- క. హేమాంగీమణినిద్రపు మోమైఁజూతమనుచుముచ్చటపడుపా
రాముద్దియగృహమునకున్ వేయరున్ వచ్చిపోవువిటులైరహహా ౯౭॥
- మ. నిరజన్తంబునబుట్టిఁటిఘలమా సారీమణీపాస్విధా
సరసీబిందుకణంబుఁగర్జములనాస్వాదింమనాభాగ్యమున్
దొరకన్ ధన్యులమాదుమంమమదిలోఁదూఁగాదుపారెల్లరుం
బరిహాసోక్తులఁబుగ్గనట్టివిలసత్పావీణ్యులైరింతికిన్ ౯౮॥
- మ. జదుపొప్పంగడకంటఁగాంమనుమదిన్ సందిగుతోవారలే
ఎడిగావచ్చిసరోజనేత్రకదియోపాక్రమవ్యఁగాంతసా
నుడికిన్ మాఱుడి నెంచియెంచినుడువన్తల్లాదుచున్ నవ్వుచున్
దడవగోట్టనెయుండసాఁగిరహహాతద్బద్ధచేతస్కులై ౯౯॥
- సీ. ఎడకాండ్రుగావచ్చిగుడగుడలాడుచు నతివతోఁబరిహాసమాడుపారు
ఘల్లుఘల్లుమనంగఁగరమునరూప్యంబు లెగరవేయుచునుండుసాగసుకాండ్రు
ఒక్కనిద్రకు నెంతయుంకువయైనను నెన్నకిచ్చెదమనువన్నెకాండ్రు
తామరసాక్షిరోసామాటకేమియు తరమనిపలుమరుదరచుపారు
- గీ. సంతకూటముగాఁగూడియింతియింట హర్త్యతలమునఁగొందఱునంగఱంబు
నండుగొందఱునరఁగులయందుగొంద తాకులంబుగనుందురహర్షశంబు ౧౦౦॥
- క. అచాతుర్యంచేమన పాచాగమ్యంబుగాదువచ్చెడివిటులం
దాచుచుఁబరస్పరంబుం గోచరముంబొందకుండఁగొనసాగించున్ ౧౦౧॥
- మ. అట్టియెడం గేశవుండు కోమలాంగిని విడువంజాలక యక్కటారొక్కంబు లెక్కు
వయయ్యె నిక్కాంతఫలు మక్కువ యక్కరణినె పెక్కుచిక్కులఁ బెట్టుచుండె
వీండ్రు నన్నుం దృణంబునకన్న లఘుతరంబుగాఁ జూడందొడంగిరిచ్చెలువయుఁ
బణ్యవీధినమరించిన క్రొమ్మవిపండయ్యె నైను దొల్లింటికైవడి వచ్చుచుం బోవు
చుండెదనని తలపోసె ౧౦౨॥

తనయందుకనకాంగికిగౌరవముతగ్గినను కేశవరావువిడువకుండుట.

క. ఒకనాడుతలుపుదీయక యొకనాడుగృహంబునంగునుండిరిఘుచలం

చొకనాడుశేపురమ్మ కికురించఁగ సాగిరపుడుకేశవరావుక

౧౦౩॥

క. అట్టియెడఁగేశవాఖ్యుం డిట్టుమఁబలుమాటుపాపతీవ్రామర్షం

బుట్టిపడనాడెనిదెనా పట్టియకటనీకు నెంతపైపైనుండెక

౧౦౪॥

ఉ. నీమఁడయెన్నిసారులిటునీకువచించితిసిగ్గులేదెసం

కోచమొకింతడెందమునకుంజనియింపదెమాగృహంబునం

దాచఁగఁబెట్టినావటరతాతలనాటిధనంబుసర్వమున్

నీచెలిమింగదాయుటుముణింగెనుమాధనలాభమంతయున్

౧౦౫॥

ఉ. కాసులుదెచ్చినావొకనకంబులుదెచ్చియొసంగినావొకొ

వీసమునైనలేదుగదవెచ్చపుసానియొకాదొలేకనీ

కోసమెయిందునుండెనొకొకొంటివొమాకనకాంగిదుర్జితీ

నీసరివారిజూడవెయవేకధనంబులనిచ్చుచుండరే

౧౦౬॥

సీ. మీపీతసన్నిధిపాంకురమ్ములుసానికిరత్నభూషణములౌనె

మీమంత్రపుష్పముల్మీపూజనమ్ములుగణికామణికినేమికనకమానె

మీమడివల్వలుమీసదాచారముల్వారకాంతకుజరీబట్టలౌనె

మీయిచ్చుదక్షిణల్మీయన్నదాసముల్జక్కఁగావేశ్యకురోక్కమానె

గీ. యాయఁగలగినవేశ్యలవెనయవచ్చు నీయలేకున్ననన్వలికేగవచ్చుఁ

బ్రాహ్మనయొక్కమిమ్మరమ్మందురెఫు పదపదగదయ్యకబురులుపనికిరావు

౧౦౭॥

సీ. పైడిపువ్వులపూజఁబఱగించుమనలేనుగురుతరరత్నముల్గోరలేదు

నిలువునధనములుగలిగింపమనలేదులక్షలుదెప్పునిలాగలేదు

గ్రామంబులిమ్మనిప్రార్థించఁగాలేదుభూములిమ్మనుచునుబోరలేదు

వెలలేనితోడవులువేకుటయునులేదుమొహరీలుదెమ్మనిమూల్గలేదు

గీ. యిచ్చితివోలేదొమాకునొక్కింతసొమ్ముమిగులనొసఁగినపోలికనెగసిపడెద

వెల్లవారలఁజూడవేయిలునిండ విత్తరాసులువోతురువేశ్యలకును

౧౦౮॥

సీ. పొమ్మనిపలుమాటుపోరిచెప్పినఁగానియీడిగెల్లంబడెడింటిపంచ

వద్దువద్దనిచెప్పవాకిటియరగుపైఁబవ్వళిం చెద్దనంచుబల్కెదవుర

తలుపుదీయకుటంచుఁదెలిపినఁబోవకబ్రతిమాలుకుందువుపలుతెఱఁగుల

సమయంబుగాదనిచక్కఁగాఁజెప్పినదొడదొడలోనికీదూఱుచుందు

గీ. పోరినెన్నికంకిననోయనొప్పి నీరమణినెవ్వరికినైనదారవోసి

వచ్చితివెవేఱుగతిలేకవారకాంత పొందునీబోటివానికిఁజొసగుటర

౧౦౯॥

గీ. అప్పుడప్పుడుమామొద్దనప్పుగొంటి వేధువందలువడ్డితో నెంతయగునొ

యిల్లువాకిలియోయమ్మియ్యవేని యట్టిపత్రమునీపనిఁబట్టుకున్నె

౧౧౦॥

గీ. అట్లుబల్కుచునుండ హేమాంగివచ్చితల్లిపెగద్దరించుచుండగవరితలఁ
బాటిసేయకుఁడివృద్ధమాటలనుచుఁగొంఁటెతనమున నాతనినిఁటికినిచె

౧౧౧౨

శా. ఆరామామణితల్లి కేశవునకుంబ్రభారంభమందుల్లస
న్నరంబైక్కరకంబునైహిమఘున్నేమరంబునైమాక్తికా
కారంబైశశికాంతమైస్ఫటికమైక్రందనవజ్రంబునై
ధారాశంబుగదానిమీఁతనుతుదందర్శింపనావాటికిన్

౧౧౧౩

ప. ఆతందు నిజగోహంబున కరిగి యొక్క వేదికపై నుత్తరీయ చేల్లంబుం బరచి పవళించి
భూతావిష్టునితెఱంగున సొమ్మువోయినవానిపగిది బ్రహ్మహత్యఁ జేసినవానికైవడి రా
జదండంబున కలనడినవానిచాడ్పున వృశ్చికదష్టునివిధమున నేమియుం ధోచక
యిట్లుచింతింపదొడంగె

౧౧౧౪

కేశవరావుతనహీనదశకుఁ జింతించుట.

ఉ. అందఱునన్ని చెప్పవిన నైతినిమన్నొకయప్పుడైననీ
కొందలమందనాకిపుడుకూడునెనీరములెల్లఁబోవఁగాఁ
దొందరఁజెందిసేతువిదుదుమఁతి నైతినిచెప్పువారలే
పందలుగాక చెప్పుటకువచ్చెదరేననఁబోటిమూఁఖులతోన్

౧౧౧౫

ఉ. కేశవరావుగారనుచు భేలనమాడిరివీందుమన్నుగాఁ
గేశవరావటంచుమఱి కేఱుచుఁబల్కిరికొన్ని నాశ్చక్రం
గేశవుఁడంచునాపయనికేరడమాడిరి నాడునాటికిం
గేశమటంచునన్నునిరి కేవలవిత్తకృత్యరీతిచేన్

౧౧౧౬

ఉ. ప్రత్యహమింతి సొమ్ముతనపాణితలంబునఁబెట్టకున్నవై
యాత్యముఁజూపిద్వారమునకడ్డముదాకుచునెన్ని చెప్పినన్
వ్యత్యయవాక్యముల్వలికియవ్వలికంపుచుఁబాపిమండపా
ణాత్యయుమాచరించువెలయాండ్రతుల్ నరకంబులెంచఁగన్

౧౧౧౭

శా. హాలాపానవిలోలచేఱుఁడగుమూర్ఖాగ్రేసరమ్మేచ్చుఁడా
బాలకశుల్కముఁబూనినన్ని టులఁద్రిప్పంబాడియేయెంతయో
కాలంబయ్యెనటంచులోఁజనిబలాత్కారంబునంబట్టియు
ద్యేలప్రక్రియనిచ్చదీరనడఁచెన్ వేణీనమాకృష్టిచేన్

౧౧౧౮

సీ. సారనారులతీరునారఁజేయుచుఘాటు సౌరుతోఁజాన్పగజారుతోడ
హెచ్చియచ్చరమేలినుచ్చైకంటులఁదచ్చుతీరుతోక్షత్రయవీరుతోడ
నిక్కిజక్కులతక్కుచెక్కుకల్కులఁద్రొక్కునీటుతోమేటికిరాటుతోడ
పాఁపపాపలతోపురూపుమాపఁగనోపునేపుతోనొకగొప్పకాఁపుతోడ

గీ. చెలువుదళుకొత్తబలుకొత్తసిరులతోడ నందఱికినన్నిరూపులైయమఱునేర్పు
గలిగి మొలఁగెడునలవెలకలికియౌర దానిమాయలుదానికేతగునుమహిని

౧౧౧౯

- సీ. పరవంచ వాప్రీతిభాక్కులు వాక్కులు దుష్పథవర్తః ధుర్య చర్య
అఘసంచయా లంబయన్తులు దృష్టులు బహ్వసత్యోక్తిసుప్రహ్వజిహ్వ
సతతవిత్తార్జః రతములు మతములు సమ్మోహనవిధాః షడ్యవిద్య
తరుణజనాశయదాహముల్లేహముల్ చిత్రచౌర్యవిధాః శీలశీల
- గీ. కామిజనమానసంహృతిఘనముమనము వారవారీజనంబులకారయంగ
వీరిస్సజియించునప్పుడవిశ్వకర్త యేగిరినినిల్చెవంచనలోఁగ కుండ ౧౧౯ ||
- ఉ. నాలుగుజాలుజారులకునల్లరికిన్ సమయంబుఁజెప్పిన్
బాలికుఁడొక్కఁడా త్తమతిఁబట్టఁగజాలక యింతిగూడన
వ్వేళకుమున్న గానియతేవీరునిఁద్రోయఁదలంచివచ్చినం
దాలిమిలేక యిర్వురును దైత్యులచాడ్పునఁబోరియదతిన్ ౧౨౦ ||
- సీ. ఒకనిమంచముక్రిందనొసరంగ దాఁచి వేటొకనితో సగసొత్తులకుఁగడంగు
వానిమూలకుఁద్రోచి ద్వారంబుచెంగటిమానిసితోఁగొన్నిమాటలాడు
వేటొకఁడేతెంచివెచ్చమెక్కుడొసంగవీనినినొకతల్పువెనుకనుంచు
వాడుకగలవాఁడువచ్చుచోవీనినిఁగిటికివెంబడివివాకిటికిననుపు
- గీ. వారలనోన్యమునెటింగివైరమూని దురమునొసరించిరతిఘోరతరముగాఁగఁ
డీరకుండెనునేటికివారితగవు వారిలోనేవొకండ నెయకారయరిది ౧౨౧ ||
- ఆ. కులమునడఁగఁబోదుతలఁపదువృత్తిని వావిలేదుమార్దవంబుజూడ
దమలరూపమెంచదర్శముముఖ్యంబు పడవుచెలికిఁగలదెపరువునుటవు ౧౨౨ ||
- క. అంతటివానికిఁబుట్టితి నింతటిదుర్వృత్తిగలిగె నేమనికనా
కంతయుఁజెడిచోయిననే డింతటనీతెల్విగల్గె నేమిఫలంతో ౧౨౩ ||
- క. ఈయటగువైనిమునునా రాయణశాస్త్రియును నేనునతిహర్షమునం
బాయక బాషించితమిపు డీయారటమెంచవలసెనివికాలగతుల్ ౧౨౪ ||
- క. అనియెంచుచుపారాంగని యనవీనులుమాసికొనుచునాత్మగృహమున్
జననికిఁగులభామినికిం జనువుగననుకూలవృత్తిజరుపుచునుండెన్ ౧౨౫ ||
- క. దక్షాధ్వరశిక్షాపర యక్షాధిపబద్ధనఖ్యయైశ్వర్యనిధి
యుక్షాధిపగంధర్వా విత్తుతకుసుమాస్త్రగర్వవింతనుపరావ ౧౨౬ ||
- క. చుక్కలతేనిందలపై నెక్కించినతేడవేల్పుతేటెసరమునం
జక్కనగుజడలవాఁడా ప్రక్కంజెలిగల్గి ట్టివన్నియకాఁడా ౧౨౭ ||

మదనదర్పణవృత్తము.

సామజరిపువాహనావిభాస మానమానసా ధీమహితవిశుద్ధమాన్సాధితస్వరూపకా
నామజపనిరాకృతోరుబంధభక్తనంచయా హేమనగళరాససంధితాహిసింజినీవరా

గద్య-

ఇది శ్రీమన్మంత్రప్రేగడవశపయగ్గసారావార రాకాసుధాకర రాజబిరుదాం

కత భుజంగరాయమాత్యశాత్ర హరితసగోత్ర పవిత్ర దుర్గామల్లికా

ర్జుప్రసాదరాయవరపుత్త్ర శ్రీమార్కండేయ వరప్రసాదజనిత

కవితాధౌరేయ బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధే

య ప్రణీతంబైన వార కాంతయను చాటుప్రబం

ధంబు నందు జతుర్ధవిలాసము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.

వారకాంత.

పంచమవిలాసము.

క. శ్రీనాథప్రియసుగుణని ధానా, రజతాడ్రిసన్నిధానా, భక్తా
ధీనా, భుజంగభూషణ మానిజనావనవిధేయ, మార్కండేయా

౧౫

గీ. విన్నవించెదబైకధవిశము దేవ కేశవుండెల్లధనమాసుకేశిపాలు
జేసిదుర్విధుడైకివ్వుచిత్తుడగుచుఁ దల్లశిల్లంగ మెల్లనఁదల్లియనియె

౨౥

ఉ. ఏలవిచారమందెదపుడెవ్వరుచెప్పినచ్చవాయెనీ

లీలలనస్తద్దీయవిధితేవడిజేయఁగ నెలదప్పునో

బాలకయన్నహీనులయిపొణములన్విడువారలందుకే

మేలొనఁగూడకుండదుసుమీచిరమాయువుగల్గెనేనియున్

౩౥

చ. పడలుముచింతవెండియునుబైడియుమోగుచునుండునంతసం

పదగలకొంపకిట్టివగ పాటులుబొందగనయ్యెనక్కటా

చదరయుగాకయుండునొకొచాపచినింగిననన్నవస్త్రముల్

కొదుకకగల్గుసంపదలకున్నునోచనిదెట్టుగల్గెడున్

౪౥

క. పసపువక్తనీభార్యకు నొసఁగిరిపుట్టింటివారలొక్కింతమహిం

బొసఁగంవానందీనం గునుమముగతిఁగాపురంబుఁగొనకొనినిట్చున్

౫౥

శా. కైవారంబుగదోచునోపరులకుం గానిమువాక్రుత్తుల

క్షోవాణీగిరిజాసమానయగుచున్ మేప్పొందునీభార్యనీ

- భావంచిట్లుకలంగుచుండమదిలోఁబూర్జులుచింతించిన
 న్నివాక్యంబులుచెప్పిపుచ్చెదియేయెంచంగశ్రీదేవియా
 క. అడలునఁగార్చ్యంబొదవును పొడమునుమోదంబువలనఁబుష్టిభువముగా
 నడలంగనేటికీగతిఁ దడబడఁగానాటికొక్కదైవములేదే 211
- ఆ. తెల్లిలక్కయంటతనయులుతొలట యంతకతినుఁడైనయట్టిసుతుఁడు
 గాథతాపహందఁగఁగఁగయ్యుండెనే వ్యర్థమా నెలొక వాదమెంచు 212
- మ. అనినంగేశవరావుకొంతమదిధైర్యబందిచింతించెనో
 ననుదుష్టాత్తునిఁగాఁగలో నెటిగియున్ నాతల్లియిన్నీతిఁజె
 ప్పెనునాభార్యయునిట్టిడుష్టునిపయింబ్రీతిన్విడన్లేదుకా
 ల్పనెనాజన్మమునట్టియుత్తమసతింబల్వంతలంబెట్టితిన్
- వ. ఇట్లు చింతించి మున్నెంతటిదుర్మార్గంబునం బ్రవర్తించెనంతటిసన్మార్గంబునకు మరలి
 సాంసారికకృత్యంబుల నతిజాగరూకుండై ప్రవర్తించుచుండెనంత 213

పాపపత్త్రమునుబట్టుకొని కేశవరావు కడకువచ్చుట.

- ఉ. పాపయునొక్కనాఁడతఁడువ్రాసినపత్త్రముఁజేతగొంచుబల్
 పాపపుష్పత్తిఁగేశవునిపజ్జకువచ్చియతండుతెన్నఁజూ
 పోపమిగుండెజల్లుచుననోరమొగంబిడిచూడకున్నచ
 య్యాపరికించుదీనినిహస్తమునందిడఁబోవనాతిఁడున్ 214
- క. అదియేమి తెల్పుచునవుడు బదులునకీవిచ్చిఁట్టిపత్త్రంబునిన్
 బదులెక్కడనే నెక్కడఁ బదపదపత్త్రంబదేడపాపచరిత్రా 215
- వ. అనినపాపయు
- కా. ఏలాయితయసత్యమాదెదవునీవిందౌనపఖ్యాతికిం
 బాలెపోదువుపత్త్రమీవెఱుఁగవోపైపైనిబోనియ్యనీ
 వ్రాసెకాదొకొసాక్షులుండిరినినుంబల్కించెదంబాససా
 మ్మిలేకున్ననుబాదమధ్యమనఁబొమ్మితూఱిముమ్మాటనన్ 216
- ఉ. చెల్లనిమాటలేమిటికిఁజెప్పెదవీక్రియఁబొమ్మపొమ్మనీ
 వల్లముణంబుడీయుటయెవాస్తవమంచువచింతువేనినీ
 ముల్లియవిప్పియిచ్చితివెమ్మటెదవేగురుపాదపద్మమీ
 యల్లరఁజేయనేలపదమాపదకుండినబుద్ధిఁజెప్పెదన్ 217
- క. పాపాచేయఁగడంగితి వీషేరునకుచితమైనకృత్యంబహహా
 చీపోనాప్రాంగణమున నేపనికైనలచియుంటివేదుష్టయనన్ 218
- ఉ. శంకయొకింతవీడియనసాఁగినచోమఱిసాఁగిపోవునే
 యొంకనుపోవనీపరువునేకకనేబదిమందిచెంగటం 219

బంక మువచ్చె నేనియును బాయుట దుష్కర కార్యమాఁజుమీ

బింక పుమాటలంబెనురు బెట్టికఁబోవు నెపాటసానియున్

౧౭॥

ఉ. సానులఁగూడికుల్కుచును సౌఖ్యముఁబొందినాఁ డెటుంగ వే

మానుదీనిశుల్కమనిమాయొడలూరక యమ్ముకొంటిమే

సానికి మేన్ముల్లెగదచక్కగ సొమ్మిడఁజాల వేనియో

మానవిహీన చెల్లెలినిమక్కువతోఁగ వగూడకుంటివే

౧౮॥

పాపతనకూఁతుగొప్పతనముఁజెప్పుట.

నీ. మాటాడె నేనియుమాడమూల్యంజాను సరగవరాగదసరసమాడ

సరసనుగూర్చున్న వరహాలురెండొను గొంగుదాకినమాడిదంగవలయుఁ

గరముచేఁబూనినగాను వెచ్చుబొను గొంగులించినరెండుకాసులొను

ముద్దాడె నేనియుసాహారీవెలయకాను వాతెఱచవిఁజూడవందయకాను

గీ కూటమికినరమీవలెఁగోటియైన వారభామినియన్నఁబైపైనిఁగలదె

యిపుడుమగ నాంధ్రదేవేశ్యలైయింటనింట సిద్ధముగనుండుమాకూడుచెఱచుటకును

ఉ ఇన్నియుఁజెప్పినంబలుకవెంతటికూళతనంబొకానియా

పన్నతవచ్చు నేమిటికిఁబాడయిపోదువటన్న నీకుది

క్కున్న కడకొవచింపుమిటనుండక పొమ్మనికేశవుండనం

బెన్నడివీధినోర్కొలఁదిఁబ్రేలుచుఁబోయెనుబొలులల్కగన్

౨౦॥

క. ఆమ్మయుఁగొమ్మయునకటా యిమ్మెయివిడిపోవకుండనిప్పటికినిరే

ద్రమ్మరియనిపలుదెఱఁగుల యుమ్మలికల నాత్తనొందుచుండఁగనంతన్

౨౧॥

క. సవయసుబుంబ్రవయసుబున్ సవిధంబునకేగుదెంచినర్థితోడన్

శివశివయింతటియంకిలి భవముననుండెచ్చెనెంతపాపమొయనుచున్

౨౨॥

ఆ. వృక్షమెల్లఁగొట్టివేల్చింధనములకుఁగాఁగఁబెల్లగించుకరణిఁదోఁపఁ

గాఁపురంబునెల్లఁగడతేర్చియివ్వేశ్య తడవవచ్చెనొరకడమదిపుడు

౨౩॥

ఉ. ఏటికిఁబ్రత్యమిచ్చితిదియెన్నఁడుమాకడనుచ్చరించవై

తోటమిలేక వ్యాజ్యమిడనుంటింటంచునువాగిపోయెనా

చేటులమారియంతపనిఁజేయగసందియనుండదిప్పుడె

ప్పాటమరల్పఁగావశమెబ్రహ్మకునైననుదుష్టయాటచేన్

౨౪॥

చ. మునసబుగారుజాగుఁడునుమూర్ఖుఁడుఁగావునవారకామినీ

జనములకార్యమన్న శిరసావహియించెడునొక్కరాత్రియ

క్కనిక్రియువానిఁజూచియరగంటకుఁగార్యమునిర్వహింపజే

మనకునుగోర్తుకుంజనుటమంచిదఁటేవెలయాలివెంబడిన్

౨౫॥

క. ముమోడుటయదికంట్లెం టొనరించినఁడప్పదింకనొనరనెకస్పా

ర్థినిదీర్పునేయనిమ్మ మునుజేసినకార్యఫలముబొందకవశమే

౨౬॥

వ. అనిన నెద్దియుంబలుకక తలపంకించుచు నున్నురని యెద్దియుందోఁచకకొంతతడ
వుచింతించి తన దుర్వృత్తంబునకు రోయుచు గడనపడంతుల దుశ్చేష్టితంబుల
దలఁచి యిట్లనియె. ౨౭||

ఉ. చేసితి నెన్నియేని చెడుచేష్టల నేలగణింపవానిలోఁ
జేసితినిద్దియు నిగులఁజేసినదానికిఁజింతయేలనా
వాసియువ న్నెయుందటిగ వాఁడొక కేశనతావువేడుగాఁ
దాసమయంబునంబుడమియాక సముంగనదాయెవాఁడహో ౨౮||

ఉ. కోకలటంచుమేల్ అవిక గుడ్డలటంచువిభూషణంబులం
చీకరణిన్ సమస్తవసువిక్కువలంగ నిపట్టి మెల్లనం
గకొనిరేమి చెప్పనిదిగాక శరీరముదుర్వచామయా
వ్యాకులమాటఁగొంతవ్యయమయ్యెఁజికిత్సక వేతనంబులన్ ౨౯||

ఉ. ఈలుపుటాండ్రకన్న గడు హెచ్చగుమాటలుచేప్టలెంచదు
శీలములంతరంగముల శేషజనార్థసమాహుతిక్రియా
లాలసదుష్టము ల్వలపాలంతులకుందుకెతంబులెల్లనీ
పోలికముద్దఁజేసినలుమోముల వేల్పునృజించెనిమ్మహిన్ ౩౦||

కా. విశ్వద్రోహిణులైనవీరి పొడయు వేషమాయలంద్రోచన
వ్విశ్వామిత్రునియుష్యశృంగునిఁదపస్విన్విప్రనారాయణు
న్విశ్వాసంబునమోసపుచ్చిరొక శుశ్వుయింటఁబారాదులి
వ్విశ్వంబందుఁదృణీకరింతురుగ దావీండ్రన్ మహాధైర్యులై ౩౧||

వేశ్యమాయమాటలతోవిటులవలలోవై చిక్కినుట.

సీ. ఒకఁడిచ్చువిత్రంబుఁగిహరించిపుచ్చును వేటొకవిటునితోబేరమాడు
నొకనినిరేపుతప్పకరమ్ముచుఁజెప్పు నొకనిపెఁగోపంబుఁబ్రకటపఱచు
నొకనిలాలకఁజేసియొడుచునువిత్రంబుఁ జేరికనొక్కని గారవించు
ననురక్తియొకనికిఁగనజేయునొకనితోఁ బ్రాణంబునీవనిపల్కుచుండు ౩౨||

గీ. జెడుగుకొంగలుద్రొక్కినమడుగు వేశ్య లోగములపుట్టవిత్రముల్ ద్రోచుదిట్ట
భోగనారియనందగురోగనారి దానిఁజూచిననిహపరగర్తమణఁగు ౩౩||

గీ. వృద్ధరాక్షసియొక్కతెగృహమునందు నుండిజారులసొమ్మెల్లనొడిచికొనఁగఁ
దానెఱుంగనిక్రియమానమూనియుండుఁ గనుఁగొనగఁజూలునెప్పుండుగణికమాయ ౩౪||

క. ఇప్పగిదిగేశవాఖ్యుఁడు జెప్పఁగవినియబ్బురంబుచిత్తములందుం
డెప్పురముగ వారుంజని రప్పాపనికేతనమునకరిగివడివడిన్ ౩౫||

క. చనియంతయుఁగనకాంగికి విడిపించిననదియొమిగుల వేరంబొప్పుం
జనుమిప్పుడెట్లీడరుకడ కనవుడువెన నేగియతనికన్యెంగినుకన్ ౩౬||

ఉ. కృత్రిమనృత్తిగల్గియలకేశవ గావునుదీయపుత్రితోఁ
జిత్రవిహారముల్నలిపి చేతనొకింతధనంబులేకయీ
పత్రమువ్రాసియిచ్చెనిదివడ్డియొగూడినవేయియయ్యెనే
మాత్రమొలుంగనం మఁజెడుమాటలునల్కెనుగాననీయెడన్

3౬॥

పాప కేశవరావుపై వ్యాజ్యమువేయుట.

మ. ఇదికండ్లై ట్టొనరించఁగావలెఁజుడియీ కార్యమిరీతిగాఁ
బదిలంబొప్పగఁజేతురోమముఁగృపాపారీణులై చూడుఁడి
తుదకీవ్యాజ్యమునిర్వహించునొకా శేదోచక్రఁగాఁజెప్పుఁడి
చదురెక్కంజెడిపోవుకంఁటెమొదటంజాలించుటేమేలగున్

37॥

క. అనవినిష్టివరుచీటిఁ గనితప్పక గెలచునిట్టి కార్యంబులుగో
టనుమిటితి నెన్నేనియుఁ జనచునుమిపాపనీకుసంజేహింపన్

3౮॥

గీ. దీనికేఁబదిరూపాయలొనుఫీజు బహుమతులుగెల్చె నేనియాపైనిఁగలవు
కార్యమెఱుంగనిదానవు గావుగానఁ జెప్ప నేటికిననినవిచెనదియు

39॥

మ. తమకున్నందియనుంద నేమిటికిమీ తాత్పర్యరీతిన్నను
స్తముమాటాడఁగ నాతనూజయిటకుందావచ్చునీరాత్రికిన్

మముమివాండ్రనుగాఁగఁజూడుఁడనుకంఠావృత్తినిక్కాగ్యము
స్సముహూర్చుండటుపైసమస్తమయధేచ్చన్మీకుసంధిలెడున్

౪౦॥

ఉ. ఆజ్యహుతాగ్నిఁబోలెనిటులల్లుమఁబాపయుఁజెప్పిపోయెనా
మ్రాజ్యముచేతికబ్బినక్రమంబుననాతఁడుసంతసింపుచున్
సజ్యశరాసమందుశరసంధియొనర్చిపోల్కెనుజాటిగా
వ్యాజ్యమువేసెఁగేశవుగృహంబునుముంచదలంచయింతటన్

౪౧॥

కా. నీచస్వాంతముగల్గుసాపయుఁగ్రియానిర్వాహసంసక్తిచే
వోచంద్రానసస్థిడతున్తుననబున్యుక్తోక్తులంజెప్పుచున్
నీచాతుర్యముమీఱలోఁజూచితేనిం గాత్యమానం మదు
ర్వాచాబోధనమాచరించియనిచెన్వారిండ్లకుంబుత్తికన్

౪౨॥

చ. అనిచిననద్దియేగితనవ్యాజ్యపుసంగతులెల్లమెల్లనం
గొనకొనిచెప్పి వారియెదకుందగర్క్తిజనింపఁజేసిమీ
యనుమతిచొప్పునన్నడతునంతయుమీరుస్వకార్యమట్లుగాఁ
గనుఁగొనుఁడేనునైతమునుగానొకొమిపరిచారికామజీన్

౪3॥

ఉ. అంగనమోముఁజూచిమునియంతటివాఁడునిమేషమాత్రలో
లాంగునుబ్రౌఢరకానలవిలోలవిలోచనఁజూచునంతను
ప్సాంగఁడెజారముఖ్యుఁడగుమున్నబుదానినిఁబల్కరించుచో
నంగమొలుంగఁజెట్టిపనియైననొనర్చుటయబ్బురంబొకొ

౪౪॥

- క. హాటక గాత్రీనీకిం జేటికిసం దేహ మంద నేగుమనినిరా
 ఘాటముగఁగేశవుకకున్ నోటిసొరరించనతఁడునొగులాదవంగన్
 గీ. కాకమానదుకానున్న కార్యమనుచు భారమెల్లనుదైవంబుపెనివైచి
 యూరకుండిననధికారితీరుపపుడు జేసిజపున కార్డుగుజేసెంత

౪౫॥

౪౬॥

కేశవరావు ఇల్లుజపుచేయుట.

- ఉ. దీప్తత కాధికారికనిదేశముఁబూ : యమినుగేహమున్
 జప్తాకరింపఁదల్లియునుజాయయుఁగేశవరావునార్తిసం
 ప్రాప్తత వైవమాయిలులరాపిడిఁబెట్టెదవిప్పుడేనియున్
 గుప్తియొకర్పనుండుటకుఁగొంపయులేదనియేడ్చిరంతయున్
 క. వేలామువేయఁగానిరు వేలవెలకుఁదద్దహంబువిక్రయమొందెం
 జేలావశేషులైయ వ్వేళకమువ్వరునవారువెడలివగచుచున్
 మ. ద్విసహస్రప్రమరౌన్యముగ్రికలఱోవేయప్పుదీరంగను
 న్నసహస్రంబునరామదాససుతుఁడుండన్స్వచితాగారము
 న్బొసగంగఁగొనివృద్ధగొంధవులునాపుల్ జెప్పునాఱోచనం
 బసనందుండెనుదైవయోగమునకబ్రాబొందుచున్నెమ్మదిన్
 ఉ. కాంతుడువారకాంతపయిఁగన్నిడనప్తుతదేకతానుఁడై
 పంతమువట్టితన్నుఁబడబాదియప్పుడురిక్కిరియఁడై
 చింతలగుందునేఁడునొకచిత్తములోఁబరిచర్యసేయుచున్
 స్వాంతమునందుమాయనిడఁజాలదుతత్సతీయెంతసాధ్యయో
 చ. వివిధములైనభక్త్యములువేటుగఁవేటుగదావిగ్రమ్మఁగా
 జవులొనఁగూర్చిచేసి నెలచానకుఁజెల్లెలికంచొకప్పుడున్
 సవతికివంచొకప్పుడునుజక్కనినవ్వుమొగంబుమీఱఁగాఁ
 ధవునిమతంబుచేతఁడైదైవమటంచెదనమ్మిపంపదే
 ఉ. ఎవ్వరునేనిఁగేశవునిహేయపుకృత్యములుగ్గడించుచున్
 అవ్వలుచేయుచుండఁగవికన్వేగఁటెటఁబిడకర్ణయా
 దవ్వగనేగునేటికివృధావ్యవహారములమ్మూరయం
 చొవ్వనిమాటలాడుఁబతియుక్తులఁజెప్పునునవ్వునోరిమిన్

౪౭॥

౪౮॥

౪౯॥

౫౦॥

౫౧॥

౫౨॥

కేశవరావుభార్య సద్వ్రతనము.

- సీ. వేకువలేచుచువిభునిపాదములకు నెరఁగకభువిఁబాదమిడఁగఁబోదు
 ఆకొనివచ్చెనంచన్నంబువెట్టకమొనసివేటొకపనియుట్టఁబోదు
 తొపించెనేడనిగుజగుజలాడుచునతని నెమ్మదిచేయకవలఁబోదు
 వీధి కేగునటంచువెలిమడుంగులనీకకడియెత్తియదియునుగుడువఁబోదు

- గీ. విభుని వేడుకఁదీర్చుటవలఁదికుచిత మనుచుఁదచ్చేష్టలకొకింతయడ్డునేయ
దేమి నెలవిచ్చునోయనియెదురుచూచు లక్ష్మీఁదలపోయఁబ్రత్యక్షలక్ష్మీగాదె ౫౩॥
౪. కేశవరాయఁడుతనసతివేశలవృత్తియునుభక్తిపృథులగుణంబుల్
కాశలమునెంచియొకయెడ సౌశీల్యఁబమరనెంచసాఁగెకొమడిలోక ౫౪॥
- క. ప్రత్యయమునఁదత్పతి ప్రత్యముకనుఁజొప్పవోలెరక్షించనిచో
సత్యంబుగమామకదుష్కృత్యఁబులునన్నుబట్టికెడఁకయున్నే ౫౫॥
- కా. కన్నుంగాఁకయెన్నియోదురితముల్ గావించితిన్వానిలో
నిన్నాశీకముఖింగుటుంచినినిఁగానేలంబయత్నంబునం
బున్నెంబొక్కటిజేసియుంటి నెదియోమున్నట్టునంచానిచే
నిన్నాశీగతినుంటిదీనికయియాన్యణ్యంబునానుండునే ౫౬॥
- సీ. అన్నతోనైననుగొన్నిమాటలెకానిపలుభాషలాడంగఁబాలుపడదు
ద్వారంబుఁగైసేయఁగలఁచియేమరుగునొనడిపిధిలోద్భ్రష్టినిడఁగఁబోదు
నిదురించునపుడేమిసమృద్ధింబునొకానియొకగడెపనిలెకయూరికొనదు
అత్తగారికినేమియూత్తరంబిచ్చునో యెలుగేరుపడవిఁజలుకదెపుడు
- గీ. ఏకతంబుననాతోడనించుకంత చిటునగవుఁజూపుటయెకానిచెక్కుఁదెఱచి
చివ్వుననునప్పఁగాఁబోదుచెలులతోడ నెంతయనిచెప్పవచ్చునక్కంతచర్య ౫౭॥
- గీ. ఈతెఱంగునఁదలఁచుచునాతఁడంతనొకజమిందారుప్రాపుననుండియతని
చెంతవింశతిరౌప్యముల్జీతముగల మంచియుద్యోగమొకటిగావింబుమండిగ ౫౮॥
- మ. ఒక్కకాలంబున నాటబోటులచేట్టలు మనంబునాటఁదనమిత్రవర్యులకిట్టికొఱగా
మియెన్నఁడేని యలవడకుండు వారలఁబిలఁచియిట్లుని చెప్పందొడంగె ౫౯॥

కేశవరావుతనన్నేహితులకునీతిగరపుట.

- ఉ. ఓజనముఖ్యులారవిసుఁడొక్కహితంబునచింతుమీరిలున్
యోజనఁజేయవచ్చునిఖిలోర్వినిఁగల్గినజంతుకొటిలోఁ
బూజితుఁడౌమనుష్యుఁడయిపుట్టినమాత్రనవారిలోపలం
బూజితుఁడౌవిమర్శమునఁబొల్చెడుజ్ఞానముఁగల్గెనేనియున్ ౬౦॥
- గీ. ఇట్టిసుజ్ఞానవృక్షంబునిండియగణ పారవశ్యకుతూరింబువేరుతోడఁ
బోనడంచునుగానఁదద్భూరివృత్తి వశ్యుడగుపానికంటెనుబశువుగలదె ౬౧॥
- క. పశువులునుఖిరోగంబులఁ గృశియింపకయిచ్చునుండుఁగేవలవేశ్యా
వశముననుండెడునన్నర పశువేయీబాధలకునుబాల్పడియుండున్ ౬౨॥
- క. వారస్త్రీకందంబుల నీరోగలతకొజనించియెంతటిబలియా
పూరుషవృక్షమునేనియు వారంగాఁబ్రాకిప్రాకియడఁగందొక్కుకొ ౬౩॥
- మ. కులశీలంబులనెంచఁబోరుమఱియుంగుంటంధకుండామయా
కులుఁడున్నతుఁడురూపహీనుఁడుమహాఘోరాత్తకుండంచువే

నాకావ్యము.

- శ్రీ లులూ సేంచకువిత్రమిచ్చుతఁడే సర్వోత్తరాకారుఁడున్
వలరాజంతటివాఁడు మేటియనుచు న్నావింతురెంతేనియున్
- క. తెలయాంధ్రువిటులచిత్తము వలలంజేర్చెదడుమంచివగలన్ మిగులం
గులకాంతాయుతమొకవెల లలనకుఁదులగానునద్విలాసప్రాడిన్
- శా. ఈదుర్వృత్తులసంచరించెడు సదా హేయాత్ముఁడొమానవుం
డౌనెన్యంబుననుండి సాంఘికజనవ్యాపార మేరీనిసం
పాదిం మందుదకిద్దిదేశమునకున్ భంగంబుఁ గావించెడుం
గా జేయియదిపెల్లగింపఁగనశక్యంబయ్యెనానాటికిన్
- ఉ. వింతజనించునీపడుపువృత్తిప్రధానముగాఁజరించుని
క్కాంతలుహిందుదేశమునఁ గావఁగవచ్చెదరన్యదేశముల్
పంతమువట్టిచూడఁగనుపట్టరదేమొకొనిర్నిరోధమై
యింతటిదుష్టవృత్తియిటు నెప్పుడుబుట్టెనోయేలపుట్టెనో
- ఉ. చింకములెన్నియో పలుకువీరులు వీరినిఁజూచునంతలో
శంకయుఁగొంకుఁద్రొచియతిసాహసవృత్తిఁజరింపవారిప
త్తుంకజనేవఁజేయుటకుఁ బాల్పడితత్సభాపలన్నిరా
తంకముగాఁగబూజ్యతనుదాల్చుచునందురదేమిచిత్రమో
- క. కులగురువులైనవారలు వెలిఁబెట్టందలఁపరిట్టివృత్తులలోనన్
మెలఁగెడుదుష్టులనేమనఁ దెలియంగారాదువారితిర్పిటులొక్కొక్క
- క. జారత్వమునకుఁజూడన గౌరవమొనఁగూడకుండఁగావునఁదద్యు
త్తారంభలయించరించెడు వారస్త్రీలకును గారవంబులువచ్చెన్
- సీ. సర్వసత్కార్య ఘోరములకిమ్మహివ్యభిచారమరయంగఁడుకట్టు
దృఢతరమైయొప్పుదేహవృక్షమునకుజారత్వమరయంగ వేరుపురుగు
దంపతీసౌఖ్యముల్ నద్యయువిడఁదీయవిటవృత్తియరయంగఁ బెట్టుచుండు
స్వర్గలోకప్రాప్తిసరణికినిజముగా వెలిచవియరయ బెట్టులాలఁజేయు
గీ. ఇట్టిదుర్వృత్తిమున్నతిహేయమాట నృత్యగీతాదివిద్యలునేర్చుచుండి
జనులకానందమోఁగూర్చువనితలపుడు జారతావృత్తిసొమ్ముగాజరుపుచుండు
- శా. సంగీతంబహిముఖ్యులుష్టికరమా సామాన్యమైయందుమ్మ
ద్వంగుల్కంతములెత్తిపాడు నెడనయ్యానందమేమందునీ
భంగిన్ భూరిరసజ్ఞచిత్తములకున్ వారాంగనల్ జాలతు
ష్టింగావింపఁగఁజేయఁగాఁబడిరి నేఁజెప్పంగలన్నాటికిన్
- క. ఈదకిదిలఁజెఱికమునకు మొదలై నానాటఁబెఱిగిముదురుటవలనన్
మదవతులదియేవృత్తిఁగ గొడుకకచరియించుచుండ్రకుంతితమతులై

గీ. దేవదాసులటం చను దేవళముల నృత్యగీతాదివిద్యల నెఱపుటకును
సామన్యములొసంగియుండ్రు సామాన్యముగను నిట్టిసంగ తిమిరలు నెఱిగినదియె ౭౫॥

శా. వీరల్ వ్యంజకనృత్యగీతముఖసద్విద్యాళి నానాటికిన్
జారత్వంబునకంగ విద్యలుగ నాజన్తంబు మోసంబులం
బ్రారంభిం చెదరిట్టికీడుమనకుం బ్రాపించకుండంగఁబల్
తీర్పుల్ చింతనఁ జేసి చేయఁగ వలెన్ దిట్టంబు లెన్నెనియున్ ౭౬॥

శ్లో. అందురుకొందఱాత్తిదృఢమైననుమోసము రాదటంచువా
రందఱునింతికంటఁబడునంతకుధీరులెయోచురయ్యయో
కందములాకులుంబువులుగాలియు మొక్కుమహర్షి వస్యలున్
సుందరి గాలిసోక బుచ్చోద్యము గానడుగంటకుండిరే ౭౭॥

శా. స్త్రీ మోముంగ నిమోహమందరితపోజీర్ణాంగులైనట్టివి
శ్వామిత్రాసుబునిష్టమృష్టరసముల్ భక్షించువారింద్రియ
గ్రామంబడ్డునురేనఁజేయనుగదా గ్రామంబుమున్నటిలో
సామాన్యంబులెయింద్రియంబులుకడున్నాధించుసత్పండితున్ ౭౮॥

శ్లో. మనరిత్తునిగళముల్ గణికలువారికిమారంబు గామున్ను గూగుమండి
సంగీతమునకనిసన్నిధికేతెంచియభివయాసక్తిచేరసియరసి
దానిసౌందర్యంబుఁదగ విమర్శించుచుఁదీరైనమోమునదృష్టినిలిపి
యిం చుకసంభాషణేచ్ఛజరింపంగఁజాటుమాటుగఁగొన్ని నూటలాడి

గీ. అంతకంతకుఁదగుపరీహాసమాడి భోగలంపటుఁడైచెడిపోవుఁడుదకు
గిట్లునానాటఁజెడిఁవారెందఁతొని కాఁబడుదురుగదమనకన్నులకును ౭౯॥

క. ఎదుగులు మొదలగుచారలు చెడఁజూతురుకులసతులను సిదముగానం
బడపుచెలులుంటలగ్గరి వెడయుత్తులుకొంతమందివివరింతురెలన్ ౮౦॥

క. ఆనాఁడుకాళిదాస శ్రీనాథాదులునునిట్లుచేసిరి నేడున్
మానకతప్తానీల్దారులు లోకగునుద్యోగిపురుషులుంజేతురుగా ౮౧॥

క. అనికొందఱుశుక్రముచెడు ననికొందఱుతనదుభౌర్యకందములేదం
చునుగొందఱువైద్యుఁడుసెప్పెనటంచుంగొందఱుఁడ్రుపెడబుద్ధులచేన్ ౮౨॥

గీ. బూటకంబులటంచునుబుద్ధిమంతు లిట్టియుక్తుల నెల్లను నెఱుఁగవచ్చు
నహనూయారీతిదుశ్చేష్టలతశయించ నఖిలదేశంబుచెడుతెంతయద్భుతంబు ౮౩॥

మ. తనకుంబూర్వులొసంగినట్టిధనముల్ దగంబులైపోవనిం
టనుభౌర్యాదులుగుండుమండఁగనుబిడ్డల్ దీనులైయోడ్వఁజ
య్యనమాతాపితృపోషితఁబయినదేనాంబెల్లజీర్ణింపని
ప్పనులంజేయుటయేమిలాభమగునోభావింపుఁడీమిత్రముల్ ౮౪॥

గీ. కండకావరమానమేనుగానలేక గురులయూపదేశములుద్రోచినరసవిటులు
వేశ్యజవ్వనమంతయువిలుతమనుచుఁదలలువ్రక్కలుగాఁజేయఁదలఁతురకట ౮౫॥

వ. విద్వాంసులగుకొండలు గణికలను ద్వేషించియిట్లనిరి

౯౦||

విద్వాంసులగువారుగణికలంగూర్చి చెప్పనీతి.

క. నమ్మదునమ్మించునుద్రవి యమ్మునకై వేశ్యయొక్కనవ్వంగులశీ

లమ్ములుగలపురుషుడుమన నమ్మునొప్పానువిరియనన్నిడవలయున్

౯౧||

గీ. వేశ్యఁగాంచినచిత్తమువికలమాను ధనముదలుగునుముట్టంగఁదానిఁగూడ

నఘములొనఁగూడుఁగానఁబ్రత్యక్షముగను రాక్షసియొభూతమోహదరిమనీతలప

క. నటులుంభటులుంజోరులు కటులునుమియుతమ్మిపడిగ వెలచెలియధరం

బటుగావునయోగ్యుండెం తటిసాబగునొప్పియున్నఁదావునెదానిన్

౯౨||

మ. సతులఁబ్బతకలవేటుసేయఁగనుసంసారంబులందోర్చియఁగా

నతులంబొనిగుదంబులంజెలకుదివ్యంబైనగానమ్ములే

గతినైనందొలగింపదేశములుసౌఖ్యంబందుఁగాకున్నచో

నతివిద్వాంసుఁడుబోవఁగావలసెవిద్యంబట్టివారిశృకున్

౯౩||

చ. జగములనీగతింజెరుపసాఁగెడువీరునుసౌఖ్యమందుచు

న్నెగడుటఁగానరాదుగదనిమకలమాచుదటిల్లతాకృతిన్

నిగనిగలాడుమేనుసెగనెక్కొనికం దెడువల్లిపోలికం

బొగులఁగళావిహీనలయిసొల్పటియించురుపిస్సికటైవై

౯౪||

ఉ. వంచనవిద్యగాఁగలుగువారవఘాటులఁగూడిచిత్తము

ల్పంచలతఁబహింపసుఖలాభమొకింతయులేకసంతతిం

గాంచుటయున్వియత్తు మముగాఁగఁదుదందమసేగులెల్లఁ

నెంచుచునుంచురట్లయిననేమిఫలంబికనెంచుచూడుఁడీ

౯౫||

క. పలునుడువులేలవేశ్య లలనలదుశ్చేష్టితంబులందెలియంగా

నలనలువకునైననుగన వలనగునేయగుభవంబువలనందక్కన్

౯౬||

క. కావునవేశ్యవఁతల త్రోవంజనఁబోకలోక-దూషణములగుం

దావలముగాకియుండిన దేవుండిహపరసుఖంబుఁదిరముగనిచ్చున్

౯౭||

వ. అనిచెప్పి వారలనెల్ల స్వస్వభవంబులకనిచి యక్కేశవరాయఁడొక్క వివిక్తప్ర

దేశంబునం గూర్చుండియొకనాఁటి నిశాసమయంబునం దాఁజేసిన వ్యాపారంబం

తియుఁ దలంచుకొని యిట్లనివితర్కించె

౯౮||

కేశవరావుతానుజేసిన పనిందలంచుకొని వితర్కించుట.

క. కామంబులనుభవంబున వేమారున్నాట నాటవృద్ధివహించుం

దామరుఁడుగోరువీనిన్ ధీమంతుండిట్టివానితెన్నునఁజనునే

౯౯||

చ. మనుజునిజీవితంబుక్షణమాత్రవిలోలముమగచుకైవడిన్

ధనములుమిత్రబాంధవులుదారసుతాదులునెంచఁగాశర

1. ధ్వజములుభోగముల్ని రయకారణముల్ గదకాలమారయ
స్వస్థినిజొచ్చునిరుకరిణివైఖరిఁ బోవుచుమళ్ళివచ్చునే ౯౭॥
- క. త'నొక్కఁడెజనియించె దానొక్కఁడెనోవునుతీయుఁదానొక్కండే
కానితనకొరుఁడుతేడికఁ చానొక్కఁడెనిలిచియుండుఁదధ్యఁబరయక ౯౮॥
- క. అనియిట్లుగఁదలపోయుచు జననియుభార్యయునుతనకుసకలహితమ్ము
ల్బనరించుచుండెసౌఖ్యం బునునుండెదేవదేవుఁబొగడుచుమదిలోక ౯౯॥
- క. హేలాపురపాలాది క్షేలాసుగుణాలవాలచింతయలీలా
హేలాధృతహేలాహల మాలాయితజహ్ను బాలమానితశీలా ౧౦౦

మత్తకోకిల. పౌరుసూతమణీని శ్లేణ్ణిభాస్వదంగకరత్నని
స్ఫారనూపురనిర్మలశ్రుతిజాలఘాపురపాదకా
శ్చీరసంభవరేణుభస్మ విశేషరేణువిదూషితా
సారి కాంచనకంకణౌఘభుజంగరాజవిభూషణా ౧౦౧

గద్య-

ఇది శ్రీమన్మంత్రప్రసాదవంశపయఃసారావార రాకాసుధాకరరాజభిరుదా
కీత భుజంగరాయమాత్యపాత్రహారితసగోత్ర పవిత్రదుర్గామల్లికార్జున
ప్రసాదరాయవరపుత్ర శ్రీమార్కండేయవరప్రసాదజనిత కవి
తాదౌతేయ బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ
ప్రణీతంబయిన వారకాంతయను చామప్రబం
ధంబునందుబంచమవిలాసము సర్వంబును
సంపూర్ణము.

“వారకాంతం” ను గురించి పండితకవు లొసగిన అభిప్రాయములు.

మహారాజశ్రీ శ్రీరాజా భుజంగ రావు బహద్దరువారిసన్నిధికి-

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి విన్నవించుట దమ “వారకాంతం” పరిశీలన
తీసి- గ్రంథముచదువనింపుగాను లలితముగాను ఉన్నది. అలంకారములు సమయసంధ
ర్భోచితములుగాను సుబోధములుగాను మనోహరములుగాను ఉన్నవి. అక్కడక్కడ
ప్రబలమొగింపబడిన సామెతలు ప్రాచీనములేమి నవీనములేమి హృదయంగమము
లై చక్కగనడికయున్నవి. గ్రంథమందు ఆంధ్ర గీర్వాణ భాషా పాండిత్యము గన్ప
ట్టుచున్నది. ఇందలిపరిమోత్కిగ్గమును ఇదెటుదినివ్రాయుచున్నాడ- ఈగ్రంథము
వీనీతనిబోధింపవాయబడినదో అనీతనిబోధించుటకు, అనగా వారకాంత మూర్తీకర
ణీయముని తెలుపుటకు గలముద్రమునయి మించుచున్నది. అతిశయోక్త్యత్యక్తిప్ర
ధానముగాక ఆధునికమశ్చర్యాప్రదర్శకంబగుటచే ఇట్టియాదర్శతకలిగినదిని యెన్నడు
గియున్నది. ఇందుకూతులతోడ నిత్యదిక తిపయశబ్దరూపములను అచ్చుతప్పులనుసం
స్కరించుట యవేక్షణీయమయియున్నది.

విధేయుడు

వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి.

సీ. వాక్యసారస్యంబు పరికించినట్లై నమన సుగిట్టనిమలుల్ కొనకయున్నె
కల్పితాలంకారగరిమగన్నట్లై నబుద్ధిలోళ్లాఘింపబూనకున్నె
శయ్యాచమత్కారసరణిగన్నట్లై నగళలెల్లగరగరగిలుంగకున్నె
వృత్తిసందర్భంబువీక్షించినట్లై నసేవింపమతియువీక్షింపకున్నె
గీ. ఔర యుత్పత్తిజీతమీ వారకాంత వారకాంతనుమహిమగ్రించుపేర చిరస
సమితకర్తంబుగూర్చియశంబునీకు నిచ్చెనిజముభుజంగావనీంద్రసుకవి॥

ఆదిపూడి ప్రభాకరరావు.

ఉ. కాంచితీవారకాంతయనుగ్రంథము తిర్ప తిశాస్త్రి గారుతో
ధించితదీయమిత్రునకునిచ్చిన వేంకట శాస్త్రి గారు నా
సంచికజూచిచూచితమసన్నిధినుండిననాకొసంగ వే
మించినవేడకతోజదివిమిక్కిలిచొక్కితిదానిమాధురిక
ఆ. ఆటవెలందులందునాట వెలందుల బూటకములెల్లజాటివారి
తేటగీతెల్లతేటగీతులబుట్ట ధాటికేనికెందునాటిగాన

క. ఆపదగురభసమాకథ తీపియుఁజగువంగ నెట్టితెంపరలయెదలో
నేపవెకరుణారసమును గాపురిమలవాణికిఁ దయెకాఁబోలుసఖా

క. ధీచతురతలాప్పెడుమీ వాచాలతవీనులఁ దువర లెనుసుధమై
యాచందమగుటచేనే మీ చెలిమినిఁ గోరి నాఁడమించిన నేడ్గొక

సూర్యభట్ల వైద్యనాథము

సీ మీగురించిఁ పార కాంతయ నేడుచిల్లఁ బంధ మీక్షించినాఁడఁ

బండితి పామరమండలికెల్లను వేద్యమై మరియును హృద్యమగుచు

సర సౌవళికి నెట్టిసరణినిదోఁచి సాధవులకు సంతసంబునిడుచు

నవనిఁబరాఠపరా పళికెట్లున్న స్వార్థరక్షకులకు స్వాదువగుచు

గీ సర్వవిధముల చేతిమజదివిచూడఁ దగినరచనయు మంచికథయునుగూడఁ

గలిగియున్నదిభుజగ రాట్కవివరేంద్ర మంత్రప్రెగ్గడవంశాబ్ధిమహితచంద్ర॥

కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య.

పార కాంతయచుగ్రంథము పద్యకావ్యము. ఇదియైదువిలాసములుగ విభాగిం
పబడియున్నది కవనము సకలజనులకు వేద్యముగ నున్నది. బోగము వారినంచుకొనిన
వారిగతులీగ్రంథమువలనఁ దేటతెల్లములగుచున్నవి. ఆంధలును దీనింబరింపవలయునని
కోరుచున్నారు. “ఁవిగాంచనిదోఁ గవిగాంచుయ్యెడక” అనువాక్యము రేతి
శ్రీవారసభవశాలలకింట నెక్కుడుగాబోగమువారి కుత్సితతంత్రముల గ్రంథమున
ననుసంధించియున్నారు అందఱకును దెలియవలయునని గాఁబోలు ఇప్పుడు లోకమున
వాడుక గానుండు, “నాన్నెన్ను, డ్రామాలు, బ్రెయ్యు, ఓల్లుమేనులు, మార్పింగు,
కోటూ, వాచి, బూట్సు, కంపాసు, మైనాద్రీ” మొదలగునిఁగ్లీ ఘపదములఁ బ్రయోగిం
చియున్నారు కేశవరావుగారి చరిత్రమువలనఁ బాత్రముగా నున్నది. కవనము సరసము

ప్ర॥ వి ర ౨ వ పద్యమును, ద్వి॥ వి ౬గి వ పద్యమును, త్రి॥ వి ౨౦ వ పద్యము
ను శైలివిషయమునఁజూపితమి ఈవిధమగు పద్యములచే శ్రుతిమనోహరమయియున్నది.

పూండ్ల రామకృష్ణయ్య.

మేము తెలుఁగులోఁ బండితులము కాకపోయినను ఇది దివ్యమయిన శ్రొత్తతె
లుఁగుకావ్యమని ధైర్యముగాఁ జెప్పఁగలము- గ్రంథకర్తలుదీనినిబహుజాగ్రత్తతో వ్రా
సియున్నారు- మఱియోదీనియందు దుర్విషయము లేవియులేవు- దీనిశైలియు బాగున్న
ది- ఈ కావ్యము ప్రారంభములోనే కవియీ పద్యమును వ్రాసెను-

సీ, హరితగోత్రపవిత్ర మైనమంత్రప్రెగ డాన్వయమంగుదయంబునంది
సతతమార్కండేయశంభుపాదాబ్జసం నేవచేగ వితావి శేషమంది

యలరుభృజంగ రాయాభిధానుడ వారవనితలనుప్రవర్తనలుకొన్ని
మదికినాశ్చర్యంబునొదవింపవివరిం చుగ్రంథ మొక్కటి వార కాంతయనఁగ
గీ. శేరచించెదనీకృతికీర్త్యగుండె యీశ్వరుఁడుగాఁగ నేను వేలేండ్లుకలియు
గమునజరుగవికారివషణమునమాధ వాఖ్యమాసమునందగు నాదిదశమి॥

కావ్యాంతమున నీక్రిందిమూఁడుపద్యములు వ్రాసియుండెను- వీనివలన నేయీ
గ్రంథకర్త యీ కావ్యమును, ఎంతలోలోపకారచింతతో వ్రాసిదియుఁ దెలుసుకో
వచ్చును- ఈపుస్తకమును శురించి యింకఁగొన్ని సంగతులు ఇఁకమీద రాఁగల పత్రిక
లోవ్రాయుచున్నాము- ఆద్యములెవ్వయన-- పంచనువిలాసములోని 84, 93,
94 సంఖ్యగల పద్యములయియున్నవి.

ఆంధ్రభాషాగ్రామవర్తమానిపత్రికాధికారి.

ఆ గూర్త! వార కాంతయను శేర తామురచియించిన నవీకగ్రంథము తమదయవ
లననాకుంజేరినది- దానింగూరిమిమీఱఁ జదివిచూచినాడను- గ్రంథమంతయు ము
దుమఘరశైలితో నలరుచు లోకోత్తలంబరగి కాముకజనంబులకెంతయు నీతిబోధకం
బుగావెలయుచున్నది-

అచ్చటఁబట్టి గొన్ని పద్యములు ముచ్చటమీఱ వనుచరిత్రామలలోని పద్యం
బులంబోలే నమితముమకంబులుగలిగి శబ్దారాలంకారపూరితంబులయి మీరుచున్నవి-
నాదృష్టికిందంద గుణములే కాన్పించినవిగాని దోషంబు లేచ్చటనుం గానిరాలేను-
కొన్ని స్థలములయందు మాత్రము హూణభాషా పదంబు లుపయోగానుసారంబుగా
బ్రయోగింపఁపడియున్నవి- అట్లనేనులుపూర్వకవులు యవభాషాభివృద్ధి గలనాడా
యాపదంబులు బ్రయోగించియున్న సంగతి యెల్లవారికిం దెల్లంబెకదా! నేడిట్లు మన
గ్రంథములయందు మాత్రమే బ్రయోగింపఁబడియుండలేదు- కావున నావిషయమును
నకవిమర్మనీయముగ నుక నాయభిప్రాయమిట్లు విన్నవించుకొన్నాడను-

ఈనవీకగ్రంథంబు వార కాంతయను పేరువడయుటంజేసి తన నామధేయంబు
సార్థకంబుగా సకలజనరసనాగ్రరంగస్థలంబునం దాండవంబాడుచు స్వసామ్యన్యం
బుగాఁ బ్రబంధసంగతి నెల్లవారల యుల్లంబుల రంజిల్లనేయును వార కాంతవలే
వెలయుచున్నను-

“శ్లో॥ సత్యైతాచపరుషాప్రియభాషిణీచ హింసాగ్రయాశురపిచార్థపరావదాన్యా
నిత్యవ్యయాప్రచురనిత్యధనాగమాచ వాతాంగనేవృపనీతిర నేకయాపా॥”

అనియున్న లోకపరిపాటియగు మాటనుగీలుపుచ్చి తదవగుణంబులువిడినాడి;
తద్యోతిరేకభావంబుఁగాంచి, కేవలసత్యనూక్తియు, ప్రియభాషిణీయు దయారస
హృదయయు, నిత్యవదాన్యయు, నిరతధనవ్యయయు, నగు మీసత్ప్రభుత్వరీతిచేసలగు
చుండెను నీతిననుసరించుచుఁ దానుగూడనట్లనే వెలయుచున్నది ఇదియంతయు విచి
త్రంబై యుప్పుచుండెనదిగావున భావుకలీలందావులీనెడు దావక ప్రతిభావిశేషంబు

శేషజాలగు నెల్లవారును వినుతిసేయకుందురేయని యనేకవిధంబులంగొనియాడి విన్నవించుకొనుచున్నాడను,

సత్యవ్రాలు-సోమసుందరరావు.



సీ. తూర్పుచించినవార కాంతా నామచాటు ప్రబంధంబుజనివినాడఁ

బామరజేయమైపండితాళికిమహాస్థానంబుసమకూర్చులితశైలి

గలిగితిలింగలోకమునకత్యంతోపకారకగ్రంథమైకరమువెలసె

బహుజారుడైనవారికాంతనుగన్నవారకాంతనుజూచువాఁడఁగొనఁడు

గీ- ఇట్టిగ్రంథంబులేరచియింపబుద్ది పుట్టజేయుతతమకల్లగూతవిభుఁడు

పూతమంత్రప్రెగడకులపూర్ణసోమ! ప్రభువరభుజంగరాయకృపావిధేయ

సీ. చక్కనిముత్యముల్ జతలేర్చికూర్చినకమనీయవిమలహారమువితానఁ

గమ్మనితేనియల్ కలిగితావులనెల్లజెసలఁజిమ్మెడుమల్లితీఁగెపగిది

శుకపికశాకి కాప్రకరగీతములతోఁగొమరారుకొమ్మవిగున్నరీతిఁ

జిత్రాతిచిత్రప్రసిద్ధమ్రయుక్తమానాకాధిపతిసందనంబుసతనిఁ

గీ గనిపయంతనయాహ్లాదమునుబొందుచు దమరచించినవారకాంతయనుసుకృతి

పూతమంత్రప్రెగడకులపూర్ణసోమ! ప్రభువర! భుజంగరాయ! నృపాలగేయ ౨॥

క. తమవారకాంతయీలాలోకమునందనరారువారకాంతలమీఁదం

దమిఁదొలఁచియేకఁతీర్చి క్రమపాతమువేర్చెమనుజగణమునకుబలే?

గీ సరసపదసౌష్ఠ్యవంబు, రసప్రయుక్తి భావగాంభీర్యమునుగల్గివారకాంత

బాపురే! కులభామిని పగిది నొప్పె నమలగుణాణ్య! శ్రీభుజంగాగ్రగణ్య ౩॥

జయంతి భావనారాయణ.



శ్లో॥ సర్వాలజ్ఞోరయుక్తాంసరసగుణయుతాంధోషహీనాంరసాధ్యాం

సద్భిస్సందర్శనీయాంసరసపదయుతాంసాధువాక్యాంసుశయాం

ధ్వన్యధ్వన్యాశ్రితాంతాంభుజగపతిమహాపండితాగ్రస్సనాథామ్

సేవంతాంవారకాంతాంసుదృశజనమనోహరీణీంవారకాంతాం

నిట్టల వేంకటశాస్త్రి.



వారకాంత — ఇదియెలూరుపురవాసులును వెల్లి లక్కవరము యనేట కధికా

రులును మంజువాణీపత్రికాధిపతులును అగు మ॥ రా॥ రా॥ శ్రీ॥ అష్టావధాని శ్రీరాజా

మంత్రప్రెగడ భుజంగరావుబహద్దరుజమీందారు గారిచేరచియింపఁబడికలావతికలంక

రింపఁబడినగవిలాసములపద్యకావ్యము ఇందుఁ గేశవరావనునొక బ్రాహ్మణుఁడుకనకాం

యనువారకాంతనునిచికొనిదానికడనయింటనున్న సర్వస్వమర్పించితుదకుదీసివైచి

దుగుడ్డలను నిడుములు గుడువవలసివచ్చినవారై ఎట్టకేలకు వేశ్యావృత్తము లిట్టివని తెలిసిదా
నినివిడిచి, విరక్తుండును, విజ్ఞానియునై నిజబాధ్యంగలసిమెలసి సుఖంబున్న కథచక్క
నిమలభక్తైలితో లోకాక్షులతో సామెతలతో స్వభావసిద్ధముగా నిష్పటికాలమునకు
నుకూలించునట్లు క్రొత్త క్రొత్త కల్పనలతో వ్రాయఁబడి యున్నది. కొన్నిచోట్ల దను
చుగా నపూర్వములు నపరూపములు నగు నింగ్లీషు పదములు, హిందూసాని పదములు
లోనగునవిచేర్పఁబడినవి ఆక్కడక్కడ కల్పదోషంబులుండినను కవిత్వము ధారాశక్తి
గా సరసముగా నున్నది ఇందువ్రాసిన విషయమంతయు నిపుడు జరుగుచున్నట్లు వ్రా
యఁబడెను. వేశ్యలనూయోసాయులులన్నియు నీగ్రంథము వలన నెల్లరకు వెల్లడికావ
చ్చును. ఈగ్రంథముపేరు ఏకదేశ గ్రహణముచే వారకాంత యనుటకన్న "వార
కాంతాప్రవతకాన" మనికాని మఱియొకలాగునఁగానియున్నచో బాగుగ నుండును
మాయభిప్రాయము శ్రీవారుగొప్పజమిందారులయందుండియు ఆంధ్రగీర్వాణాదిభా
షలనభ్యసించి యిట్లుగ్రంథముల రచించుచుండిరనుట కరముసంమోదకరము అట్లు
గావున వీరిని అధునాతఃభోజరాజశ్రీరాజ అనిపింపవనొప్పుననుట కావంతయైన సం
శయములేదు- కవితాశైలిం దెలుపుటకై ఇందలి ప్ర॥ వి ౧౦ వ పద్యమును, ద్వి॥ వి
౧౧, ౧౨ పద్యములను జూపుచున్నాము-

శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

సీ. శ్రీమత్పవిత్రమంత్రీప్రగ్గడావ్యయ జలధిచంద్రశ్రీభుజంగరాయ
సరసంబుగ శుభవద్విగచితంబై ట్టివారకాంతాభిఖ్యవరకుక్పతిని
ఘనదమామతితోడగంజామువెంకిట రత్నమంత్రయొసంగప్రనుదనుంది
సాంతంబు గాదీనిఁజదివినాడనునాదు మిత్రులందఱువినిమెచ్చికొనఁగ
గీ. సకలపదసౌత్థవంబును సరసశైలి లసదలంకారపుష్టియురససన్నుది
గలిగివిలసిల్లునీవారకాంతనహహ జనువఁగవులెల్లఁగరమునాశ్చర్యపడఁతె ౧॥
ఆ. వారకాంతచేత వారకాంతలవగు వివిధమర్తములను వెలయఁబలుకఁ
జేసితీవునీదుచిత్రచాతుర్యంబు శక్యమేపొగడభుజంగరాయ ౨॥
సీ. శ్రీమత్పవిత్రమంత్రీప్రగ్గడాభిఖ్య ఎంశముంకెనాఁడునన్నెదెచ్చె
మృదుశైలి నెవ్వాఁడుకృష్ణార్జునచరిత్ర మననొప్పుద్వర్ధి కావ్యంబుఁజేసె
సరససీతారామచరితాదిబహుకృతుల్ కవులుశ్లాఘింపంగ నెవఁడొకరై
కృష్ణభూపతిబహుకృతులందజేసె నె వ్వానిమాడూలసంస్థానమందు
గీ. అట్టిసూర్యప్రకాశమహాకవీంద్రుఁడవతరించెమమరలనిజావ్యయమున
కీర్తివెలయంగతాత్వదాకృతిగనిపుడు సకలకవిగేయశ్రీమద్భుజంగరాయ ౩॥

పులవర్తి అన్నపూర్ణయ్య.

Manju Vani Press, Catalogue.



1903-1904. సంవత్సరమున
ప్రచురింపబడు గ్రంథములు.

- ౧) వివిధవిషయములు.
- ౨) శివగీత తే॥ కావ్యము. పత్తి కాధిపతి.
- ౩) శ్రీనివాసవిలాసము. శతావధానము,
తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులు.
- ౪) అచలాత్మజా పరిణయము. శ్లేష
యమకచక్రవర్తి. వేంకటాచార్యులు.
- ౫) కాళిందీకన్యా పరిణయము.
అహోబలపండితుడు.
- ౬) దాశరథివిలాసము.
క్రొత్తపల్లి లచ్చయకవిప్రణీతము.
- ౭) అహోబలపండితీయము. అహో.
- ౮) వచనభాగవతము. డి.వి.శర్మగారు.
- ౯) శ్రీకృష్ణనాటకము. పత్తి కాధిపతి.

చందా సంవత్సరమునకు రు ౩ లు, విద్యార్థులకు, స్త్రీలకు రు ౨ లు.

పంపు విలాసము, మే నేజరు మంజువాణి యేలూరు, గోదావరిజిల్లా,

విమర్శనగ్రంథములు.

- 2 మనువసుప్రకాశిక- వెల ౬ అణాలు- ఇది కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య గారిచే వ్రాయబడినవిమర్శనగ్రంథము- ఇందు మనుచరిత్రవసుచరిత్రలయొక్క ముఖ్యచెడ్డలు ఖండించి వ్రాయబడినవి- ఇసుచరిత్రలోని సరసము పైకితీయబడినది
- 3 వినేకచంద్రికా విమర్శనము. వెల ౧౨ అణాలు ౧౩౦ పేజీలు
ఇది కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్య గారిచే రచియింపబడినది. రాయబహద్దరుకందుకూరి-వీరేశలింగముపంతులుగారి యఫ్ యమ్ యుగారి రాజశేఖరచరిత్రయను నవలపై నిసలక్షణమయిన విమర్శనము- మనలో విమర్శనములులేనికొరత విశేషముగానున్నదను తలంపుచుఁటి మనస్సునవిశేషముగాబారి, ఆలోచింపనిసాధ్యమయినంతవరకు దీర్చుమనినన్ను నిర్బంధపెట్టుటచే నూతనముగాబయలుదేరుచున్న నవలాకారులకు కొంతపనికివచ్చుననియెంచి వేదగ్రంథముపై విమర్శనమును వ్రాయబూనుకొన్నాడను. కావులవేత్తలుదీనిని విమర్శనముగాను, సాకల్యముగాను చూడగోరుచున్నాడను. " అనిగ్రంథకర్త వ్రాసెను. ఇందు, కథామూలము, ఇతివృత్తము, పాత్రములు, రసము, వర్ణనములు, అలంకారములు, నీతులు, ఆచారివ్యవహారములు, బ్యోతిషప్రశంస, ఉపసంహారదులతో వెలయుచున్నది
- 4 భాస్కరోదంతము- వెల ౮ అణాలు- ఇది కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యగారిచే రచియింపబడినది. ఈగ్రంథమువలన భాస్కరులెందరు? అందుగామాయణముచేసిన భాస్కరుఁడెవడు? అనిగ్రంథదృష్టాంతము, కులభేదము, నామస్థలకాలసంతానభేదములు, కృత్రిక రక్తకృత్రిభర్తలకుగలసంబంధము, రామాయణకవులకాలము, లోకప్రతీతి, మున్నగునవి విమర్శించి నిర్ధారణచేసియున్నారు. శ్రీరామమూర్తికవి జీవితములు అనుమందరమును నెలకొల్పిదానికి వీరేశలింగకవి ఆంధ్రకవినారిత్రము, అనుగూఢపాత్రిలకమునుజుట్టి మధించగా దేలినయమృతము " ఇట్టినుధనమువలన మొదటనిష్ప్రదాయకములగు హాలాహలాదులుకొన్ని పుట్టి నను తుదకన్యతముత్పన్నముకాకపోదు. " అనిగ్రంథకర్త వ్రాసెను-
- 5 సునందినీపరిణయవిమర్శనము వెల ౮ అణాలు. ఇది నందిరాజు చలపతిరావుగారిచే రచియింపబడినదని క్రిస్టియన్ కాలేజి ఆంధ్రభాషాభివృద్ధిసమాజమందు పంపింపబడినది.
- 6 అసహనారణ్యనిర్మూలకుఠారము వెల ౨ అణాలు. ఇందలిఅంశములు కవిరాజసంకర్షణవిమర్శనము, శశిలేఖమసిలేఖ చిక్కులుగుర్రమునకు కక్కుల కల్లము, కవిసందర్శనవిమర్శనోచ్ఛేదము, పరసహనాజ్ఞానజననీతిప్రబోధము, శశిలేఖాసహనము, శశిలేఖప్రతికాధిపతిప్రాగల్భ్యత, కవిమర్శకచోరశృంఖలము.

ప్రహసనములు

రాజా భుజంగరావు బహదరు జమిందారు ప్రణీత ప్రహసనములు.

7 చమత్కారస్నేహప్రహసనము. ౨ అణాలు వ్యభిచారదూషణము.

8 మహాయోగరహస్యప్రహసనము. వెల ౨ అణాలు.

9 విధవావివాహ ప్రహసనము వెల ౨ అణాలు.

10 నిరపవాదప్రహసనము. వెల ౨ అణాలు.

పల్లెటూళ్ల పట్టుదలలు 60 పేజీలు వెల 4 అణాలు

ఇది కింకవీంద్రఘటాపంచాననాది బిరుద విరాజితులును, సమస్తాంధ్రదేశప్రచారులును. యశోఘనులునగు శతావధానులు తిరుపతి వేంకటేశ్వర కవులచే రచియింపబడినది- బ్రాహ్మణులుగల ప్రతియూరిలో నెప్పుడో యొకప్పు డిట్టి పట్టుదలలు జరుగుచుండును- పేరులు మార్చినంతమాత్రమున ప్రతియూరికిని ఇందలి పాత్రములు సరిపోవును- ఇందు పెండ్లిండ్లలోపెట్టుపేచీలు, వీధిపిల్లపుల్లు, బ్రాహ్మణులు చుట్టలు గాల్చుట, బడితిబాజా, వేదములోపాడుముబీల్చుట, రాజులపెండ్లి, బోగముమేళము, శాఖావివరము, వెండ్రుకలపరీక్ష, కన్యాపరుణ రివాజు, బ్రాహ్మణులకట్టు, తెగసాగుట, సంభావన, మహాజరుకాకితము, చీట్లపేక, ముండలు, తప్పుదస్తావేజులసృష్టి, బచ్చలపాడు, అర్చకుడు, కన్యాశుల్కము, సంబులు, బంధువిరోధి, రోకలి పుచ్చుకొని బుర పగులవేయుట. ఉదాసీనుని ఆరుగు, దధిందక్కపట్టు, నియోగివైదికవిచారణ, దొంగ దస్కతులు, కావేషీలు, స్వాములవారు, బూతులాట, భోజనములు, శుభకార్యములు, పాటీకలపడము, దేవాలయపు స్వస్తి, కల్లబొల్లి మాటలు, బంధుని రోధినిజయము. తదిగణతోంగుక్తాయంపు, కవిత్వముతోతిట్లు మొదలగువిషయములతో మిక్కిలి రమ్యముగా నున్నది- పూర్వము సంస్కృతపండితులు ప్రహసనములు వ్రాసి జనాప్లద మొనరించు చుండిరి- ఆంధ్రులు కొందరు ఆదారిన బోయిరిగాని రసముమాత్రము తేలేక పోయిరి. ఈశతావధానులు సంస్కృతాంధ్రములయందు బరిపూర్ణపండితులై లోకజ్ఞానకోవిదులై రసముచిప్పిలునట్లును జనసంఘమునకు తెల్లమగునట్లు అత్యంతనీతిబోధకముగ హాస్యరసానుపానముగానీగ్రంథమునురచియించిరి. ఇదిచదువునప్పుడెల్ల కడుపుచెక్కలగునట్లు నవ్వు వచ్చును. అనేకస్థలములయందు ఆసాధారణపాండిత్యము వెల్లడించబడినది. ఈగ్రంథము చదివిన గాలివలె నెగిరిపోక పదిపదు నేనుదినములపర్యంత మిందలి కథాసందర్భములు కన్నులకుగట్టినట్లు కాన్పించుచుండును. ఎటులయినతీరిక జేసుకొని యీగ్రంథము నొకసారి చదివిననిశ్చయముగా కొంతలాభమునుపొందగలరని నమ్ముచున్నాము.

పయివిలాసము మేనేజరు మంజువాణి యేలూరు, గోదావరిజిల్లా.

లక్షణగ్రంథములు


12 సర్వలక్షణసారసంగ్రహము వెల ౧౨ అణాలు. ఇది కూచిమంచి తిమ్మకవిచే రచియింపబడిన గొప్పగ్రంథము. ఇందనేకులు స్వల్పస్వల్పపాండిత్యముచే తప్పలనుకొని దిద్దబోవు ప్రయోగములనేక గ్రంథదృష్టాంతములచే సిద్ధాంతము చేయబడినవి. లక్షణములన్నియు సులభశైలిని పద్యములతో వ్రాయబడినవి. అప్పకవి యాక్షేపణము లనేకములు ఖండింపఁ బడినవి. భాగవతోత్కృష్టత వెల్లడిచేయబడినది. బి. ఏ. కు పఠనీయము.

13 ఆంధ్రచంద్రాలోకము వెల ౬ అణాలు. ఈగ్రంథము అడిదము నూకవిచే రచియింపబడినది. చక్కని యుగోద్ఘాతముతోఁ గూడియున్నది. అలంకారములన్ని యొనిందు స్పష్టముగ వ్రాయఁ బడియున్నవి. ఎక్కవపండితసహాయముకకరలేకయే అందరికిని తెలియదగునటులపద్యములతో వ్రాయబడినది.

14 శకటరేఖనిర్ణయము. వెల ౫ అణాలు. ఇది భారతము లక్షీపతిచే రచియింపబడినది. ఇందు తారేఖలయొక్క విమర్శన బాగుగా లక్ష్యలక్షణములతో విశులముగా వ్రాయబడినది. ఇందలియుదాహరణములు భారతములోనివి.

15 అహోబలపండితీయము- ఆంధ్రవ్యాకరణము వెల రు ౧-౪-౦ ఇది ఆంధ్రవ్యాకరణము అహోబలపండితునిచే వ్రాయబడి చిరకాలమునుండి ఆంధ్రదేశమున భాష్యగ్రంథమువలె గౌరవముగా పరిగణింపబడుచున్నది. అహోబలపండితుడు తనసామర్థ్యమునంతయు ఆంధ్రవ్యాకరణముపై వినియోగించివ్రాసిన యీగ్రంథము దానియుత్కృష్టతనుబట్టి యేముద్రితముగాకున్నను, ఇంతకాలము నిలిచియున్నది. సౌజ్ఞానంధిపరిచ్ఛేదములు, అరంపేజీలలో ముదింపబడినవి. పండితులనేకులు తొందరపెట్టుటచే ఇది పథమభాగముగా ప్రచురించితిమి. ప్రాచీనకాలాన సారముగా ఆంధ్రవ్యాకరణమైనను సంస్కృతభాషయందు వ్రాయబడినది. ఆంధ్రవిషయనాంధ్రముననుండుట మేలనితలంచి ఈగ్రంథ సాంధ్రత త్వర్యసహితముగా ప్రచురించితిమి. ఆంధ్రభాషయందేమాత్రము పరిచయముకలవాడును, ఈగ్రంథము చదువక భాషాభిజ్ఞుడనగుట కేవలము పొరబాటు. ఆంధ్రగ్రంథముగుటచేతను అనేకమందిదీనినికొనుటచేతను, ప్రస్తుతముకొద్దిప్రయతనముద్రించుటచేతను, తొందరపడితెప్పించుకొనినవారికినిశ్చయముగా ప్రతులుదొరుకజాలవు.

16 కాగడా. వెల ౧ అణా. ఇది కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యగారిచే రచియింపబడినది. ఇందుకాగడా అనుశబ్దమునుగూర్చి పెక్కులగు ఉదాహరణలతోడను, వ్యుత్పత్తులతోడను, శబ్దభేదములనుమిక్కిలి విమర్శించి వ్రాయబడినది.

 పయ్యవిలాసము మేనేజరుమంజువాణి, యెలూరు గోడ్డవరిజిల్లా.

కవిజీవితములను వ్రాసి ఆచంద్రార్కముగ కీర్తివహించిన బ్ర॥గురుజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారిచే రచింపబడిన

వి నూ ద చ రి త్ర లు

17 తిమ్మరుసుచారిత్రము. వెల 4 అణాలు. ఇది గురుజాడ శ్రీరామమూర్తి రచితము ఇందు తిమ్మరుసునకు మంత్రి పదము వచ్చుటయు. మరల దుర్దేశ వచ్చి యూరు వెడలిపోవుటయు, తిమ్మరుసును భార్యయు పడినకష్టములు, రాజుపిమ్మట వెదకించి తిమ్మరుసునుం దెప్పించుటయు తక్కినమంత్రాలు తిమ్మరుసుమీది యీషక్యచే రాజువలన పరాభవమును పొందుటయు తిమ్మరుసుపిమ్మట ఉన్నతదశకువచ్చి ఆ నేకచిత్రములగు పనులుజేసి రాజును మెప్పించుట మొదలగుకథలతో నునోహరముగానున్నది.

18 అప్పయదీక్షితచారిత్రము. వెల 4 అణాలు. ఇది గురుజాడ శ్రీరామమూర్తివిరచితము ఇందు మధ్యమధ్య చిత్ర విచిత్రములగు పండితగాధలును, మతవిషయతోపన్యాసములును, విష్ణుసహస్రనామములకు శైవభాష్కరచరణ నారాయణశబ్దము శివపరార్థము చేయుటయు, దీక్షితునిలింగధారణమును, కవిచరిత్రావిమర్శనమును, దీక్షితులనిర్యాణానంతర కథయు, తాతాచారికన్యాదానములుచేయుటయు, కాశీలో దీక్షితులవారు చెప్పినశ్లోకములు, విధవావివాహయత్న పరిసమాప్తి, అప్పయదీక్షితుడు వాజిపేయముజేయుట, రంగనాయకులుశివుడుగామారుట, చీనా దేశవస్త్రములువచ్చుట, దీక్షితుడువస్త్రమును శూరోముముచేయుట, సభాతాంబూలమెత్తుట, వైష్ణవమతనిరసనము, శివునిధ్యానించుటకుమానసబోధ, భారతరామాయణసారసంగ్రహస్తోత్రములు; తాతాచారికుతంత్రము, నిర్యాణకారణము మొదలయిన పెక్కుగాధలు గలవు.

19 గోపరాజురామప్రధానిచరిత్ర-రు0-4-0. ఇది గురుజాడ శ్రీరామమూర్తి విరచితము. ఈరామప్రధాని ముప్పదియైదగు మంత్రులతోనొకడు. ఈతనిచరిత్రవిననంపుగానుండును. “గణికనిర్వహంబుగల్పించె నూహార, మహిగోపరాజురామప్రధాని” అని ముప్పదియైదగుమంత్రుల సీసమాలికతో ప్రకటించియున్నారు. ఈమంత్రిచారిత్రమున కేవలమంత్రిగానుండిన చేసినచేతుక్కరములేగాక, కవీశ్వరుడుగా పెక్కుచిత్రములుజేసిపేరుపొందినగాధలుగలవు. ఈమంత్రి గజపతియాపానమున యేబదిమందినియోగగులకు మురాసీలు ఇచ్చిన చిత్రగాధచదివితీరవలయునుగాని వ్రాయుటకువీలులేదు.

పయినిలాసము మే నేజరుమంజువాణి, ఏలూరు గోదావరిజిల్లా.

- 28 వసంతకుసుమము వెల ౧ రూపాయి. ఇది రాజా భుజంగరాయప్రణీతము. శ్రీమద్విక్టోరియా రాజ్ఞిగారి చిత్రము. నాతికతనమయిన పద్యకావ్యము, పండితులు ప్రభువులచే మన్నబడిన గ్రంథము.
- 29 వారకాంత వెల ౬ అణాలు. ఇది రాజా భుజంగరాయ ప్రణీతము. వారకాంతలుజేయు మాయోపాయములు మొదలగునవి తెల్పుటకై యొక చిత్రముగు కథను కల్పించి పద్యకావ్యముగా వ్రాసిరి, చదువుటకింపుగాను రసవంతముగానుండును- యెమియుదోచని సమయములో నీపుస్తకముందీసివితావునగలపద్యములో నాలుగుచదివినను మరలవదిలబుద్ధిపుట్టదు.
- 30 చారుమతిపద్యములు వెల ౨ అణాలు. ఇది రాజా భుజంగరాయ ప్రణీతము- మిక్కిలికష్టపడిన మహాపతివ్రతచారిత్రము- ఇదిపఠనముజేసిన స్త్రీలకు ధైర్యము, పుణ్యముగలుగుననుటకు సంశయములేదు, ఈగ్రంథమున ఆనురాగమాహాత్మ్యము వర్ణింపబడినది, నిశ్చయముగా కూరమగునటుల చారుమతి దేశదేశములు దుఃఖములతో ధ్వాటుతో త్రిప్పబడెను- స్త్రీలుచారుమతినిచూచి ఆమెకుగల ఓర్పు పతిభక్తి నేర్చుకొనవలయును, లోకము పతికొరకై తిరుగుభార్యకు సనుస్తవిధముల సాయపడి తోడునీడై యుండ వలెను- పురుషులు చంద్రసేనునివలె నుస్వభావలగు భార్యలయొడ ఆనురాగవంతులై కంటికిరెప్పవలె కాపాడవలెను. గాఢానురాగము పరీక్ష్యమగుటను కష్టములు స్వతస్సిద్ధముగా సాధించును. అప్పట్ను చారుమతివలె స్త్రీలు తమ సత్వనమును విడిచి చంచలస్వభావలు కాకూడదు.
- 31 సుశీలపద్యములు వెల ౨ అణాలు. ఇది రాజా భుజంగరాయప్రణీతము. ఇదియొక మహాపతివ్రతకథ. ఇందుసుశీలకు వ్యభిచారముచే నొక మహావిటుడు వంచింపఁజూచి వివిధమాయోపాయములుపన్ని తుదికు ఆమె తల్లిని మోసపుచ్చి, ఆమెను చంపింప తివురుట. దైవవశమున నామె చావితప్పించుకొని పురుషవేషముతో తనజీవితమును గడపుచు ఒక రాజుకిడ మంత్రియయి తననుమోసముచేసినవానిని తిరిగివంచించి, తనపతికదక్కి లోకమున స్త్రీలకందరికీ పేరుదెచ్చెను. పద్యములయినను సులభముగానున్నవి.
- 32 విక్టోరియాస్వర్గయాత్ర వెల ౧ అణా. రాజా భుజంగరాయప్రణీతము. శ్రీ విక్టోరియా రాజ్ఞిమరణము కన్నీరొలుకునటుల వ్రాయబడినది.
- 33 విక్టోరియాతారావళి వెల ౪ అణాలు. శ్రీమద్విక్టోరియా రాజ్ఞిగారి చారిత్రము. ఇది శ్రీరాజామంత్రిప్రగడ భుజంగరావు బహద్దరు జమీందారు గారిచే మిగుల రసయుక్తమగునటుల పద్యకావ్యముగా రచియింపబడినది. రాజభక్తినిబోధించును. చూచుటకుపుస్తకమిక్కిలి ముచ్చటగానుండును.



విజయాంక సాహసము.

[256 వేజీలు. ✱ 15 మోగములు ✱ వెలరూపాయి.]

సాహసగ్రంథము లిదివరకాంధ్రభాషలోలేవు. ఆంధ్రగ్రంథములయందు హాస్యముకొరత. హాస్యరసానుప్రాణితమైన గ్రంథముగాని చదువరులకువిసుక్కుట్టుకుండదు. లోకమున నవ్వుటకంటె ఆనందములేదు ఈగ్రంథమొకరజ్జునిచేతికిచ్చి చదివించుచు, నెదుటనొక ఫోటోగ్రాఫరునుంచి ఫోటోలీయించిన ననేకవిధముల నాచదువరిమనస్సుమారుటను నులభముగాగ్రహించవచ్చును. ఈగ్రంథమునుగూర్చిసంతతవర్షధారవలె నభిప్రాయములుగురింపచున్నవి.

గ్రంథముల సంఖ్య	హాస్యము	5 = పాళ్ళు	జన్మభూమివాత్సల్యము	20	గ్రంథముల సంఖ్య
	శృంగారము	10 పాళ్ళు	పరోపకారము	20	
	రిఫారము	10 పాళ్ళు	అనురాగము	10	
	ధర్మము	3 పాళ్ళు	ప్రగల్భము	1	

ఈగ్రంథమునకు వన్నె తెచ్చు వియందుక్రిందఁదికించి వచనములే ;
గ్రంథము మొదటిమోగమునుండి కడవరకునొక్కటేరీతిగా హాస్యము-సంఘమునకు
వలయుమార్పులు. చమత్కరించివ్రాయఁబడినవి. ఈగ్రంథపఠనముయొచినశక్తికి పని
గలిగించుచు నాదీరాలోచనమును హాస్యమువలనతగ్గించును.

✱ ✱ “ప్రముఖులయభిప్రాయములు.” ✱ ✱

“ ఏమియుఁదోచకపోవుటకు ఔషధమువలెను, జీవయాత్రలోకనఁబడుసంశయములకు నిఘంటువువలెను, వ్యవహారములకు లాయరువలెను, వైరాగ్యములకు వేదాంతివలెను, ఆనందమునకు తత్త్వశాస్త్రజ్ఞునివలెను యీగ్రంథముతనరుచున్నది ”
“ ఈగ్రంథముచదువుటయేగాక, చదివి ఆనందించితిమి ”

“ ఈగ్రంథమునలి విమర్శములుమిక్కిలిస్వాదువుగా శ్రావ్యముగానున్నవి ”

“ గ్రంథశైలి, బండి, రైలు, పడవ, కాలినడకలానుకరించుచు సందర్భముసారముగా మారియున్నది ” “ కొన్నివాక్యములు పేదవాక్యములవలె నాచంద్రగ్రమునిలువదగి ఉన్నవి ”

మృత్యువువిషయమై మీరువ్రాసినదిచదివిన లోకమునుభయంకరముగా జేయుచున్నది, ఈగ్రంథమందు రిఫారములాని నలుసులు మైక్రాసుకోపులాబెట్టి చూపించిట్లున్నవి.

స్నానవిషయము, రాక్షసుని వ్యాకరణ విషయము, విధవలుఎదిరిమంగలులు, కాశీలోనివస్తువిసర్జనము, మెట్టవేదాంతము, హిందూభోజనశాల, బ్యోతిషవిషయము మిక్కిలి ముచ్చటగానున్నవి. ఏనుండి మీవాత నేర్పు-అది ధాత నేర్పు.”

పయివిలాసము మే నెజరుమంజువాణి ఏలూరు గోదావరిజిల్లా

ఈ అంశ తాబ్దములో తిరుగ నేర్చినవాడెవడును ఈ గ్రంథము చదువకయిండరాదు. ప్రాచీనకవులశాసనములవిషయమై చదివినపుడందు గర్భితముగానున్న హాస్యముతెలియక నిజమేయనిపించినది హాస్యమని కనుగొనినపుడు మీప్రాగల్భ్యము కనుపించినది.”

ప్రస్తుతకాలపు కవులను గూర్చి వ్రాసిన భవిష్యత్పురాణగాథ మిగులరసవంతమును యదారముగానున్నది. క్రీడావినోదములు హాయిహాయియనుపించును. మేజువాణీలో దిద్దోంగానికొఱకైనవెదకుట కడుపులు చెక్కలగునట్లు చేసినది.”

...కవిపురంధరుండురసి కాళిశృద్ధా ములులసిల్లఁగాఁ

గుకవులుతల్లడిల్లఁగ నుఁ-గూరుసి డెన్విజ ను సాహసంః

బొకటసు శైలినంచితర-సోదితనూత్న విధంచెన్ గన్ ॥ అని ఒకకవి కీర్తించెను.


OPINION OF M. R. RY. V. VENKATA RAYA SASTRI GARU,
SANSKRIT PUNDIT, CHRISTIAN COLLEGE MADRAS.

I have read with pleasure 'విజయాంక సాహసము' your Telugu narration of the adventures of... The style is simple & readable throughout. Your coinage of Telugu names for the personages is suggestive and ingenious. The humour with which you have seasoned the work throughout, especially the notes, is indeed enjoyable even though it may puzzle a juvenile reader. There is also throughout the work a suggestion of reform. You have not inflicted upon your reader the hackneyed descriptions of certain sets of things..... I believe the Telugu Public will feel thankful to you for this addition to its literature.

విజయాంక సాహసములో నుదాహరణశ్లోకములుగా నున్న 'మీనవనాగర స్మృతి' ఒక్కకాపి ఎంతఖరీదైనను సరే పంపండి. అని యొకడి స్త్రీస్తుమనసబు గారు వ్రాసిరి.

ప్రభువులసందేశములు, నుహత్తుదీయుని వాక్యములు, ధనపు సాతులు, నుజుదేవతాసంభాషణములు, కుక, ల మారకము - మృనిసిపాలిటీ, కేరళజ్యోతిశాస్త్రమువలన తేలిన గణక ధకము, తుంకర్తభేదములు, వెండ్రుకలునల్లబడుట, ఉన్నతిపదవి నొందిన యొకగృహస్తుని పాట్లు, పొగడికల మోసము, చాతడుపములుపనికిరాకపోవుట, లోకముమూకీభావము, ఏమ్యాదులయిత్తు, నిగ్రలేవగానే పతముజూచుట, శకునములవలన జిక్కినకోమటి, నవనాగరస్మృతిపిషయము - వేశలనుజూచుట, గ్రంథశృంగారము, పూలింగమునపుంసకలింగమగుట, భార్యాభర్త పిలుపులు, - (౨౩౦- ౨౩౦) పేజీలలోని విజయాంక గంధినుల సంభాషణ, భవిష్యత్పురాణమందలి మర్తములు, కొంగజపములు, విటశూరులు, వైశ్యుల గోత్రములు, ధర్మరాజుచొరవ, నూతనసంఘము, ప్రథమాంతము, సప్తమ్యంతములు, ఇందులో నేవొచ్చినను తప్పక బుద్ధికి వికాసము, సంతోషముకలుగును

ఈ గ్రంథము చదువుటవలన బుద్ధికి స్వాతంత్ర్యము, పట్టుదల, సంఘవాత్సల్యము కలుగుననుటకు సంశయములేదు.

 పయివిలాసము మే నేజరుమంజువాణి ఏలూరు గోదావరిజిల్లా.

శిశుసంజీవని వల 4 అణాలు

ఇందు గర్భములోనుండు పిండమునుగూర్చియు, పిదప భూపతనమున శిశువును గూర్చియు, ౧౦-౧౨ సంవత్సరముల వరకు పిల్లలను బెంచుటను గూర్చియు, లోకోపకారార్థము అనేక సంగతులు చెప్పబడినవి. ప్రతిస్త్రీయును శైవోద్దేశ్యప్రకారము తల్లియగుచున్నది. ఆప్పుడు తల్లికివలయు జ్ఞానము తప్పకుండ స్త్రీలకుండవలెను. కొందరట్లుగాక, స్త్రీలపాటలు చదువుటతోడనే తమపనిపూర్తియగునదని సంతసింపచు పిల్లలనుగని తాతకో, ముత్తాతకో, ఆడుబిడ్డకో, దాసికో, చాకలనొకరునకో, అప్పగించుచున్నారు. ఇది మిక్కిలి క్రూరమైనపనియని యదిమాన్యుటకీగ్రంథము వ్రాయబడినది. వంధ్యులుతప్ప తక్కినస్త్రీలందఱు నీగ్రంథమును చదువుదురుగాత.

మొదటి ప్రకరణము.

స్త్రీలస్తీతి, గర్భిణీయగుట, గర్భిణికాలమందు శరీరమెట్లు కాపాడుకొనవలయునో, గర్భోత్పత్తి, పిల్లలుపుట్టినతరువాత వారికిచ్చు మొదటి యాహారమగు పాలు శుభ్రపరచుట, పాలదాదుల నేర్పరుచుట, అన్నప్రాశన యయినతరువాత శిశువులకు తిండి యెప్పుడెప్పుడెట్లు పెట్టవలయునో శిశువులు పాలువిడుచుట, పాలువిడచినతరువాత పిల్లల నెట్లు కాపాడవలయునో, మసూచికమను మహావ్యాధినుండి పిల్లలను తప్పించు ప్రయత్నములు, పాలపండ్లువచ్చుటకు సూచనలు బొటమనవేర్చుకుడుచుట, శరీరపరిశ్రమ, నిద్ర, మలమూత్రములు, బాలరోగములు, హనిచికిత్సలు, కురుపులు, నరములు మొదలగునవి వంకరపోకుండ కాపాడుట, వాపు, విరేచనబద్ధములకు సులభమగు చికిత్సలు, దద్దురులు, పిల్లలయెడ్డు, గురక, కీళ్ళనొప్పులు.

రెండవ ప్రకరణము.

స్నానము, వేడినీళ్ళు, చల్లనీళ్ళు. ఏయేకాలము నెట్లుబుద్ధులు తొడగవలయునో, ఆహారము, నివాసస్థలము, గాలి, నత్తిమానుట, దేహపరిశ్రమ, ఆటలాడుకొనుట, చుట్టవేయుట, నిద్ర, పాలపండ్లుపొడివచ్చుట, శిశురోగములు—చిన్న బిడ్డచేష్ట, పొడిదగ్గు, గొంతులోనుస, కంఠమువాయుట., ఊపిరితత్తులు బిగబట్టుట, దగ్గులక్షణము, విషపడినెము, రొమ్మునొప్పి, నలిపురుగులక్షణము, గజ్జి, తీట, వీనికితిగింపియు, ప్రసిద్ధులచేత నేర్పగుపబడినచికిత్సలు.

మూడవ ప్రకరణము

స్నానముచేయువిధము తలవెండుకలు, ఆహారము, దేహపరిశ్రమ, ఆటలు, బిడ్డకుటుంబమునమెలగుట, ఉద్యోగము, దంతములుపచ్చుట, శరీరతిత్వాదిలక్షణములవలన తెలిసికొండగినవ్యాధులు, ఎంగుట, గూని, చుట్టకాల్పుట, ముక్కుబెదగుట మొటిమలు, కురుపులు, పులిపిరికాయలు, వీరికిత్సలుగలవు.



స్త్రీలకొరకు గ్రంథములు.

46 విష్ణోర్యూవిలాసము వెల 3 అణాలు ౬౦ పేజీలు. ఇది కాశీభట్లబ్రహ్మయ్యగారిచే శ్రీవిష్ణోరియాచక్రవర్తిని గారిచరిత్రంతయు పాటగా వ్రాయబడెను. **స్త్రీలపాటలు ౨౦౦ పేజీలు ప్రథమభాగము వెల ౧౨ అణాలు** ఈ గ్రంథమిదివరకు రెండుసార్లు ముద్రింపబడినది ఇప్పుడు మరల 3 వసారి ముద్రింపబడినది, వేలగు వేలు గ్రంథములు ఖర్చు.

48 **స్త్రీలపాటలు ౨౦౦ పేజీలు రెండవభాగము వెల ౧౨ అణాలు** ఇది రెండవతూరి ముద్రింపబడినది వెనుక వేసినప్పటికి పె విస్తారముగ మార్చబడెను. కొన్ని వందలపాడుపుకథలు, వామనపాట కుంటవర్ణనము మున్నగువి పెద్దపాటల నేకములు కొత్తగానిందుముద్రించినారము.

46 **స్త్రీలపాటలు ౨౦౦ పేజీలు మూడవభాగము వెల ౧౨ అణాలు** ఇది గ్రంథములకుపైగా పాటలుచిన్నవియు పెద్దవియుగలవు శకుంతల మాళవిక దనుయంతి చంద్రమతి మున్నగునాటకస్త్రీల చరిత్రములు పాటలుగా మనోజ్ఞములుగానున్నవి ఇది మొదటిసారి ముద్రింపబడుటచే వేలగు వేలు ఖర్చు అగుచున్నవి తొందరపడితెప్పించుకొనినచో ప్రతులు దొరకవు.

50 నిజమైన కాశీమజలీలు ప్రథమభాగము ౨౦౦ పేజీలు వెల ౧ రూ.

51 నిజమైన కాశీమజలీలు రెండవభాగము ౨౦౦ పేజీలు వెల ౧ రూ.

52 మోహలేఖావళి వెల ౧ రూపాయి. పురాణపురాణులయొక్కయు నవినజనాళియొక్క మనోగతాభిప్రాయములు లేఖలరూపమున నను.

53 **బాలనీతికథలు ౨ అణాలు** ఇది రాజా భుజంగ రాప్రణీతము. ఇందు విచిత్రములగు నీతికథలు పతములతో ముద్రింపబడినవి బాలురకును బాలికలకును అత్యంతోపయుక్తము కుక్క, కాకాని, గడియారము, పిల్లవాడు, కోతి, లుబుడు, సాలెవాడు, బాలసారి, గన్నె, గరిటె, సిల్బి, శూత్యునికోడి, పల్లెటూరిబావ, పిల్లవాడు, ప్రతిధ్వని, సారాయిత్రాగువాడు, సీసా, తేనెయిగ, బుద్ధిహీనడు, పాములవాడు, సాము, పిల్లి, భూమి, కోడి, పరికత్తెలు, కాపువాడు, మర్రికొత్తు, పక్షి, దుర్లాగుడు, బీదవాడు, పువ్వు, సోమరిపిల్లవాడు, ఏనుగు, కుట్రపువాడు, జంగము, సాతాని, పట్టుబట్టలయొరువు, ఇసుకతక్కిడి, పేడతక్కిడి, కత్తి, కోమటి, భార్యవైధవ్యమునకేడ్చుట, ఇసుకలింతము వడ్రంగిపిట్ట, జొన్నవెన్ను, లోభి, వక్కలు, తల్లులు, పిల్లవాడు, దూది, దొంగలు, అంధుడు, లాంతరు, ధనవంతుడు, బాకీదారు, బానిసవాడు, ప్రభువు, దొంగలు, అధికారి, క్రూరుడు, వంచన రాజు, సోదాగరులు కడుపునొప్పి, కంటిమందు, లుబుడు, కవి, కక్షములు, నేవకుడు, స్నేహితులు, పెద్దపులి, రాజు, జిత్తులమారి బానిసవాడు, రాజు, గ్రుడ్డివాండ్రు, ముత్యములదొంగ తనము గొల్లితలు, నేయి, నవ్వుకద్రోహము, యుక్తివరుడగుపమలగాపరి, అరిబ్బీదేశస్తుడు బాటసారి నన్నాగిసి, లుబుడు తెలివితక్కువగురపువాడు కొమటియొక్క మొదలయిన అనేక కథలతో చక్కనినీతినిబోధించుచు చదువుటకింపుగానుండునట్లు వ్రాయబడినది.

సంగీతగ్రంథములు

54 గానామృతము-వెల ౪ అణాలు. ఇది రాజాభుజంగరాయప్రణీతము. ఇందు స్వరములు, సాహిత్యమును పాడుకొనువారికి వీలుగానుండుటల అనేకవరుసలలో వ్రాయబడియున్నవి కీర్తనలు, జావిలీలునుగలవు.

55 రామాయణము హరికథ- బాలకాండ వెల ౨ అణాలు.

ఇది సరస్వతిభట్టరామకవిచే రచింపబడినది. ఇందు భాస్కరరామాయణము నందలి బాలకాండముకథ యంతయు, డోరాలతో, పద్యములతో మనోహరములగు కీర్తనలతో మిక్కిలిసొంపుగానున్నవి హరికథలకు మిక్కిలియుపయోగము అక్కడక్క ప్రస్తావనోక్తములునుగలవు.

56 మదనగోపాలవిలాసము, వెల ౪ అణాలు. ఇది పోమూరి మృత్యుంజయకవిచేతను, పెమ్మరాజు సుమిత్రాంబచేతను, రచింపబడినది. ఇందుపాతకకాల మంగళహారతులు, స్వామివారు తిరువీధులకు వేంచేయు కీర్తనలును ఆలయమునకువచ్చినపుడు కీర్తనలు, అర్చనంద్రులు, కందారములు, ఏకాంతసేవదరువులు- ఏకాంతసేవపద్యములు ఆరగింపుకీర్తనలు, నీరాజనసమయ హారతులు, పవళింపుహారతులు, నదురపాటలు, లాలి, జోలపాటలు, అప్పది కుక్కలసంగీతపాఠకులు, పాడివలసినకీర్తనలును, విననింపుగా బహుశ్రావ్యముగా రసవంతముగానున్నవి.

57 అశ్వచికిత్సాసారము. వెల ౧ రూపాయి. ఇందు గుఱ్ఱముయొక్కవయస్సు, శరీరతత్త్వము, రోగనిదానము, భేదికిచ్చుట, నస్తగ, రక్తనాళములనుండి నెత్తురుతీయుట] శీతోష్ణకాలములయందుచికిత్స, మెదడుజబ్బు, చెవిజబ్బు, కంటిజబ్బు, ముక్కు-జబ్బు, ముట్టెజబ్బు, కంఠరోగము, మెడజబ్బు, రొమ్మజబ్బు, నాలుకయగుగుడు, శ్వేదరోగము, వివాహము, శీతోష్ణరోగములు. రక్తమూత్రము, విషవాతము, శ్వాసకాసలు, ఎండురోగము, జ్వరదోషములు, చూర్ద్యము, శూలనొప్పి, కుర్చిరినొప్పి, శగరోగము, కొలుకునాడ్యము, అండవాతము, కాళ్ళయందు కంటివలెపుట్టుతీగకురుపు, కంఠము, లోదొడగడ్డ. అగ్నిబావు [ఉండుతెగులు] చిల్లరజబ్బులు, శుద్ధవాతము, కొంకువాతము, అండచిగువాతము, మందగుదివాతము, కాలివాతము, పల్లు, పల్లాస్తులు, చురుకుఘట్టించు లేహ్యములు, బలుపునకు లేహ్యము, విషములు మొదలగువాటికి విరుగుడు, పొగరుదింపులకు పిచ్చిసతీయుట మొదలగు చికిత్సలు, గొడ్డుబోతుతనమునుబోగొట్టుచిత్సయు, పుట్టినపిల్లను బెంచుట, తొడజబ్బులు, మోకాళ్ళజబ్బులు, పిక్కజబ్బులు, కీళ్ళజబ్బులు, డెక్కజబ్బులు, గుఱ్ఱముల సుళ్ళు, గుఱ్ఱముగొనుటకుకొలత, నడకలు, జంతువుల మేతపరిమాణము మొదలగువిచక్కగావ్రాయబడియున్నవి. అన్నివిషయములు చక్కనిబొమ్మలతో అచ్చువేయబడుటచే నందరికితెలియును.



58 గురుశిష్యసంవాదము. వెల ౨ అణాలు. ఇది వారణాసి చిదంబ రాభిధానునిచే రచియింపబడినది. ఇందు మెట్టవేదాంతులుచెప్పు మాటలవలె గాక ఆచలతత్వము, చావుపుట్టుకల కారణము, పాపపుణ్యవిచక్షణము, మంత్ర మంత్రార్థవిచక్షణము, ఆత్మవిచారము, జ్యోతిరూపవిచారము, జీవేశ్వరుల సం గతి శాస్త్రానుగుణ్యముగాన నేక ఉదాహరణలతోడ వ్రాయబడినది.

59 మహాగారడీ వెల ౪ అణాలు. ఇందు నేత్రోత్సవమగునటుల చక్షు త్కారములు, తమాషాలు తెల్పుబడినవి. ఇందు అగ్నిస్థంభన, వాయుస్థంభన, జలస్థంభన, టక్కు, టమార, గజకర్ణ, గోకర్ణము మొదలగు నింద్రమహేంద్ర జాలములును, యక్షిణీచిత్రములును, చీట్లపేకతమాషాలుగలవు ఈగ్రంథ ముజదివినవాడు విప్రవిదోదులకంటె నెక్కుడుగా ప్రకాశించును.

ప్రాధవచనకావ్యములు.

60 ధర్మరాజసూయము. వెల ౮ అణాలు. ఇది బ్ర॥ నేతివెంకటసుబ్బ రాయశాస్త్రిగారిచేరచియింపబడినది. శైలిమృదువుగానుండునువచనకావ్యముల వ్రాయుట అధ్యసించవలెననికోరువారు, ఈగ్రంథముంజదువవలెను.

61 వచననైషధము వెల ౮ అణాలు. ఇది రాజా భుజంగరాయ ప్రణీ తము ఇంపగుశైలిగలిగి స్వభావోక్తినికానలతో నుచితముగానున్నది. ౪,౨ ఘోషములకు పాదగ్రంథముగా నచ్చుటచ్చుట వాడుచున్నారు. ౧౯౦౩ స॥ మేత్రిశ్యలేపను పరీక్షకు పైస్సగా యూనివర్సిటీ వారేర్పరచినారు.

నవీనశాస్త్రములు.

62 వ్యవసాయము వెల ౪ అణాలు. ఇది రాజాభుజంగరాయ ప్రణీతము ఇందేయే కాలముల నేదేయ విత్తనములు ఎట్టెట్టిభూములయందు ఫలించునో ఆ వివరమును, ఏసేవ్యమే యేగిధముగాచేయవలెనో దుక్కి,దమ్మ,వెదనీరుకట్టుట కోత,ఆకుపేత,కలుపుతీత, పెంటపోత, ఎటులచేయవలెనో వ్రాయబడినది.

63 వైద్యులలోహాశాస్త్రము. OR గిల్టుచేయుట వెల ౬ అణాలు. ఇది డి.వి. శర్మగారిచే రచియింపబడినది. విద్యుత్సంబంధమగు యంత్రము తో గిల్దింగు మొదలయినపనులు ఒకరివలన నేర్చుకొనకయే చదువుకొనచేయవలె నటు విలుగానుండును. కంసాలులకుమిక్కిలియుపయుక్తము.

54 అశ్వశాస్త్రము వెల ౬ అణాలు. ఇది అడవిసాంబశివరావుగారిచేర చియింపబడినది. గుఱ్ఱములతో వ్యవహారముజరుపు ప్రతివారికిని ఇదిముఖ్య మయినగ్రంథము. అనేకగ్రంథములు పారజూచినగుడ తెలియుని సంగతు లీగ్రంథమున స్పష్టముగా తెలియును. సందిగాంశములుపరిష్కరింపబడినవి.

పయివిలాసము మే నేజరుమంజువాణి ఏలూరు గోదావరిజిల్లా.